

Денисов ауданында коммуналдық қалдықтарды басқару жөніндегі 2024-2028 жылдарға арналған бағдарламаны бекіту туралы

Қостанай облысы Денисов ауданы мәслихатының 2024 жылғы 6 наурыздағы № 21 шешімі

Қазақстан Республикасы Экологиялық Кодексінің 365 бабына сәйкес Денисов аудандық мәслихаты ШЕШІМ ҚАБЫЛДАДЫ:

1. Денисов ауданында коммуналдық қалдықтарды басқару жөніндегі 2024-2028 жылдарға арналған бағдарлама осы шешімнің қосымшасына сәйкес бекітілсін.

2. Осы шешім ресми жарияланған күнінен бастап күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі.

Денисов аудандық мәслихатының төрағасы

В. Шерер

Мәслихаттың

2024 жылғы 6 наурыздағы

№ 21 шешіміне

қосымша

ДЕНИСОВ АУДАНЫНДАҒЫ КОММУНАЛДЫҚ ҚАЛДЫҚТАРДЫ БАСҚАРУ БАҒДАРЛАМАСЫ

МАЗМҰНЫ

Бағдарламада қолданылатын анықтамалар мен қысқартулар	3
1. Кіріспе	5
1.1. Денисов ауданы туралы жалпы мәліметтер	6
1.2. Мемлекеттік стратегиялық құжаттарға салынған қалдықтарды басқару жөніндегі іс-шаралар	14
1.3. ҚББ әзірлеу қажеттілігінің негіздемесі	17
2. Денисов ауданындағы коммуналдық қалдықтарды басқарудың ағымдағы жағдайын талдау	19
2.1. Коммуналдық қалдықтардың пайда болу көлемі	19
2.2. Аудандағы коммуналдық қалдықтарды ағымдағы басқару	24

2.3. Қоқыс шығаратын компаниялар мен ҚТҚ полигондарына шолу	43
Осылайша, Денисов ауданында орналасқан ҚТҚ полигондарының жобалық қуаты ауданда пайда болған қалдықтардың барлық көлемін орналастыру үшін жеткілікті	44
2.4. Қалдықтардың пайда болуы мен жинақталуы бойынша қолда бар нормативтік база	44
2.5. Соңғы үш жылдағы динамикадағы бөлінген қаражаттың сипаттамасы және талдауы	53
3. Мақсаты, міндеттері және нысаналы көрсеткіштері	55
4. Бағдарламаны қаржыландырудың қажетті ресурстары мен көздері	59
5. КОММУНАЛДЫҚ ҚАЛДЫҚТАРМЕН БАСҚАРУ БАҒДАРЛАМАСЫН ІСКЕ АСЫРУ ЖӨНІНДЕГІ ІС-ШАРАЛАР ЖОСПАРЫ	61
6. Түйіндеме	69
1 қосымша. Денисов ауданындағы коммуналдық қалдықтарды басқарудың орталықтандырылған жүйесінің аудандық инфрақұрылымының ситуациялық карта-схемасы	74
Қосымша 2. Қалдықтарды қысқартуға және ҚТҚ әкетуге арналған қаржылық шығындарды толық жазу.	85
Қосымша 3. Контейнерлердің, урналардың, техниканың, қызмет көрсетудің құны туралы ақпарат	

Бағдарламада қолданылатын анықтамалар мен қысқартулар

ҚББ - қалдықтармен басқару бағдарламасы.

ЖАО - жергілікті атқарушы орган.

Қалдықтармен айналысу - қалдықтардың пайда болуының алдын алу және азайту, жинау, кәдеге жарату, қайта өңдеу, залалсыздандыру, тасымалдау, сақтау (қоймалау) және жоюды қоса алғанда, қалдықтармен байланысты қызмет түрлері.

Қоршаған орта - атмосфералық ауаны, жердің озон қабатын, жер асты және жер үсті суларын, жерді, жер қойнауын, жануарлар мен өсімдіктер әлемін және олардың өзара әрекеттесуіндегі климатты қоса алғанда, табиғи және жасанды объектілердің жиынтығы.

Қалдықтардың түрі - олардың шығу тегіне, қасиеттеріне және өңдеу технологиясына сәйкес ортақ белгілері бар қалдықтардың жиынтығы.

Коммуналдық қалдықтар - Коммуналдық қалдықтар - үй шаруашылығының аралас қалдықтары және бөлек жиналған қалдықтары, соның ішінде қағаз бен картон, шыны, металдар, пластмассалар, органикалық қалдықтар, ағаш, тоқыма бұйымдары, орау, пайдаланылған электр және электронды жабдықтар, және аккумуляторлар. Коммуналдық қалдықтарға өндіріс, ауыл шаруашылығы, орман шаруашылығы, балық шаруашылығы, септиктер мен кәріз желілерінің қалдықтары, сондай-ақ ағынды сулардың шөгінділерін, пайдаланудан шыққан көлік құралдарын немесе құрылыс қалдықтарын қоса алғанда, тазарту құрылыстарының қалдықтары кірмейді.

Тұтыну қалдықтары - адамның тіршілік әрекеті нәтижесінде пайда болатын, өзінің тұтыну қасиеттерін толық немесе ішінара жоғалтқан өнімдер және (немесе) бұйымдар, олардың қаптамасы және өзге де заттар немесе олардың қалдықтары, жарамдылық немесе пайдалану мерзімі, олардың агрегаттық жай-күйіне қарамастан аяқталған, сондай-ақ меншік иесі өз бетінше физикалық түрде құтылған немесе қалдықтар разрядына құжатпен ауыстырылған тұтыну қалдықтары.

"Құрғақ" коммуналдық қалдықтар фракциясы - қатты тұрмыстық қалдықтар (ҚТҚ) өз құрамына орамалар мен ыдыстардың барлық түрлерін - қағазды, картонды, металды, пластикті және әйнекті және т.б. қосады.

"Ылғалды" коммуналдық қалдықтар фракциясы - тамақ қалдықтарын, органикалық заттарды және "ылғалды" агрегаттық жағдайы бар өзге де қалдықтарды қамтиды;

КА - тікелей жақын жерде тұратын тұрғындардан коммуналдық қалдықтарды жинауға арналған контейнерлер орнатылған жабдықталған контейнерлік алаң;

Сақтау - қалдықтарды кейіннен қауіпсіз жою мақсатында арнайы бөлінген орындарға жинау;

Кәдеге жарату - қалдықтарды қайталама материалдық немесе энергетикалық ресурстар ретінде пайдалану;

Қайта өңдеу - қалдықтардың көлемін немесе қауіпті қасиеттерін азайтуға, олардың сипаттамаларын өзгертетін, өңдеуді жеңілдететін немесе кәдеге жаратуды жақсартатын физикалық, жылу, химиялық немесе биологиялық процестер, соның ішінде сұрыптау;

Залалсыздандыру - механикалық, физика-химиялық немесе биологиялық өңдеу арқылы қалдықтардың қауіпті қасиеттерін азайту немесе жою.

Орналастыру - өндіріс және тұтыну қалдықтарын сақтау немесе көму.

Көму - қалдықтарды, оларды шектеусіз мерзім ішінде қауіпсіз сақтау үшін арнайы белгіленген орындарда жинау.

Жою - қалдықтарды көму және жою жөніндегі операциялар.

Жинақтау - қалдықтарды қалыптастыру немесе оларды түпкілікті қалпына келтіру немесе жою сәтіне дейін одан әрі басқару процесінде жүзеге асырылатын қалдықтарды арнайы белгіленген мерзімдерде (6 айдан аспайтын) уақтша жинақтау.

Компосттау - ыдырауға бейім биологиялық қалдықтарды табиғи циклге қайтарудың экологиялық таза әдісі.

Компост - тамақ қалдықтарының әртүрлі органикалық материалдарының, өсімдік қалдықтар жапырақтарының (микро- (бактериялар, саңырауқұлақтар және т.б.) және макроорганизмдердің (жәндіктер, құрттар және т.б.) әсерінен ыдырауы нәтижесінде алынған органикалық тыңайтқыш. Компост жасау процесі компосттау деп аталады.

Жоспарлы кезең - Бағдарлама әзірленген кезең 10 жылдан аспайды.

Қалдықтардың басым түрлері – Жоспарлы кезең шеңберінде қалпына келтіру үлесінің пайда болуын болдырмау және ұлғаюы қоршаған ортаға антропогендік жүктемені төмендету тұрғысынан тиімдірек болатын қалдықтардың түрлері.

ҚОӘБ - қоршаған ортаға әсерді бағалау.

Қалдықтарды орналастыру объектісі - қалдықтарды орналастыруға арналған арнайы жабдықталған құрылым (полигон, шлам қоймасы, қалдық қоймасы және басқалар).

МЖӘ - мемлекеттік-жекешелік әріптестік негізінде құрылған кәсіпорындар.

БАҚ - бұқаралық ақпарат құралдары

ҚР ЭК - 2021 жылғы 2 қаңтардағы № 400-VI ҚРЗ ҚР Экологиялық кодексі.

1. Кіріспе

Қалдықтардың жиналуы және стихиялық қоқыс орындардың пайда болуы Қазақстандағы ең өткір экологиялық проблемалардың бірі болып табылады. Стихиялық заңсыз қоқыс орны еліміздегі шешілмеген мәселелердің салдары ғана емес, олардың ішінде тұрғындардың коммуналдық қалдықтарды жинаумен және әкетумен аз қамтылуы, қажетті инфрақұрылымның болмауы, құрылыс және ірі габаритті қалдықтарды жинауға арналған арнайы орындардың болмауы, жергілікті атқарушы органдар (бұдан әрі ЖАО) тарапынан әлсіз жұмыс болып табылады.

Коммуналдық қалдықтарды басқару мәселелерін кешенді шешу үшін ҚР ЭК-де ЭК-нің 365-бабы көзделген, онда аудандардың, аудандық және облыстық маңызы бар қалалардың, республикалық маңызы бар қалалардың, астананың ЖАО коммуналдық қалдықтарды басқару саласындағы мемлекеттік саясатты іске асыру үшін коммуналдық қалдықтарды басқару жөніндегі бағдарламаны (бұдан әрі - бағдарлама) әзірлеуді ұйымдастыруға және оның орындалуын қамтамасыз етуге тиіс екендігі белгіленген.

Бағдарлама - бұл ағымдағы жағдайды талдауды, проблемаларды анықтауды және коммуналдық қалдықтарды басқару жағдайын шешу және жақсарту үшін нақты шараларды әзірлеуді қамтитын маңызды стратегиялық құжат.

Бағдарлама қолданыстағы заңнаманы және Қостанай облысы әкімдігінің қалдықтарды бөлек жинау үлесін ұлғайту бойынша қоршаған орта сапасының белгіленген нысаналы көрсеткіштерін ескере отырып әзірленді.

Бағдарламада коммуналдық қалдықтардың көлемі мен құрамы, жинақтау, жинау, тасымалдау, сұрыптау, қайта өңдеу және көму тәсілдері туралы мәліметтерді қоса алғанда, өңірде түзілетін коммуналдық қалдықтардың сипаттамасы ұсынылады. Экологиялық заңнама талаптарын іске асыруға байланысты проблемалар анықталады.

Қалдықтарды жинау және әкетумен қамту, қалдықтарды бөлек жинау, сұрыптау бойынша нысаналы көрсеткіштер белгіленеді. Коммуналдық қалдықтарды басқару жүйесін жетілдіру үшін шаралар кешені әзірленді.

Бағдарлама қоршаған ортаның ластануын болдырмау мақсатында әзірленген, қалдықтарды азайту және ауданның барлық қатысушыларын осы процеске тарту жөніндегі іс-шараларды қамтиды.

Бағдарлама 2028 жылға дейін бес жылдық мерзімге әзірленді. Бұл бағдарлама жергілікті атқарушы органдарға өз аймағындағы коммуналдық қалдықтарды тиімді басқару бойынша нұсқаулық ретінде әзірленді.

Бағдарламаны іске асыру ҚТҚ жинау және тасымалдау бойынша көрсетілетін қызметтердің сапасын жақсартады, ҚТҚ жинау және әкетумен қамтуды арттырады, ҚТҚ бөлек жинау және қайта өңдеу санын арттырады, қалдықтардың қоршаған ортаға теріс әсерін барынша азайтуға мүмкіндік береді.

Облыстағы ең ірі астық егетін аудандардың бірі - Денисов ауданы 1903 жылы құрылған. Оның аумағы 6,8 мың шаршы шақырымнан асады. Ауданда 16,497 мың адам тұрады. Ауданда стихиялық қоқысорындарының проблемалары бар, барлық ауылдық округтерге халықтың, сауда нүктелері мен аудан ұйымдарының қоқыстарын шығару жөніндегі коммуналдық ұйым қызмет көрсетпейді, контейнерлердің жетіспеушілігі, қалдықтарды бөлек жинаудың болмауы проблемалары бар. Бұл проблемалар ауданның қолданыстағы коммуналдық мәселесін талдау және осы қалдықтарды басқару бағдарламасында сипатталған бірқатар шешімдерді әзірлеу қажеттілігін тудырды. Бағдарлама "Денисов ауданының тұрғын үй-коммуналдық шаруашылық, жолаушылар көлігі және автомобиль жолдары бөлімі" ММ тапсырысы бойынша әзірленді.

Қалдықтарды басқару бағдарламасы ауданның коммуналдық мәселесін шешуге және аудандағы қоқысорындарын азайту үшін экономикалық немесе басқа механизмдерді қолдана отырып және қолданыстағы заңнамаға сәйкес қалдықтарды азайтудың жедел саясатын жасауға бағытталған.

1.1. Денисов ауданы туралы жалпы мәліметтер

Денисов ауданы Қостанай облысының солтүстік-батыс бөлігінде орналасқан. Аудан шығыста Б. Майлин ауданымен, оңтүстігінде Қамысты ауданымен, батысында Жітіқара ауданымен, солтүстігінде Ресейдің Челябинь облысымен шектеседі.

Денисов ауданының ауданы 6,8 мың км² құрайды, оның құрамына 9 ауылдық округ кіреді және 3 ауыл, оның құрамына 26 ауыл кіреді. 2023 жылғы 01 қыркүйектегі жағдай бойынша халық саны 16497 адамды құрайды. Ауданның негізгі қызметі - өсімдік шаруашылығы және мал шаруашылығы. Аудан халқы құс пен жануарларды аулада өсіруді де жүзеге асырады. Жиналған деректерге сүйене отырып және Денисов

ауданының кәсіпорындары мен тұрғындарының шаруашылық қызметінің ерекшелігін ескере отырып, Денисов ауданының елді мекендерінің аумақтары шегінде пайда болған қалдықтардың түрлері және олардың одан әрі қозғалысы айқындалды.

Денисов ауданының елді мекендері

1 кесте

№ р/с	Ауылдық округтің атауы	Елді мекеннің сипаттамасы	Мәліметтер (2023 ж. мәліметтер бойынша)
1.	Денисов ауылдық округі	Денисовка - Қазақстан облысы Денисов ауданындағы ауыл, әкімшілік орталығы. Қостанай қаласының облыс орталығынан оңтүстік-батысқа қарай 166 км жерде орналасқан.	4611 адам 1925 үйлер 7 әлеуметтік нысандар 39 сауда нүктелері 2 өндірістік объектілер
		Некрасовка - Қазақстан облысы Денисов ауданындағы ауыл. Денисов ауылдық округінің құрамына енеді. Аудан орталығы - Денисовка ауылынан оңтүстікке қарай 1 км-дей жерде орналасқан.	606 адам 230 үйлер 1 әлеуметтік объект 3 сауда нүктелер 12 өндірістік объектілер
		Гришенка - Қазақстанның Қостанай облысы Денисов ауданындағы ауыл. Денисов ауылдық округінің құрамына енеді. Аудан орталығы - Денисовка ауылынан оңтүстік-батысқа қарай 7 км-дей жерде орналасқан.	378 адам 141 үйлер 1 әлеуметтік объект 1 сауда нүктелер 9 өндірістік объектілер
		Барлығы	5685 адам 2296 үйлер 9 әлеуметтік объектілер 43 сауда нүктелер 23 өндірістік объектілер
		Жалтыркөл - Қазақстанның Қостанай облысы Денисов ауданындағы ауыл. Архангельск ауылдық округінің әкімшілік орталығы. Аудан орталығы - Денисовка	606 адам 224 үйлер 3 әлеуметтік объект

2.	Архангельск ауылдық округі	ауылынан солтүстікке қарай 44 км-дей жерде орналасқан.	5 сауда нүктелері 0 өндірістік объектілер
		Архангельск - Қазақстан облысы Денисов ауданындағы ауыл. Архангельск ауылдық округінің құрамына енеді . Аудан орталығы - Денисовка ауылынан солтүстікке қарай 47 км-дей жерде орналасқан.	348 адам 116 үйлер 3 әлеуметтік объект 3 сауда нүктелер 2 өндірістік объектілер
		Барлығы	954 адам 340 үйлер 6 әлеуметтік объектілер 8 сауда нүктелері 2 өндірістік объектілер
3.	Аршалы ауылдық округі	Аршалы - Қазақстанның Қостанай облысы Денисов ауданындағы ауыл. Аршалы ауылдық округінің әкімшілік орталығы. Аудан орталығы - Денисовка ауылынан солтүстік-батысқа қарай 51 км-дей жерде орналасқан.	491 адам 123 үйлер 3 әлеуметтік объект 2 сауда нүктелері 14 өндірістік объектілер
		Георгиевка ауылы - Қазақстанның Қостанай облысы Денисов ауданындағы ауыл. Аршалы ауылдық округінің құрамына енеді . Аудан орталығы - Денисовка ауылынан солтүстік-батысқа қарай 53 км-дей жерде орналасқан.	190 адам 61 үй 0 әлеуметтік объект 2 сауда нүктелері 0 өндірістік объектілер
		Комаровка ауылы - Қазақстанның Қостанай облысы Денисов ауданындағы ауыл. Аршалы ауылдық округінің құрамына енеді . Аудан орталығы - Денисовка ауылынан батысқа қарай 64 км-дей жерде орналасқан.	270 адам 89 үй 3 әлеуметтік объект 2 сауда нүктелері 12 өндірістік объектілер
		Набережное ауылы - Қазақстанның Қостанай облысы Денисов	

		<p>ауданындағы ауыл. Аршалы ауылдық округінің құрамына енеді . Аудан орталығы - Денисовка ауылынан солтүстік-батысқа қарай 51 км-дей жерде орналасқан.</p>	<p>165 адам 55 үй 1 әлеуметтік объект 1 сауда нүктесі 2 өндірістік объекті</p>
		<p>Барлығы</p>	<p>1116 адам 328 үй 7 әлеуметтік объект 7 сауда нүктесі 28 өндірістік объектілер</p>
4.	Аят ауылдық округі	<p>Аят - Қазақстанның Қостанай облысы Денисов ауданындағы ауыл. Аят ауылдық округінің әкімшілік орталығы. Аудан орталығы - Денисовка ауылынан солтүстікке қарай 49 км-дей жерде орналасқан.</p>	<p>678 адам 311 үй 3 әлеуметтік объект 8 сауда нүктесі 14 өндірістік объектілер</p>
		<p>Зааят - Қазақстанның Қостанай облысы Денисов ауданындағы ауыл. Аят ауылдық округінің құрамына енеді . Аудан орталығы - Денисовка ауылынан солтүстікке қарай 51 км-дей жерде орналасқан.</p>	<p>388 адам 246 үйлер 2 әлеуметтік объект 3 сауда нүктелері 1 өндірістік объект</p>
		<p>Барлығы</p>	<p>1066 адам 557 үй 5 әлеуметтік объект 11 сауда нүктесі 15 өндірістік объектілер</p>
		<p>Фрунзе - Қазақстанның Қостанай облысы Денисов ауданындағы ауыл. Красноармей ауылдық округінің әкімшілік орталығы. Аудан орталығы - Денисовка ауылынан солтүстікке қарай 47 км-дей жерде орналасқан.</p>	<p>1135 адам 407 үйлер 2 әлеуметтік объект 9 сауда нүктесі 12 өндірістік объектілер</p>
		<p>Красноармейск - Қазақстанның Қостанай облысы Денисов ауданындағы ауыл. Красноармейск ауылдық</p>	<p>269 адам 81 үй 1 әлеуметтік объект</p>

5.	Красноармейск ауылдық округі	<p>округінің құрамына енеді . Аудан орталығы - Денисовка ауылынан солтүстікке қарай 42 км-дей жерде орналасқан.</p>	<p>2 сауда нүктелері 1 өндірістік объекті</p>
		<p>Кочержиновка - Қазақстанның Қостанай облысы Денисов ауданындағы ауыл. Красноармейск ауылдық округінің құрамына енеді .</p>	<p>69 адам 31 үй 0 әлеуметтік объект 1 сауда нүктесі 1 өндірістік объекті</p>
		<p>Барлығы</p>	<p>1473 адам 519 үй 3 әлеуметтік объект 12 сауда нүктесі 14 өндірістік объектілер</p>
6.	Покровка ауылдық округі	<p>Покровка - Қазақстан облысы Денисов ауданындағы ауыл. Покровка ауылдық округінің әкімшілік орталығы. Аудан орталығы - Денисовка ауылынан оңтүстік-шығысқа қарай 41 км-дей жерде орналасқан.</p>	<p>210 адам 61 үй 3 әлеуметтік объект 0 сауда нүктелері 13 өндірістік объектілер</p>
		<p>Досовка - Қазақстанның Қостанай облысы Денисов ауданындағы ауыл. Покровка ауылдық округінің құрамына енеді .</p>	<p>165 адам 37 үй 2 әлеуметтік объект 1 сауда нүктесі 2 өндірістік объект</p>
		<p>Барлығы</p>	<p>375 адам 98 үй 6 әлеуметтік объект 1 сауда нүктесі 15 өндірістік объектілер</p>
		<p>Приреченка - Қазақстан облысы Денисов ауданындағы ауыл. Приреченка ауылдық округінің әкімшілік орталығы. Аудан орталығы - Денисовка ауылынан солтүстік-батысқа қарай 38 км-дей жерде орналасқан</p>	<p>650 адам 185 үй 3 әлеуметтік объект 2 сауда нүктесі 2 өндірістік объект</p>

7.	Приреченка ауылдық округі	Окраинка - Қазақстанның Қостанай облысы Денисов ауданындағы ауыл. Приреченск ауылдық округінің құрамына енеді. Аудан орталығы - Денисовка ауылынан солтүстік-батысқа қарай 33 км-дей жерде орналасқан.	405 адам 112 үй 2 әлеуметтік объект 2 сауда нүктелері 4 өндірістік объект
		Барлығы	1055 адам 297 үй 5 әлеуметтік объект 4 сауда нүктелері 6 өндірістік объектілер
8.	Тельманск ауылдық округі	Антоновка - Қазақстан облысы Денисов ауданындағы ауыл. Тельманск ауылдық округінің әкімшілік орталығы. Аудан орталығы - Денисовка ауылынан солтүстікке қарай 3 км-дей жерде орналасқан.	986 адам 246 үй 3 әлеуметтік объект 4 сауда нүктелері 42 өндірістік объектілер
		Алчановка - Қазақстан облысы Денисов ауданындағы ауыл. Тельманск ауылдық округінің құрамына енеді.	361 адам 70 үй 3 әлеуметтік объект 3 сауда нүктелері 9 өндірістік объектілер
		Барлығы	1347 адам 316 үй 6 әлеуметтік объект 7 сауда нүктесі 11 өндірістік объектілер
		Свердловка - Қазақстан облысы Денисов ауданындағы ауыл. Свердловск ауылдық округінің әкімшілік орталығы. Аудан орталығы - Денисовка ауылынан солтүстікке қарай 55 км-дей жерде орналасқан.	687 адам 155 үй 1 әлеуметтік объект 5 сауда нүктесі 9 өндірістік объектілер
		Подгорное - Қазақстанның Қостанай облысы Денисов ауданындағы ауыл. Свердловск ауылдық	66 адам 18 үй 1 әлеуметтік объект

9.	Свердловск ауылдық округі	округінің құрамына енеді . Аудан орталығы - Денисовка ауылынан солтүстікке қарай 58 км-дей жерде орналасқан.	0 сауда нүктелері 2 өндірістік объектілер
		Приречное-Қазақстан облысы Денисов ауданындағы ауыл. Свердловск ауылдық округінің құрамына кіреді, аудан орталығы - Денисовка ауылынан солтүстік-батысқа қарай 38 км-дей жерде орналасқан.	54 адам 15 үй 0 әлеуметтік объект 1 сауда нүктесі 1 өндірістік объектілер
		Барлығы	807 адам 188 үй 2 әлеуметтік объект 6 сауда нүктесі 12 өндірістік объектілер
10	Қрым	Қрым - Қазақстанның Қостанай облысы Денисов ауданындағы ауыл. Қрым ауылдық округінің әкімшілік орталығы. Аудан орталығы - Денисовка ауылынан солтүстік-шығысқа қарай 34 км-дей жерде орналасқан.	635 адам 229 үй 2 әлеуметтік объект 5 сауда нүктесі 3 өндірістік объектілер
11	Перелески	Перелески-Қазақстанның Қостанай облысы Денисов ауданындағы ауыл. Перелески ауылдық округінің әкімшілік орталығы және жалғыз елді мекені. Аудан орталығы - Денисовка ауылынан солтүстік-шығысқа қарай 25 км-дей жерде орналасқан.	1495 адам 470 үй 6 әлеуметтік объект 11 сауда нүктесі 5 өндірістік объектілер
12	Глебовка	Глебовка - Қазақстанның Қостанай облысы Денисов ауданындағы ауыл. Бұрынғы Тобыл ауылдық округінің әкімшілік орталығы. Аудан орталығы - Денисовка ауылынан	486 адам 165 үй 6 әлеуметтік объект

	оңтүстік-батысқа қарай 29 км-дей жерде орналасқан	3 сауда нүктелері 15 өндірістік объектілер
Барлығы:		9 ауылдық округ 26 елді мекен 16494 адам 5803 үйлер 63 әлеуметтік объект 118 сауда нүктесі 149 өндірістік объектілер

Денисов ауданының елді мекендеріндегі негізгі қызмет түрлері мал шаруашылығы және өсімдік шаруашылығы болып табылады. Ауыл шаруашылығы алқаптарының жалпы ауданы - 622 мың га, оның ішінде егістік - 407 370 га; жайылым - 207 152 га; шабындықтар - 8 293 га, орман алқабы - 3 260 га, су қоры - 10 959 га. Аудан экономикасы негізінен ауыл шаруашылығымен ұсынылған. Ауданның өңдеу өнеркәсібінің негізі тамақ өнімдерін өндіру болып табылады. Ауданның өнеркәсіптік әлеуетінің жалпы көлеміндегі өңдеу өнеркәсібінің үлесі 90 %. Базалық кәсіпорындар: "Сарыағаш" ЖШС, "Крымское" ЖШС, "Ольшанское" ЖШС, "Баталинское" ЖШС, "Фрунзенское" ЖШС, "Колосфирма" ЖШС (асыл тұқымды ірі қара өсіру және бидай өсіру), "Нуртлесов Б. К." ЖК (нан-тоқаш өнімдерін өндіру).

Аудан өнеркәсібі 97% өңдеу саласынан тұрады - бұл ауыл шаруашылығы өнімдерін қайта өңдеу және азық-түлік өнімдерін өндіру, бұл өнеркәсіптік өндірістің жалпы өңірлік өніміндегі елеулі үлесті және 3% - жылу энергиясы мен суды өндіру мен бөлуді қамтамасыз етеді. Ауданда 1 диірмендер, 13 наубайхана бар. Денисов ауданының аумағында 2 элеватор орналастырылған.

Денисов ауданының аумағында "Абдин" ЖК коммуналдық кәсіпорны жұмыс істейді, оның балансында Антоновка ауылындағы ҚТҚ полигоны және Денисов ауданының тұрғындары мен кәсіпорындарының коммуналдық қалдықтарын шығаруға арналған арнайы техника бар. Ұсынылған деректерге сәйкес "Абдин" ЖК Денисов ауданы аумағында 610 жеке абонентке (абоненттердің ықтимал санынан 12% немесе ауданда тұратын тұрғындардың жалпы санынан 3,7%), 49 заңды тұлғаға (заңды тұлғалардың жалпы санының 20%), 34 мемлекеттік мекемеге (әлеуметтік нысандардың жалпы санының 49%) қызмет көрсетеді.

Денисов ауданының қалған ауылдық округтерінде коммуналдық қалдықтарды жинайтын және көметін орындар жоқ.

Денисов ауданының елді мекендерін тексеру кезінде тұрғын үйлер мен әкімшілік ғимараттардың жанында стихиялық қоқыс үйінділерінің пайда болуымен, коммуналдық қалдықтарды рұқсатсыз жағумен, коммуналдық қалдықтарды мал шаруашылығы қалдықтарымен араластырумен байланысты бірқатар проблемалар анықталды.

Бұл жағдай Денисов ауданында коммуналдық қалдықтарды жинаудың және ҚТҚ ұйымдастырылған жерлеу орындарына шығарудың орталықтандырылған жүйесінің болмауына байланысты қалыптасып жатыр. Бұл жағдай коммуналдық қалдықтарды жинаудың орталықтандырылған жүйесін жаңғырту және оны Денисов ауданының аумақтық шегінде одан әрі толыққанды пайдалану жөнінде бірқатар шешімдер әзірлеу қажеттілігіне алып келді.

Аудан аумағының ерекшеліктерін, елді мекендер арасындағы қашықтықты, ауылдардың аз қоныстануын, сондай-ақ коммуналдық қалдықтарды жинаудың орталықтандырылған жүйесінің экономикалық жағдайларын ескере отырып, Денисов ауданының ауданы мен ауылдық округтері шегінде коммуналдық қалдықтарды жинаудың орталықтандырылған жүйесін құру жөніндегі жоспарлы іс-қимылдар Денисов ТКШ, жолаушылар көлігі және автомобиль жолдары бөлімінің тапсырысы бойынша әзірленген коммуналдық қалдықтарды басқарудың осы бағдарламасында сипатталған.

Ландшафт сипаттамасы.

Жер бедері - кез-келген аумақтың экономикалық дамуына әсер ететін табиғи ортаның маңызды компоненттерінің бірі. Денисов ауданының бедерінің басты ерекшелігі - жазық немесе толқынды, сәл иілген, кей орындарда жыралармен тілімденген жазық. Аудан Урал арты үстіртінің батысында орналасқан. Урал арты үстірті тегіс, кей жерлерде таулы, Тобыл өзенінің аңғарына қарай сәл қисайған. Үстірттің абсолютті биіктігі орта есеппен 300 м-ден 400 м-ге дейін өзгереді.

Ауданда бір алтын кен орны (Сабитовское-1) және бірнеше көріністер бар. Бұл жоғарғы протерозойдың құмды және тақтатас жыныстарының арасында жатқан байырғы типке жатады. Бұрын алтын өндірілген, қазір бұл кен орны сақталған. Қорлар саны бойынша ол азға жатады. Ауданның оңтүстік бөлігінде хромиттердің Гришен кен орны орналасқан, оның кен орны дуниттік серпентиниттермен байланысты болды. Қорлардың саны бойынша кен орны шағын болып табылады, оның қорлары балансқа алынбайды. Комаровка ауылында мәрмәр өндіру жұмыстары жүргізіліп жатыр. Ауданда құрылыс материалдарынан шикізат (әктас, саздақ, саз) бар. Аумақта 21 құрылыс тас кен орны бар. Құмтас қоспаларының үш кен орны анықталды, сондай-ақ кірпіш-плитка шикізатының 12 кен орны белгілі.

Денисов ауданының құрғақ континентальды климаты және аумақтың тегіс жазықты бедері - өзендердің ерекше қазақстандық түрін анықтайтын негізгі факторлар болып табылады:

Орташа көпжылдық ағынның шамалы мөлшері: 5-15 мм.

Жылдық су шығындарының үлкен өзгергіштігі, жылдық орташа шығындар орташа көпжылдық шығындардан асады.

Су жиналатын аумаққа байланысты көктемгі су тасқынының үлесі шамамен 90-100% болатын жылдық ағынның өте біркелкі емес бөлінуі.

Дала облысындағы өзендердің өте аз шығындары мен кебуі.

Ауданның гидрографиялық желісі Жоғарғы Тобыл су қоймасымен, Тобыл, Қамысты-Аят, Арчағлы - Аят, Котюбок, Сухая, Солянка өзендерімен ұсынылған.

Аудан аумағында аты-жөні жоқ көптеген ағындар мен ұялар бар. Бұл өзендер мен бұлақтардың барлығы уақытша ағынға ие, тек көктемгі су тасқыны мен жаңбыр кезінде толтырылады. Аудан ұсақ көлдерге бай. Олардың ең көп саны ауданның солтүстік және шығыс бөліктерінде орналасқан. Көлдің қоректенуі негізінен жауын-шашыннан алынады. Ірі көлдерге Арыстансор, Ақкөсор, Сасықсор, Саркөл, Үлкен Құсет, Жақсы Алакөл, Жалтыркөл, Абалыкөл, Құмды, Жарық көлдер жатады.

Ауданның негізгі ашық су көзі - Тобыл өзені, ауданның жер пайдаланудың шығыс бөлігінде орналасқан Жоғарғы Тобыл су қоймасы болып табылады. Ауданның ең құнды табиғи ресурсы - топырақ. Топырақтың әртүрлілігі жергілікті геологиялық-геоморфологиялық жағдайларға, дренажға және өсімдіктерге байланысты болады.

Аудан аумағының негізгі бөлігі Оңтүстік қаратопырақ ішкі аймақтарында орналасқан, ал тек оңтүстік бөлігі қара каштан топырақ аймағына жатады. Бұл топырақтар басқа топырақтармен бірге таза түрінде кездеседі. Сортаң тұқымдас топырақтар кеңінен таралды, бұл аналық жыныстардың тұздануы мен құрғақ климаттың салдары. Оңтүстік қаратопырақтардың арасында сортаңды топырақ едәуір аумақты алып жатыр. Олардағы қарашіріктің мөлшері 3,5-4%-дан, ал құмды саздақтарда 1,8-3% - дан аспайды. Бонитет ұпайы - Оңтүстік қара топырақ 35-40. Дәнді дақылдардың өнімділігі - 10,5 ц/га.

Ландшафттық аймақ - қара-каштан топырақтарында бұталы-сұлыбас-қызыл боз өсімдіктері бар ойпат-жазықты, далалық делювиал-пролювиал жазық.

Дала аймағының қара топырақтарында орташа құрғақ және әртүрлі құрғақ шөпті - боз дала дамиды. Оның негізгі анықтаушысы - дала тығыз бұталы дәнді дақылдар, боз, шөл сұлыбасы, бетеге болып табылады. Қуаты аз қара топырақтардағы қиыршық тасты және тасты топырақтарға псамофто әр түрлі шөпті боз қауымдастығымен сипатталады. Жеңіл оңтүстік аз қарашірік, қара каштан аз қарашірік топырақтарда псамофто әр түрлі шөптер қауымдастығы орналасқан. Шалғынды және шалғынды-дала кебірлерінде псамофто әр түрлі шөптер қауымдастығы орналасқан. Боз, бетеге, жусан, қиякөлең, қамыс, тал, көктерек, қарағай өседі.

Таяз жабық ойпаттарда астықтұқымдасты - әртүрлі шөпті қауымдастық, шалғынды-батпақты және батпақты жерлерде - батыстың шөгінді-шөпті қауымдастығы кең таралған. Солтүстік-батыста шағын ормандар, қайың шоқтары, көлдер мен өзендердің жағасындағы тал, көктерек тоғайлары бар.

Құрғақ шымтезек далаларында дала суыры, дала алақоржыны, қарапайым тышқан, егеуқұйрығы, дала тышқаны, Эверсман аламан, үлкен қосаяқтар, құлақ кірпі, ор қоян, дала хори, қарсақ, ақбөкен кіреді. Орман және үй тышқандары егінге жайылады.

Құстардың арасында дала бүркіті пайда болады, безгелдек жиі кездеседі. Көктемде қоныс аударатын құстар - сұңқылдақ аққу, тырна, сұр қаз, ақ және сұр құтан, шағалалар, құмсалғыштар келеді. Жабайы аққулар, барылдауық үйректер, шүрегейлер, сүңгуірлер және басқалар.

Климаттық сипаттамасы.

Денисов ауданының климаты құрғақ және өткір континенталдылықпен сипатталады. Оның қалыптасуына келесі факторлар әсер етеді: географиялық орналасуы және ендік, жер беті, атмосфераның айналымы. Қыс айларында ауаның минималды температурасы көбінесе 30-35°С дейін төмендейді, жазда максималды температура 30°С-тан асады. Аудан жылдың көп бөлігінде оңтүстік-батыстағы азиялық антициклонның солтүстік-батыс сілемінің әсерінен, ал жазда салыстырмалы түрде қысқа мерзімді солтүстік - батыс суық арктикалық ауа массаларының ағындары мен Батыс атлантикалық ауа массаларының ағындары соққан Батыс басым желдер әсер етеді.

Демографиялық сипаттамалары.

Денисов ауданының халық саны 2023 жылғы 1 қыркүйекке 16497 адам, оның ішінде ауылдық округтер бойынша:

Денисов ауданындағы елді мекендердің халық саны

2 кесте

№ р/с	Елді мекеннің атауы	Тұратын халықтың саны	Тұрғын үй саны	1 үйде тұратын отбасының орташа саны
1.	Денисов ауылдық округі 3 ауылдар	5685 адам	2296 үйлер	3 адам
2.	Архангельск ауылдық округі 2 ауылдар	954 адам	340 үйлер	3 адам
3.	Аршалы ауылдық округі 4 ауылдар	1116 адам	328 үйлер	3 адам
4.	Аят ауылдық округі 2 ауылдар	1066 адам	557 үй	2 адам
5.	Красноармейск ауылдық округі, 3 ауыл	1473 адам	519 үйлер	3 адам
6.	Покровка ауылдық округі 2 ауылдар	375 адам	98 үйлер	4 адам
7.	Приреченск ауылдық округі 2 ауылдар	1055 адам	297 үйлер	4 адам

8.	Тельманск ауылдық округі 2 ауылдар	1347 адам	316 үйлер	4 адам
9.	Свердловск ауылдық округі 3 ауылдар	807 адам	188 үйлер	4 адам
10.	Қрым ауылы	635 адам	229 үйлер	3 адам
11.	Перелески ауылы	1495 адам	470 үйлер	3 адам
12.	Глебовка ауылы	486 адам	165 үйлер	3 адам
Барлығы		16497 адам	5803 үйлер	3 адам

Аймақ экономикасы.

Өңірдің экономикасы ауыл шаруашылығына негізделеді: дәнді және майлы дақылдар өндіру, мал шаруашылығы фермалары мен аула жеке шаруашылықтары үшін жем өндіру және дайындау, жұмыс істеп тұрған сүт-тауар фермаларында мал шаруашылығы өнімдерін өндіру.

Жұмыс істеп тұрған кәсіпорындар саны – 267, оның ішінде сауда нүктелері – 118 бірлік, ауыл шаруашылығы кәсіпорындары - 149 бірлік, 63 әлеуметтік объект, оның ішінде фельдшерлік-акушерлік пункттер, мектеп және мектепке дейінгі оқу орындары, мәдени-сауықтыру және әкімшілік объектілер.

Тұрғын үй-коммуналдық шаруашылық

Денисов ауданында Денисов ауданы әкімдігінің құрамында Денисов ауданында тұрғын үй-коммуналдық шаруашылық, жолаушылар көлігі және автомобиль жолдары бөлімі жұмыс істейді, оның ішінде қатты тұрмыстық (коммуналдық қалдықтарды) жинаудың орталықтандырылған жүйесін ұйымдастыру бойынша тұрғын үй-коммуналдық бағдарламалардың әкімшісі болып табылады. Ауылдық округтердің деректеріне сәйкес Денисов ауданының аумағында қатты тұрмыстық қалдықтардың 299 жинағышы (контейнерлер мен урналар) орнатылған.

Денисов ауданының Антоновка кентінде меншігі "Абдин" ЖК болып табылатын ҚТҚ полигоны орналасқан. Красноармейский ауылдық округінің Фрунзенское ауылында "Фрунзенское" ЖШС ҚТҚ полигоны, Свердловка ауылдық округінің Свердловка ауылында оны өз қажеттіліктері үшін пайдаланатын "Колос-Фирма" ЖШС ҚТҚ полигоны орналасқан. Сондай-ақ, Денисов ауданының әкімдігі ұсынған мәліметтерге сәйкес Аят, Архангельск ауылдық округтерінде жоғарыда аталған ауылдық округтердің қатты тұрмыстық қалдықтары шығарылатын тарихи кенттік қоқыс орындары бар.

Халық қалдықтарын, олардың жинақталуына қарай әкетуді арнайы тиеу техникасы мен жүк автокөлігі бар ЖК және ірі ауыл шаруашылық ЖШС жүргізеді, олар тұрғын үй аулаларының, әкімшілік ғимараттар мен әлеуметтік объектілердің жинақталған қалдықтарын әкетеді.

Денисов ауданында коммуналдық қалдықтарды жинауды "Абдин" ЖК жүзеге асырады. Ол өзінің және жалға алынған контейнерлерін, соның ішінде пластикалық бөтелкелерге арналған торлы контейнерлерді орнатты. Ауданда қалдықтарды жинау және шығару, сондай-ақ қалдықтарды қайталама сұрыптау жөніндегі кәсіпорындар туралы басқа мәліметтер жоқ. Денисов ауданының аумағында құрамында сынап бар шамдар, термометрлер мен аспаптарды, аккумуляторлық батареяларды жинақтауға арналған арнайы контейнерлер орнатылмаған.

Бұқаралық ақпарат құралдары. Денисов ауданында "Наше время" газетінің жергілікті баспа басылымы жұмыс істейді, әкімдіктердің өз сайттары бар, ауданда whatsapp чаттары бар, әлеуметтік желілер жұмыс істейді.

1.2. Мемлекеттік стратегиялық құжаттарға салынған қалдықтарды басқару жөніндегі іс-шаралар

Қалдықтарды басқару және оларды қысқарту жөніндегі негізгі бағыттар ҚР 2021 жылғы 2 қаңтардағы № 400-VI ҚРЗ Экологиялық кодексында жазылған.

Қалдықтар саласындағы жаңа кодекспен экологиялық реттеудің екі жаңа қағидаты енгізілді, олар Кодекстің 5-бабында бекітілген.

- "ластаушы төлейді және түзетеді" деген бірінші қағида ластанудың алдын алу және бақылау шараларын, сондай-ақ қоршаған ортаға зиян келтіруден қалпына келтіру жауапкершілігін білдіреді.

- жетінші қағидат: өндіріс және тұтыну қалдықтарын басқаруды жетілдіру.

Кодексте қалдықтарды кезең-кезеңмен өңдеуге бағытталған қалдықтар иерархиясы көзделеді. Бұл дегеніміз, ең алдымен қалдықтардың пайда болуын азайту керек, пайда болған қалдықтарды қайта пайдалану, қайта өңдеу, жою және тек соңғы уақытта полигондарда көму керек. Сондай-ақ, халықты ҚТҚ жинаудың, кәдеге жаратудың, қайта өңдеудің және қалдықтарды бөлек жинаудың ұтымды жүйесі туралы хабардар ету жүзеге асырылатын болады. Қалдықтардың жіктелуі еуропалық қалдықтар каталогына сәйкес келтірілген және қауіпті емес және қауіпті қалдықтардың тізімін қамтиды. Жаңа экологиялық кодексте заңсыз қоқыс шығару мәселесін жүйелі түрде шешу үшін қоқыс шығаратын көлікте GPS-датчиктерді міндетті түрде орнату мәселесі қарастырылған.

Қауіпті қалдықтарды қайта өңдеу, кәдеге жарату және жою жөніндегі қызметті жүзеге асыру үшін лицензиялық тәртіп көзделген, ал қалдықтарды тасымалдау бойынша хабарлама жасау тәртібі енгізіледі. Қалдықтарды басқару жөніндегі операцияларды жүргізу кезінде талаптарды бұзғаны үшін жауапкершілікті қатаңдату көзделіп отыр, бұл өз кезегінде рұқсат етілмеген полигондар, қалдықсыз қалдықтар көлемін ұлғайту және қоршаған ортаны ластаудың өзге де жағдайлары мәселелерін шешуге мүмкіндік береді.

Экологиялық кодекстің 365 - бабы 3-тармағының талаптары негізінде аудандардың, облыстық маңызы бар қалалардың, республикалық маңызы бар қалалардың, астананың жергілікті өкілді органдары (бұдан әрі - "ЖАО") коммуналдық қалдықтарды басқару саласындағы мемлекеттік саясатты:

- 1) өз құзыреті шегінде коммуналдық қалдықтарды басқару жөніндегі бағдарламаны бекіту;
- 2) Коммуналдық қалдықтардың пайда болу және жинақталу нормаларын бекіту;
- 3) тұрмыстық қатты қалдықтарды жинауға, тасымалдауға, сұрыптауға және көмуге арналған тарифтерді бекіту.

Экологиялық кодекстің 365-бабында аудандардың, аудандық және облыстық маңызы бар қалалардың, республикалық маңызы бар қалалардың, астананың, сондай-ақ ауылдардың, кенттердің, ауылдық округтердің жергілікті атқарушы органдарының коммуналдық қалдықтарды басқару саласындағы мемлекеттік саясатты іске асыру жөніндегі өкілеттіктері айқындалған.

Қауіпті коммуналдық қалдықтар және олардың құрамдас бөліктері (электрондық және электр жабдықтары, құрамында сынабы бар қалдықтар, батареялар, аккумуляторлар және өзге де қауіпті компоненттер) бөлек жиналып, мамандандырылған кәсіпорындарға қайта өңдеуге/кәдеге жаратуға берілуі тиіс.

Бұл қалдықтарды басқару бағдарламасында тек коммуналдық қалдықтар қарастырылады. ҚР ЭК 365-бабына сәйкес "коммуналдық қалдықтар" тұтыну қалдықтарының ізі деп түсініледі:

1) қағаз және картон, шыны, металдар, пластмассалар, органикалық қалдықтар, ағаш, тоқыма бұйымдары, орауыштар, пайдаланылған электр және электрондық жабдықтар, батареялар мен аккумуляторларды қоса алғанда, бірақ олармен шектелмей, үй шаруашылықтарының аралас қалдықтары мен бөлек жиналған қалдықтары;

2) егер мұндай қалдықтар сипаты мен құрамы жағынан үй шаруашылықтарының қалдықтарына ұқсас болса, аралас қалдықтар және басқа көздерден бөлек жиналған қалдықтар.

Коммуналдық қалдықтарға өндіріс, ауыл шаруашылығы, орман шаруашылығы, балық шаруашылығы, септиктер мен кәріз желілерінің қалдықтары, сондай-ақ ағынды сулардың шөгінділерін, пайдаланудан шыққан көлік құралдарын немесе құрылыс қалдықтарын қоса алғанда, тазарту құрылыстарының қалдықтары кірмейді.

Тұтыну қалдықтарына адамның тіршілік әрекеті нәтижесінде пайда болатын, өзінің тұтыну қасиеттерін толық немесе ішінара жоғалтқан өнімдер және (немесе) бұйымдар, олардың қаптамасы және өзге де заттар немесе олардың қалдықтары, олардың жарамдылық немесе пайдалану мерзімі, олардың агрегаттық жай-күйіне қарамастан аяқталған, сондай-ақ меншік иесі физикалық тұрғыдан өз бетінше құтылған немесе құжатпен тұтыну қалдықтары разрядқа ауыстырған қалдықтар жатады.

Аудандағы коммуналдық қалдықтардың ішінде келесі қалдықтар бар:

- тұтыну қалдықтары (пластикалық бөтелкелер, қағаз, металл, ағаш, шыны, тамақ қалдықтары, дымқыл қалдықтар санатына енгізілетін өзге де қалдықтар (органикалық заттар және дымқыл агрегаттық күйі бар басқа да қалдықтар), әртүрлі қаптамалар, целофан, картон және т.б.),

- күл-қож қалдықтары,
- көң.

Қалдықтармен басқару бағдарламасының мақсаттары мен міндеттері.

Коммуналдық қалдықтармен басқару бағдарламасы ауданның коммуналдық мәселесін шешуге және аудандағы қоқысорынларын қысқарту үшін экономикалық немесе басқа механизмдерін пайдалана отырып, қалдықтарды азайтудың жедел саясатын әзірлеуге бағытталған:

қалдықтарды жинаудың осы жүйесін пайдаланатын осы жүйеге қатысушыларды (тұрғындарды, кәсіпкерлерді және өндірістік кәсіпорындарды) барынша тарта отырып, қалдықтарды әкетудің орталықтандырылған жүйесін құру;

қалдықтарды қайта пайдалану немесе оларды пайдалануға мүдделі жеке және заңды тұлғаларға беру;

ең жақсы қолжетімді технологияларды немесе өзге де негізделген әдістерді пайдалана отырып, қалдықтарды қайта өңдеу, кәдеге жарату немесе залалсыздандыру.

Бағдарламаның негізгі міндеттері:

- Денисов ауданы ауылдарындағы Коммуналдық қалдықтармен басқару бойынша ағымдағы жағдайды бағалау;

- Денисов ауданының Коммуналдық қалдықтармен басқару бағдарламасын дайындау;

- Денисов ауданының Коммуналдық қалдықтармен басқару бағдарламасын іске асыру жөніндегі іс-шаралар жоспарын әзірлеу;

- мүдделі тараптармен Коммуналдық қалдықтармен басқару бағдарламасын талқылау.

"Бағдарлама" құрамында:

- Денисов ауданының ауылдарындағы ҚТҚ полигондарында қалдықтарды жинау, әкету, кәдеге жарату, қайта өңдеу және көмудің ықтимал көлемі туралы деректер анықталды,

- қалдықтармен жұмыс істеу саласындағы бар проблемаларға талдау жүргізілді;

- қалдықтардың қоршаған ортаға теріс әсерін азайтуды көздейтін бағдарламаның мақсаттары, міндеттері мен көрсеткіштері айқындалды,

- белгіленген мақсаттарды, міндеттерді және көрсеткіштерді іске асыру жөніндегі іс-шаралар жоспары жасалды:

қалдықтарды бөлек жинауды енгізу, кәдеге жарату және қайта өңдеу үлесін арттыру

Полигондарда көмуге жататын қалдықтар көлемін азайту,

қалдықтармен жұмыс істеу бойынша инфрақұрылымды дамыту,

Денисов ауданының ауылдарында қалдықтармен жұмыс істеу жүйесін әкімшілік басқаруды жақсарту,

қалдықтарды басқару бойынша халықтың хабардарлығын арттыру.

Коммуналдық қалдықтармен басқару бағдарламасы келесі ақпаратты қамтиды:

- Аудан туралы жалпы мәліметтер, елді мекендер саны және тұратын халық туралы деректер;

- мемлекеттік стратегиялық құжаттарға енгізілген іс-шаралар;

- соңғы бес жылдағы динамикадағы коммуналдық қалдықтардың пайда болуы мен жойылу көлемінің сипаттамасы, коммуналдық қалдықтарды ағымдағы басқаруға баға берілді;

- коммуналдық қалдықтардың түзілуі мен жинақталуы, ҚТҚ жинау, тасымалдау, сұрыптау және көму тарифтері бойынша нормативтік базасы бар,

- соңғы үш жылдағы динамикадағы бөлінген қаражатты сипаттау және талдау.

"Мақсаттар, міндеттер және нысаналы көрсеткіштер" бөлімінде коммуналдық қалдықтардың түзілу көлемін біртіндеп қысқартуға, қалдықтарды сұрыптау үлесін ұлғайтуға және қоқысты шығару жөніндегі коммуналдық ұйымдардың қызметтерін пайдаланатын халықты толық қамтуға бағытталған нысаналы көрсеткіштер белгіленді, нысаналы көрсеткіштерге қол жеткізу жөніндегі іс-шаралар сипатталды.

Бағдарлама аудандағы коммуналдық қалдықтарды басқару жүйесін жетілдірудің үдемелі нәтижесі үшін қалдықтарды басқару және нысаналы көрсеткіштерге қол жеткізу жөніндегі іс-шаралар жоспарымен аяқталады. Бағдарлама сонымен қатар бағдарламаны қаржыландыру көздерін сипаттайды.

Бағдарлама келесі нормативтік құжаттар негізінде әзірленді:

ҚР 2021 жылғы 2 қаңтардағы № 400-VI ҚРЗ Экологиялық кодексі;

ҚР экология, геология және табиғи ресурстар Министрінің м.а. 2023 жылғы 18 мамырдағы № 154-ө бұйрығымен бекітілген Коммуналдық қалдықтармен басқару жөніндегі бағдарламаны әзірлеу бойынша жергілікті атқарушы органдарға әдістемелік ұсынымдар;

Қазақстан Республикасының 2017 жылғы 25 желтоқсандағы № 120-VI ҚРЗ Салық кодексі;

ҚР 2008 жылғы 4 желтоқсандағы № 95-IV Бюджет кодексі.

Қалдықтарды басқару бағдарламасын әзірлеу кезінде:

- <https://stat.gov.kz> сайтынан алынған статистикалық деректер;

- ҚТҚ жергілікті полигоны кәсіпорындарының экологиялық есептілігінің нәтижелері;

- Денисов ауданының ауылдық округтерінің әкімдері ұсынған мәліметтер.

- Денисов ауданы әкімдігінің ТКШ, жолаушылар көлігі және автомобиль жолдары бөлімінің мәліметтері;

- қолданыстағы контейнерлік алаңдар мен коммуналдық қалдықтарды сақтау орындарын меншікті түгендеу нәтижелері;

- Денисов ауданының ауылдық округтері тұрғындарының, ҚТҚ полигонына коммуналдық қалдықтарды шығаруды жүзеге асыратын кәсіпкерлердің сауалнамасының нәтижелері.

1.3. ҚББ әзірлеу қажеттілігінің негіздемесі

Коммуналдық қалдықтармен басқару бағдарламасын әзірлеу мақсаты

Осы бағдарламаны әзірлеудің мақсаты қоршаған ортаны қорғауды және өңірдің және халықтың санитариялық-эпидемиологиялық салауаттылығы жағдайларын қамтамасыз ететін Денисов ауданы елді мекендерінің коммуналдық қалдықтарын интеграцияланған басқару жүйесін құру, коммуналдық қалдықтардың бар болуының барлық кезеңдерінде қалдықтардың сапасы мен санын және ластаушы заттардың эмиссиясын басқарудан тұратын коммуналдық қалдықтарды басқарудың жаңа моделін әзірлеу болып табылады.

Бағдарламаны әзірлеу міндеттері

Бағдарламаның міндеттері коммуналдық қалдықтарды өндіру, жинау, кәдеге жарату және көму процестерін басқару жүйесін әзірлеу болып табылады: олардың пайда болу көзіндегі қалдықтарды азайту;

- коммуналдық қалдықтарды сұрыптау және оларды қайта пайдалану мәселелерін шешу;

- аймақтың қоршаған ортаға әсерін барынша болдырмауға мүмкіндік беретін қалдықтардың пайдаланылмаған бөлігін көму жөніндегі проблемаларды шешу.

- Бағдарламаның негізгі бағыттары

- коммуналдық қалдықтарды басқару жүйесін ұйымдастыру;

- коммуналдық қалдықтарды орналастыру және көму орындарында табиғи экожүйелердің ластануын болдырмау;

- коммуналдық қалдықтарды кәдеге жаратуды, сұрыптауды және көмуді жетілдіру жөніндегі іс-шараларды әзірлеу;

- қалдықтарды азайту жөніндегі іс-шаралар жоспарын әзірлеу.

Коммуналдық қалдықтармен басқару бағдарламасының өзектілігі, ғылыми және практикалық маңыздылығы

Отандық және әлемдік тәжірибеде коммуналдық қалдықтарды басқару проблемасы халықтың салауатты өмір сүру ортасын құру саласындағы басым міндеттердің бірі болып табылады, қалалық шаруашылықта ресурстық шығындар мен қаржыландыру көлемі бойынша сумен жабдықтау және кәріз жүйесінен кейін екінші орынды алады.

Қазақстандағы коммуналдық қалдықтармен жұмыс істеу жай-күйін талдау проблеманы шешу қалдықтарды тазартудың орталықтандырылған жүйесінің жоқтығында екенін көрсетті. Қалдықтарды жою жолы: жиналатын орын-тиеу және

шығару-полигон тұйық болып табылады және қоршаған ортаны қорғауға қатысты барлық мәселелерді шеше алмайды.

Коммуналдық қалдықтарды кешенді басқаруды құру қажет, оны іске асыру қоршаған ортаға ластаушы заттардың түсуін күрт қысқартуға, Денисов ауданының және Жалпы Қостанай облысының экологиялық және санитарлық-эпидемиологиялық жағдайын жақсартуға, коммуналдық қалдықтардың сандық қысқаруына қол жеткізуге мүмкіндік береді.

Күтілетін нәтижелер:

Экологиялық кодекстің ережелерін енгізу және Денисов ауданының елді мекендері үшін қалдықтарды интеграцияланған басқару жүйесін құру бойынша коммуналдық қалдықтарды басқару бағдарламасының іс шараларын орындау:

- меншік нысанына және қызмет түріне қарамастан, тұрғын үйлерде немесе жеке тұрған ғимараттарда (құрылыстарда) тұратын (тұрған) және (немесе) өз қызметін жүзеге асыратын жеке және заңды тұлғаларды қатты тұрмыстық қалдықтарды жинау, тасымалдау жөніндегі қызметтермен қамтамасыз ету шеңберінде жергілікті атқарушы органдар ұйымдастыратын қатты тұрмыстық қалдықтарды жинаудың орталықтандырылған жүйесін құру;

- арнайы қоқыс шығаратын көлікке арналған кірме жолдары бар коммуналдық қалдықтарды жинақтауға арналған контейнерлік алаңдарды орнату орынсыз орындарда (көшелерде, тұрғын аулалардың артында, орманды дала аймағында және т.б.) қалдықтардың стихиялық қоқысорындарын барынша азайтуға мүмкіндік береді;

- коммуналдық қалдықтар мен мал шаруашылығы қалдықтарының араласуына жол бермеу, елді мекендердегі рұқсат етілмеген полигондарды қысқарту және коммуналдық қалдықтарды рұқсатсыз жағуды болдырмау үшін жағдайлар жасайды;

- ауылдық округтерде және жалпы Денисов ауданы бойынша коммуналдық қалдықтарды басқару процестерін жетілдіру бойынша ұсыныстар әзірлеу;

- коммуналдық қалдықтардың пайда болу көздерінде, олардың пайда болу көлемін азайту үшін жағдай жасау;

- бағдарламаны білім көзінен коммуналдық қалдықтардан қайта шикізат жинау, қайталама қалдықтарды қабылдау және сұрыптау пункттерінің желісін ұйымдастыру; қайта шикізат нарығының аудан деңгейінде қалыптастыру бөлігінде іске асыру;

- стихиялық полигондарды жою;

- орталықтандырылған жинау жүйесін бірлесіп құру бойынша мемлекеттік-жекешелік әріптестік жобаларын іске асыру;

- қатты тұрмыстық (коммуналдық) қалдықтарды басқару жөніндегі мемлекеттік-жекешелік әріптестік жобаларын іске асыру үшін кәдеге жарату төлемінің қаражатын пайдалану.

Бағдарлама иерархия қағидатына сәйкес әзірленген және Денисов ауданы тұрғындарынан және коммуналдық инфрақұрылым объектілерінен пайда болатын

қалдықтардың көлемі мен құрамы, оларды жинақтау, жинау, тасымалдау, залалсыздандыру, қалпына келтіру және жою тәсілдері туралы мәліметтерді, сондай-ақ қалдықтардың түзілуін қысқарту, оларды қайта пайдалану, қайта өңдеу және кәдеге жарату үлесін ұлғайту жөніндегі ұсынылатын шаралардың сипаттамасын қамтиды.

Бағдарламаның жоспарлы кезеңі 2024 жылдан 2028 жылға дейін кемінде 5 жылды құрайды.

Қалдықтармен басқару бағдарламасын қайта қарау және өзгерістер енгізу қажеттілігіне қарай жергілікті атқарушы органдармен мүмкін болады (18.05.2023 ж. № 154-ө әдістемелік ұсынымдардың 12-тармағы).

Қостанай облысы Денисов ауданы үшін Коммуналдық қалдықтармен басқару бағдарламасын "Денисов ауданының тұрғын үй-коммуналдық шаруашылық, жолаушылар көлігі және автомобиль жолдары бөлімі" ММ тапсырысы бойынша 06.09.2023 ж. № 46 шарт бойынша "ЭКОЛINESPORT" ЖШС әзірледі.

Орындаушы: "ЭКОЛINESPORT" ЖШС, Қостанай қ., Орал к-сі, 44 г., тел: +7 (777) 3307476, e-mail: ecolinesport@list.ru.

2. Денисов ауданындағы коммуналдық қалдықтарды басқарудың ағымдағы жағдайын талдау

2.1. Коммуналдық қалдықтардың пайда болу көлемі

Денисов ауданының ауылдық округтерінің тұрғындарынан коммуналдық қалдықтардың пайда болу көлемін анықтау бірнеше тәсілмен жүргізілді:

1) пайда болатын коммуналдық қалдықтардың көлемін есептеу халық санына, бір тұрғынға шаққандағы қалдықтардың түзілу нормаларына сүйене отырып есептік жолмен жүргізілді;

2) газдандырылмаған елді мекендерде (Зааят а., Гришенка а., Аршалы а., Гергиевка а., Комаровка а., Приречное а., Покровка а., Дошовка а.) пайда болатын күл қождарының көлемін есептеу үй иелерінің санына, отынның орташа шығынына және көмірдің орташа күліне сүйене отырып, есептік жолмен жүргізілді.

3) Денисов ауданындағы ҚТҚ полигонында көмілетін қалдықтардың 2022 жылғы есебін зерделеу арқылы жүзеге асырылады;

4) ауданда қалдықтардың түзілу көлемі туралы статистиканы зерделеу жолымен жүзеге асырылады.

1. Денисов ауданының ауылдық округтерінің тұрғындарынан коммуналдық қалдықтардың пайда болу көлемін есептеу. 2023 жылдың қазан айында Денисов ауданында 16 494 адам тұрады. Денисов ауданы бойынша коммуналдық қалдықтардың пайда болу және жинақталу нормаларына сәйкес Қостанай облысы Денисов ауданы мәслихатының 2022 жылғы 9 маусымдағы № 45 шешімі негізінде жайластырылған үй иеліктерінен алынған қалдықтардың пайда болу және жинақталу көлемінің жылдық

нормасы бір тұрғынға 1,25 м3 және жайластырылмаған үй иелерінің (жеке сектордың) 1 тұрғынына 1,38 м3 құрайды. Тұрмыстық қатты қалдықтарды жинауға, тасымалдауға, сұрыптауға және көмуге халық үшін тарифті есептеу әдістемесіне сәйкес коммуналдық қалдықтардың орташа тығыздығы (ҚР экология, геология және табиғи ресурстар министрінің 2021 жылғы 14 қыркүйектегі № 377 бұйрығы) 0,2 тонна/м3 құрайды. Коммуналдық қалдықтардың түзілуін есептеу мынадай:

Қалдықтардың көлемі, м3 = халық саны, адам * коммуналдық қалдықтардың түзілу нормасы, м3.

Қалдықтардың салмағы, тонна = қалдықтардың көлемі, м3 * ҚТҚ орташа тығыздығы, тонна/м3

Қалдықтардың нақты көлемі, м3 = 16494 адам * 1,38 м3/бір адамға = 22761,72 м3.

Қалдықтардың салмағы = 22761,72 м3 * 0,2 тонна/м3 = 4552,34 тонна қалдық.

Осылайша, коммуналдық қалдықтардың пайда болуының орташа жылдық нормативтік көлемі 22,8 мың м3 ҚТҚ немесе 4,6 мың тонна қалдықтарды құрайды.

Оның ішінде Денисов ауданының ауылдық округтері бойынша.

Халық қалдықтарының есептік көлемі

3 кесте

№ р/с	Елді мекеннің атауы	Тұратын халықтың саны, адам	Коммуналдық қалдықтардың жинақталуының жылдық нормасы, м3	Салмағы 1 м3 ҚТҚ, тонна	ҚТҚ-ның жылдық пайда болу көлемі, тонна = С*D*E
A	B	C	D	E	F
1.	Денисов ауылдық округі 3 ауыл	5685	1,38	0,2	1569,1
2.	Архангельск ауылдық округі 2 ауыл	954	1,38	0,2	263,3
3.	Аршалы ауылдық округі 4 ауыл	1116	1,38	0,2	308,02
4.	Аят ауылдық округі 2 ауыл	1066	1,38	0,2	294,2
5.	Красноармейск ауылдық округі 3 ауылдар	1473	1,38	0,2	406,5
6.	Покровка ауылдық округі 2 ауыл	375	1,38	0,2	103,5
7.	Приреченск ауылдық округі	1055	1,38		291,2

	2 ауыл			0,2	
8.	Тельманск ауылдық округі 2 ауыл	1347	1,38	0,2	371,8
9.	Свердловск ауылдық округі 3 ауыл	807	1,38	0,2	222,7
10.	Крым ауылы	635	1,38	0,2	175,3
11.	Перелески ауылы	1495	1,38	0,2	412,6
12.	Глебовка ауылы	486	1,38	0,2	134,14
	Барлығы	16494 адам			4552,3 тонн

2. Күл қождарының пайда болу көлемін есептеу. Тапсырыс берушімен халық тұтынатын көмір көлемі бойынша ақпарат ұсынбаған. Көмір бірнеше көмір қоймаларынан жеткізіледі, осыған байланысты көмір шығынын есепке алуды орталықтандырып жүргізу мүмкін емес.

Денисов ауданының ауылдық округтерінің әкімдіктері ауылдық округтер аумағында көмірде тұрмыстық қазандықтармен жылытылатын тұрғын үйлердің, әлеуметтік объектілердің, сауда нүктелерінің және өндірістік объектілердің болуы бойынша деректерді ғана ұсынды, біреуін жағу кезінде орташа күлі 42% күл-қож қалдықтары пайда болады.

Тұрғын үй-жайды жылыту кезінде орта есеппен 100 м², әлеуметтік мақсаттағы объектілерді орта есеппен 1000 м² және өндірістік объектілерді кемінде 500 м².

Қазандық қуатының стандартты формуласы: 10 м² – 1 кВт. Ауданы 100 м² болатын бөлме үшін сізге 10 кВт қазандық қажет. Тәулігіне қолайлы температура үшін сізге 240 кВт қажет. 1 кг көмірден 7,5 кВт энергия алуға болады.

2,4 кВт : 7,5 кВт = 1 м² үшін тәулігіне 0,32 кг көмір

240 кВт : 7,5 кВт = 100 м² үшін тәулігіне 32 кг көмір

2400 кВт : 7,5 кВт = 1000 м² үшін тәулігіне 320 кг көмір

1200 кВт : 7,5 кВт = 500 м² үшін тәулігіне 160 кг көмір

Денисов ауданының газдандырылмаған елді мекендерінде күл қождарының пайда болуының орташа көрсеткішін есептеу

Денисов ауданында күл қождарының пайда болуының жылдық көлемін есептеу

4 кесте

Елді мекен	Тұрғын үйлер	Объектінің орташа	Әлеуметтік	Объектінің орташа	Сауда нүктелері	Объектінің орташа	Өндірістік объек	Объектінің орташа	Көмірдің тәуліктік	Жылыту кезеңі	Көмірдің жалпы шығыны, тонна /жыл	Күл қождарының пайда болуының
------------	--------------	-------------------	------------	-------------------	-----------------	-------------------	------------------	-------------------	--------------------	---------------	-----------------------------------	-------------------------------

№ р/с	нің атауы	дің саны	а ауданы, м2	объектілер саны	а ауданы, м2	ң саны	а ауданы, м2	тілердің саны	а ауданы, м2	шығыны, кг /ш.м	, күнде р	$= (B * \Gamma + D * E + Ж * 3 + И * K) * Л * M / 1000$	Көмір күлі, %	орташа көлемі т/жыл = Н * О
А	Б	В	Г	Д	Е	Ж	З	И	К	Л	М	Н	О	П
1	Зааят а.	246	50	2	1000	3	100	1	500	0,32	180	869,76	42%	365,2992
2	Гришина а.	141	50	1	1000	1	100	9	500	0,32	180	728,64	42%	306,0288
3	Аршалы а.	123	50	3	1000	2	100	14	500	0,32	180	941,76	42%	395,5392
4	Георгиевка а.	61	50	0	1000	2	100	14	500	0,32	180	590,4	42%	247,968
5	Комаровка а.	89	50	3	1000	2	100	12	500	0,32	180	786,24	42%	330,2208
6	Приречное а.	15	50	0	1000	1	100	1	500	0,32	180	77,76	42%	32,6592
7	Покровка а.	61	50	3	1000	3	100	13	500	0,32	180	740,16	42%	310,8672
8	Досовка а.	37	50	2	1000	1	100	2	500	0,32	180	285,12	42%	119,7504
	Барлығы	773		11		15		70				5019,84		2108,3328

Денисов ауданының ауылдық округтерінде пайда болатын күл-қож қалдықтарының орташа көлемі жылына 2 мың тоннаны құрайды. "Абдин" ЖК полигонында 2021 жылы 751,967 тонна; 2022 жылы - 501,1 тонна, бұл пайда болатын күл-қождың жалпы көлемінің 25%.

3 тәсіл. 2021-2022 жылдары ҚТҚ полигонында қатты тұрмыстық қалдықтарды қабылдау және көму бойынша қызмет көрсететін "Абдин" ЖК ұсынған мәліметтер негізінде жиналған және сұрыпталған қайта өңделген шикізаттың ҚТҚ полигонында көмілген коммуналдық қалдықтардың көлемі анықталды.

ҚТҚ полигондарындағы қалдықтардың көлемі

5 кесте

Қалдықтардың түрі / елді мекен	Антоновка а.		Фрунзенское	Свердловка	Барлығы
	2021	2022			
Күл қож	751,967	501,1			

Коммуналдық қалдықтар	292,1	741,76	10251	275	12813
Барлығы	1044,1	1242,9			

Аят ауылдық округінде қатты-тұрмыстық қалдықтарды, оның ішінде күл қождары мен ауыл шаруашылығы қалдықтарын сақтауға арналған тарихи қоқысорыны орналасқан. Берілген мәліметтерге сәйкес, оған жыл сайын 4,4 тонна қатты тұрмыстық қалдықтар орналастырылады.

Архангельск ауылдық округінде жылына 2,4 тонна қалдықтар орналастырылады.

Ауылдық полигондарға түсетін коммуналдық қалдықтар аралас, ауылдық полигондарда бөлек жинау және кәдеге жарату көзделмеген.

Денисов ауданы әкімдігінің ТКШ бөлімі ұсынған мәліметтерге сәйкес, жыл сайын ҚТҚ полигондары мен ауылдық округтердің қоқыс үйінділерінде 19,6 мың тонна коммуналдық қалдықтар орналастырылады.

Денисов ауданының аумағында тұрғындардан коммуналдық қалдықтардың пайда болуының есептік орташа көлемі жылына 7287,55 тоннаны құрайды, оның ішінде күл қождары 2,1 мың тоннаны құрайды.

4. Статистиканы зерттеу әдісі.

Stat.gov.kz сайтына сәйкес Денисов ауданында келесі қалдықтар пайда болады:

Денисов ауданында пайда болатын қалдықтардың көлемі

6 кесте

Аймақ/кезең	Өздігінен шығаратын кәсіпорындардың қалдықтарын ескере отырып, жиналған қалдықтардың жалпы көлемі, тонна			
Денисов	2019	2020	2021	2022
	1898	3460	3856	3046
	Оның ішінде жиналған коммуналдық қалдықтардың көлемі, тонна			
	645	-	2208	1543

2021 жылдан бастап статистикалық мәліметтерде сұрыпталған және қайта өңдеуге берілген коммуналдық қалдықтардың саны туралы баған пайда болды. Алайда, коммуналдық қалдықтарды шығару бойынша статистикалық есептілікті жіберетін кәсіпорындар бұл мәліметтерді көрсетпейді.

Қостанай облысы әкімдігінің табиғи ресурстар және табиғат пайдалануды реттеу басқармасының мәліметтеріне сәйкес Денисов ауданында қалдықтардың мынадай көлемі пайда болады:

Денисов ауданында пайда болатын қалдықтардың көлемі

7 кесте

Облыста ҚТҚ пайда болуының жалпы көлемі, тонна			
2019	2021		2022

ҚТҚ пайда болуының жалпы көлемі	Қайта өңделген, тонна, үлесі, %	ҚТҚ пайда болуының жалпы көлемі	Қайта өңделген, тонна, үлесі, %	ҚТҚ пайда болуының жалпы көлемі	Қайта өңделген, тонна, үлесі, %
1988,2	8,5%	1394,6	3,2%	1438,8	3,2%

Коммуналдық қалдықтардың пайда болу көлемінің ҚТҚ ауылдық полигондарында орналастыру көлемімен сәйкес келмеуі мынадай фактілермен байланысты:

- Денисов ауданында жылына 1 адамға 1,83 м³ пайда болу көлемінің төмендетілген нормативі белгіленді;

- коммуналдық қалдықтарды жинаудың контейнерсіз тәсіліне байланысты ауыл шаруашылығы (көң, өсімдік қалдықтары) және коммуналдық қалдықтарды, оның ішінде күл-қож қалдықтарын бөлу жоқ;

- ауылдық полигондарда коммуналдық қалдықтарды күл қождары мен ауыл шаруашылығы қалдықтарынан бөлек өлшеу, есепке алу және орналастыру жүйесі жоқ. Халық аралас қалдықтарды өздігінен немесе жалға алынған техникамен ауылдық полигондарға шығарады.

Сондай-ақ, полигондарға тұрақты сенбіліктер кезінде жиналатын қалдықтар да пайда болады, оларды жұмыспен қамту орталығының әлеуметтік қызметкерлері аудан әкімдігінің қаражаты есебінен өткізеді.

Бөлім бойынша қорытындылар: Денисов ауданының елді мекендерінде жыл сайын 6,66 мың тонна коммуналдық қалдықтар пайда болады. "Абдин" ЖК ҚТҚ полигонының жобалық қуаты 30.05.2019 ж. № KZ88VCZ00322302 қоршаған ортаға эмиссияларға рұқсатқа сәйкес 9250 тонна қалдықтар, 2021 ж. іс жүзінде 1625,504 т, 2022 ж. – 1296,22 т қалдықтар, яғни барлық пайда болатын қалдықтардың 28,5% орналастырылды. Бұл ретте "Абдин" ЖК ҚТҚ-ның қабылданатын көлемінен мынадай қайта өңделетін шикізатты бөледі: макулатура, ПЭТ бөтелке, шыны сынықтары, пластик қалдықтары, пленка қалдықтары. 2021 жылы 48,543 тонна, 2022 жылы 14,59 тонна, 2023 жылы сұрыпталды. - 10,3 тонна қайта өңделетін шикізат. Орта есеппен 3 жыл ішінде күл қождарын есепке алмағанда коммуналдық қалдықтардың пайда болуының жалпы есептік көлемінің 0,5%-ы немесе "Абдин" ЖК ҚТҚ полигонында орналастырылған коммуналдық қалдықтардың орташа көлемінің 1,6% - ы ғана сұрыпталады.

Красноармейск және Свердловск ауылдық округтеріндегі, Приреченка ауылындағы ҚТҚ полигондары өсімдік және мал шаруашылығымен айналысатын кәсіпорындардың жеке меншігінде тұр. Тұрғындардан коммуналдық қалдықтарды қабылдау, оларды ҚТҚ полигондарына жинау және шығару жөніндегі қызметтерді полигондардың меншік иелері көрсетпейді.

Тек Денисов ауылдық округінде коммуналдық қалдықтарды контейнерлік алаңдардан ҚТҚ полигонына қайта өңделетін шикізатты сұрыптау және алу арқылы орталықтандырылған шығару жүзеге асырылады. Бұл жұмысты "Абдин" ЖК жүргізеді.

Денисов ауданының басқа ауылдық округтерінде жергілікті атқарушы органдар ұйымдастыратын қатты тұрмыстық қалдықтарды жинау мен шығарудың орталықтандырылған жүйесі жұмыс істемейді. Бұл факт коммуналдық қалдықтардың 80% - ы (оның ішінде әйнек, металдар, шүберек, пластик және т.б.) елді мекендердің жерлеріне өздігінен орналастырылатынын немесе қызметінен коммуналдық қалдықтар пайда болатын тұрғындар мен кәсіпкерлер (қағаз және картон, пластик, полиэтилен сияқты қалдықтар) рұқсатсыз өртейтінін білдіреді.

Күл қожының қалдықтары қождарды әкету жөніндегі қызметтерді тендерлік сатып алу негізінде әлеуметтік және әкімшілік салалар объектілерінен жылына 1 рет қана әкетіледі. "Абдин" ЖК қауіпті қалдықтарды түгендеу бойынша жыл сайын ұсынылатын мәліметтерге сәйкес Денисов ауылдық округінің ҚТҚ полигонына жыл сайын орта есеппен 627 тонна күл-қож қалдықтары немесе Денисов ауданының газдандырылмайтын елді мекендерінен 2,1 мың тонна есептік пайда болуының 22% орналастырылады. Халықтың пайда болатын күл-қож қалдықтарын тұрғындар дербес әкетеңді.

2.2. Аудандағы коммуналдық қалдықтарды ағымдағы басқару

Бұл қалдықтармен басқару бағдарламасында тек коммуналдық қалдықтар қарастырылады. ҚР ЭК 365-бабына сәйкес "коммуналдық қалдықтар" тұтынудың мынадай қалдықтары деп түсініледі:

1) қағаз және картон, шыны, металдар, пластмассалар, органикалық қалдықтар, ағаш, тоқыма бұйымдары, қаптама, пайдаланылған электр және электрондық жабдықтар, аккумуляторлар мен аккумуляторларды қоса алғанда, бірақ олармен шектелмей, үй шаруашылықтарының аралас қалдықтары мен бөлек жиналған қалдықтары;

2) егер мұндай қалдықтар сипаты мен құрамы жағынан үй шаруашылықтарының қалдықтарына ұқсас болса, аралас қалдықтар және басқа көздерден бөлек жиналған қалдықтар.

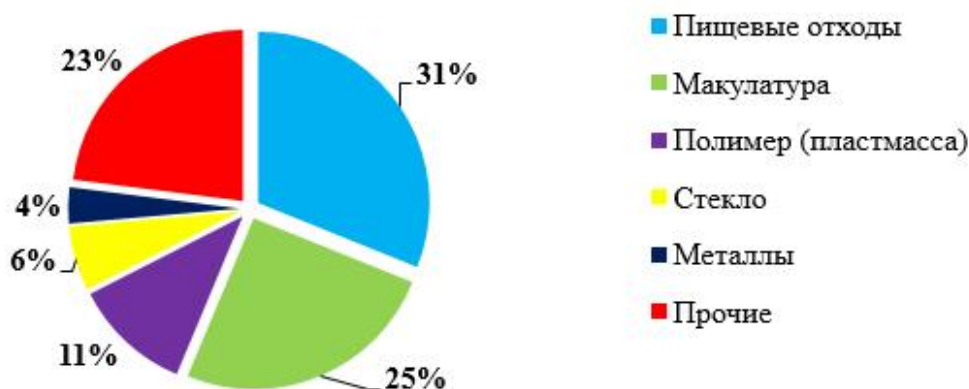
Коммуналдық қалдықтарға өндіріс, ауыл шаруашылығы, орман шаруашылығы, балық шаруашылығы, септиктер мен кәріз желілерінің қалдықтары, сондай-ақ ағынды сулардың шөгінділерін, пайдаланудан шыққан көлік құралдарын немесе құрылыс қалдықтарын қоса алғанда, тазарту құрылыстарының қалдықтары кірмейді.

Тұтыну қалдықтарына адамның тіршілігі нәтижесінде пайда болатын, өзінің тұтыну қасиетін толық немесе ішінара жоғалтқан өнімдер және (немесе) бұйымдар, олардың орамасы және өзге де заттар немесе олардың қалдықтар, олардың жарамдылық немесе пайдалану мерзімі олардың агрегаттық жай-күйіне қарамастан аяқталған, сондай-ақ меншік иесі өз бетінше физикалық түрде құтылған немесе тұтыну қалдықтары санатына құжатпен ауыстырған қалдықтар жатады.

Денисов ауданында 10 мыңнан астам адам тұрады, ауданда ауыл шаруашылығы дамыған, жеке аулалар бар, тиісінше тұтыну қалдықтары пайда болады. Бұрын сипатталғандай, тұтыну қалдықтарына адамның тіршілік әрекеті нәтижесінде пайда болатын, өзінің тұтыну қасиеттерін толық немесе ішінара жоғалтқан өнімдер және (немесе) бұйымдар, олардың қаптамасы мен өзге де заттар немесе олардың қалдықтары, олардың жарамдылық мерзімі немесе пайдалану мерзімі, олардың агрегаттық жай-күйіне қарамастан аяқталған, сондай-ақ меншік иесі өз бетінше физикалық түрде құтылған немесе ол тұтыну қалдықтары санатына құжатпен аударылған қалдықтар жатады.

Тұтыну қалдықтары немесе ҚТҚ күрделі қоспасын білдіреді және морфологиялық негізде ҚТҚ қазіргі уақытта келесі компоненттерден тұрады: қағаз, пластмасса, тамақ және өсімдік қалдықтары, әртүрлі металдар, шыны сынықтары, тоқыма бұйымдары, ағаш, былғары, резеңке, сүйектер. ҚТҚ-ның морфологиялық және фракциялық құрамының уақыт бойынша гетерогенділігі маусымдық ауытқуларға (күз айларында жемістер мен көкөністер қалдықтарының үлесінің артуы байқалады) және апталық өзгерістерге (жексенбі және дүйсенбіде пластик пакеттер мен қаптаманың басқа қалдықтарының үлесінің артуы байқалады) байланысты. 1-суретте Қазақстандағы ҚТҚ негізгі компоненттерінің мазмұны туралы әртүрлі дереккөздердің деректері жинақталған.

ҚТҚ морфологиялық құрамы

1 сурет. Халықтан пайда болатын коммуналдық қалдықтардың морфологиялық құрамы

Диаграммдан көріп отырғаныңыздай тамақ қалдықтары өндірілген қалдықтардың жалпы көлемінің 31% құрайды, 25% - ы дымқыл және жарамсыз қаптама, целофан, памперс, ескі киім, бақша жапырақтары, бұтақтар, үлкен жиһаз және құрылыс қалдықтары сияқты қалдықтарды қамтиды. "Құрғақ" фракцияның қалдықтарына қайта пайдалануға немесе қайта өңдеуге болатын қалдықтардың 44% кіреді. Мұндай

қалдықтарға ПЭТ бөтелке, қағаз, картон, шыны, пластик, полиэтилен, алюминий және қалайы банкалар жатады. Қалдықтармен басқару міндеті - қайта өңдеуге жарамды құрғақ қалдықтар мен тамақ қалдықтарын, олардың пайда болу кезеңінде бөліп алу, ал көмуге қалдықтардың тек қана оралмайтын бөлігін ғана жіберу керек. Бұл қалдықтарды көму көлемін айтарлықтай азайтады. Құрғақ фракцияның қалдықтарды сұрыптау және торлы контейнерлерге бөлек сақтау және екінші реттік қалдықтарды қабылдау пункттеріне тапсыру арқылы ғана ылғалды қалдықтардан бөлуге болады.

"Ылғалды" фракцияның қалдықтары.

- тамақ қалдықтары халық жеке көкөніс бақтарында мал азығы немесе тыңайтқыш ретінде пайдаланылады;

- өсімдік қалдықтары (жапырақтар, шөптер) негізінен тұқымдастар шегінде жиналады және кейіннен үй учаскелеріне (бақтарға) арналған тыңайтқыштардың қарашірігі ретінде пайдаланылады. Ағаш қалдықтарын тұрғындар өздерінің тұрғын үйлерін жылыту үшін пайдаланады.

"Құрғақ" фракцияның қалдықтары

- Қағаз, картон негізінен үйлер мен моншалардың пештерінде жағылады. Денисов ауданы шегінде қағаз бен картонды утилизациялаудың немесе оның жинақталуының басқа жолдары анықталған жоқ.

- полимерлер-пластикалық ыдыстар, полиэтилен пакеттер және т.б. қайта пайдаланылады немесе тұрмыстық пештерде, металл контейнерлерде жағылады немесе ҚТҚ полигонына орналастырылады.

Бұл қалдықтарға Зааят, Аршалы, Георгиевка, Комаровка, Гришенка, Приречное, Покровка, Досовка ауылдарының күл-қож қалдықтарын қосу қажет, онда тұрғын үй-жайларды, әлеуметтік объектілерді және сауда және өндірістік ғимараттарды жылыту негізінен Шұбаркөл бассейнінің көмірімен жүзеге асырылады, жылыту кезеңінде 180 күнде күл-қож қалдықтары пайда болады.

Коммуналдық қалдықтардың негізгі құрушылары:

- абаттандырылған тұрғын үйлер мен жеке секторда тұратын аудан халқы;

- өнеркәсіп, тұрғын үй-коммуналдық сала кәсіпорындары, мемлекеттік ұйымдар, бизнес объектілері;

- бөлшек және көтерме сауда объектілері (дүкендер, дәріханалар, кафелер, дүңгіршектер және т.б.), қызмет көрсету саласы (шаштараздар, автомастер және автожуу, автожанармай құю және т.б.);

- әлеуметтік объектілер (мектептер, балабақшалар, ауруханалар, медициналық мекемелер және т.б.) болып табылады.

Денисов ауданында 4 ҚТҚ полигоны жұмыс істейді, оның ішінде "Абдин" ЖК-ге тиесілі 1 ғана ҚТҚ полигоны бар, ол халық пен заңды тұлғалардан қалдықтарды қабылдауды жүргізеді. Ол Денисов ауданы Тельман ауылдық округінің Антоновка ауылында орналасқан. Бұл ретте "Абдин" ЖК жеке және заңды тұлғаларға пайда

болатын коммуналдық қалдықтарды уақытша жинақтау үшін контейнер береді, оларды Денисов ауылдық округінің мемлекеттік және әлеуметтік объектілерінің контейнерлік алаңдарынан ҚТҚ полигонына арнайы автокөлікпен әкетуді жүзеге асырады. "Абдин" ЖК контейнерлік алаңдарда және қайталама шикізатты бөлек жинау үшін пластикалық ыдыстың (дүкендер, қоғамдық тамақтану) пайда болуы мүмкін орындарда торлы контейнерлер орнатылды, Некрасовка ауылында орналасқан жеке өнеркәсіп алаңында тұрғындардан қайталама шикізатты (картон, пластик, полиэтилен, шыны бөтелке, алюминий банкі және т.б.) қабылдау жүзеге асырылады.

2-3 сурет. Көп қабатты тұрғын үй құрылысының аулаларындағы контейнерлік алаңдар.

Денисов ауданының басқа ауылдық округтерінде жеке және заңды тұлғаларды қатты тұрмыстық қалдықтарды жинау, тасымалдау қызметтерімен қамтамасыз ету шеңберінде жергілікті атқарушы органдар ұйымдастыратын Қатты тұрмыстық қалдықтарды жинаудың орталықтандырылған жүйесі жоқ. Коммуналдық қалдықтарды басқарудың орталықтандырылған жүйесінің болмауына байланысты елді мекендердің аумақтарындағы қазіргі жағдай осындай:

- коммуналдық қалдықтардың фракциялары бойынша бөлек жинау мақсатында контейнерлерді және қайта шикізат болып табылатын сұрыпталған қалдықтарға арналған контейнерлерді (пластик, шыны, қағаз және картон) орнатуға арналған ұйымдастырылған контейнерлік алаңдар жоқ.

- халықтың коммуналдық қалдықтары үй маңындағы аумақтарда күл-қож қалдықтарымен және мал шаруашылығы қалдықтарымен бірге орналастырылады. Әрбір тұрғын үйдің ауласында темір бөшке бар, онда пайда болған қалдықтар жағылады (4-5 сурет).

4-5 сурет. Халық үйінділері

Сауда нүктелері мен әкімшілік ғимараттарының кәсіпкерлік қызметінен пайда болған коммуналдық қалдықтар қалдықтарды жинақтау үшін белгіленген бөшкелерде рұқсатсыз жағылады, өйткені күн сайын пайда болатын коммуналдық қалдықтарды, оларды жинақтау учаскелерінен ҚТҚ полигонына шығару жүйесі жоқ.

Орталық көшелерде және сауда нүктелерінің жанында сауда нүктелері, мектепке дейінгі және мектеп мекемелерінің әкімшілік ғимараттары шегінде пайда болатын коммуналдық қалдықтарды жинауға арналған урналар жоқ.

Сауда нүктелері бар заңды тұлғалар мен жеке кәсіпкерлер күн сайын сауда нүктелері мен кеңсе бөлмелерінен пайда болатын сұрыпталмаған, коммуналдық қалдықтарды шығарып, темір бөшке мен контейнерлерге жағады.

6-7 сурет. Аралас коммуналдық қалдықтарды жинауға және рұқсатсыз жағуға арналған металл және бетон ыдыстар

Бұл фактілер коммуналдық қалдықтарды жинау мен әкетудің орталықтандырылған жүйесінің жұмысының бұзылуымен байланысты болады. Сауда нүктелерінен күн сайын пайда болатын коммуналдық қалдықтар темір немесе бетон ыдыстарда жиналып, толған кезде жағылады.

Осы жұмыс шеңберінде Денисов ауданының елді мекендері зерттелді, тұрғын үйлер мен тұрғындар саны, мектепке дейінгі және мектеп мекемелерінің, фельдшерлік-акушерлік пункттердің, әкімшілік ғимараттардың, сауда нүктелерінің, Денисов ауданының ауылдық округтерінің жерлерінде орналасқан кәсіпорындардың

саны анықталды. ҚТҚ ауылдық полигондары анықталды және бару жүргізілді. Денисов ауданының ауылдық округі шегінде рұқсат етілмеген қоқыс орындары белгіленді.

"ЭКОЛИНЕСПОРТ" ЖШС жүргізілген зерттеу жұмыстарының негізінде

- тұрғын үй абаттандырылмаған алап шегінде қалдықтарды жинау орындарының жай-күйі бойынша фотоесеп жасалды.

- ҚТҚ ауылдық полигондарын және аудан шегінде рұқсат етілмеген қоқысорындарын орналастыру аумақтарын айқындай отырып, Денисов ауданының ауылдық округтерінің картографиялық схемасы жасалды;

- Денисов ауданында коммуналдық қалдықтармен басқарудың дұрысталған орталықтандырылған жүйесінің болмауына, сондай-ақ рұқсат етілмеген қоқыс орындарының пайда болуына байланысты негізгі проблемалар айқындалды. Қазіргі уақытта елді мекендерге зерттеу жүргізу кезінде тұрғын үй секторының орамшілік аумақтары жеке ауланың (ІҚМ, құс) қалдықтарымен толып кеткені анықталды. Көп тұрмыстық коммуналдық қалдықтармен және үйді жылумен қамтамасыз ету үшін қыста пештерде көмір жағудан пайда болатын күлмен араласады. Орындарда қатты тұрмыстық, коммуналдық қалдықтар, оның ішінде құс өлімі және т.б. жағылатын бөшекелер орнатылған.

Елді мекендердің орталық бөлігінде шаруашылық бөлшектерден пайда болған қалдықтар 200 литрлік бөшекелерде үнемі жағылады. Мұндай контейнерлерде сауда нүктесі де, әкімшілік ғимараттардың иелері де қалдықтарды жағады.

Халықтың ауылдық жерлерден кетуіне байланысты елді мекендер шегінде аумағы ластанған құрылыс жолдары, күл қалдықтарын, коммуналдық қалдықтармен араласқан көнді сақтау учаскелері бар тозығы жеткен үйлер тұр.

Елді мекендердің, ауылдық округтердің және аудан орталығының шегінде құрамында сынап бар шамдарды, қызуөлшегішті, пайдаланылған батареяларды, аккумуляторларды жинауға арналған орындар мен контейнерлер жоқ. Аудан аумағында құрамында сынап бар шамдарды жинауға арналған 2 контейнер және пластик қалдықтарын бөлек жинауға арналған 72 контейнер орнатылған. 31 контейнер Денисов және Тельманов ауылдық округтерінде орналасқан, олар дүкендердің, автовокзалдың, көппәтерлі үйлердің, мектептің, балабақшаның контейнерлік алаңдарының жанында, қалған ауылдық округтер бойынша 41 контейнер, әр мектепте бір-бірден және осындай қалдықтар пайда болатын жерлерде орнатылған. Қалдықтардың бұл түрлері (ҚСШ және батареялар) аралас қалдықтармен бірге ҚТҚ полигонына түседі немесе мал шаруашылығы қалдықтарын орналастыру учаскелеріне орналастырылады, өйткені халық коммуналдық қалдықтармен және күл қалдықтарымен бірге мал шаруашылығы қалдықтарын (көң, қоқыс) жинайды.

Денисов ауданының елді мекендерінде қатты тұрмыстық қалдықтарды санкцияланбаған орналастыру орындары үнемі өсіп келеді. Полигондар елді мекендер шегінде және одан тыс жерлерде дала мен орман екпелерінде орналастырылады. Бұл

қоқысорындарын жоюмен ауылдық округтер әкімдіктерінің бөлімдері бюджет қаражаты есебінен айналысады. Бұл ретте ластанған аумақтарды тазалауға жұмыспен қамту орталығы Әлеуметтік жұмыс орындарына жалға берілетін арнайы техника мен жүк автокөлігін тарта отырып, тартқан халық қатысады, ол ҚТҚ-ны "Абдин" ЖК ҚТҚ полигонына әкетеді.

Жеке тұрған ғимараттарда орналасқан сауда нүктелері бар заңды тұлғалар мен жеке кәсіпкерлердің өз контейнерлері болмайды, сондықтан кәсіпкерлер өздерінің сауда нүктелері мен кеңсе үй-жайларынан күн сайын пайда болатын қалдықтарды бөшкелерде шығарады және өртейді.

Жоғарыда аталған фактілерге байланысты коммуналдық қалдықтарды басқарудың осындай жүйесіне алып келген мән-жайлар нақтыланды:

1) контейнерлер мен контейнерлік алаңдарға қызмет көрсету, тұрғындардан коммуналдық қалдықтарды шығару жөніндегі жалғыз коммуналдық кәсіпорын "Абдин" ЖК болып табылады, ол өз қызметін Денисовка, Некрасовка, Антоновка, Алчановка, Гришенка ауылдарын қамтитын Денисовка ауылдық округінде ғана жүзеге асырады. Ауылдық округтердің барлық басқа елді мекендеріне, олардың болмауына байланысты коммуналдық кәсіпорындар қызмет көрсетпейді. Осыған байланысты халықтың коммуналдық қалдықтары рұқсатсыз өртеледі не өз аула аумақтарының шегінде орналастырылады, жылдың жылы мезгілі Денисов ауданындағы ауылдық тарихи қоқыс орындарына әкетіледі.

2) абоненттердің есебі жоқ, олардың қатарына халық, шаруашылық қызметті жүзеге асыратын жеке және заңды тұлғалар, мектеп және мектепке дейінгі мекемелер, әкімшілік ғимараттардың меншік иелері, өндірістік және ауыл шаруашылық кәсіпорындары кіреді, тиісінше коммуналдық қалдықтарды өндіру көлемінің болжамды есебі жүргізілмейді. Әрбір абонент қатты тұрмыстық қалдықтарды оны жинақтау үшін бөлінген орындардан уақтылы шығару жөнінде қызметтер көрсету шартын жасасуға тиіс.

3) халық коммуналдық кәсіпорынмен пайда болатын коммуналдық қалдықтарды әкетуге шарт жасаспайды. Денисов және Тельманск ауылдық округтерінің халқы 2612 тұрғын үйде тұратын 7032 адамды құрайды. 83 абонент заңды тұлғалар болып табылады (әлеуметтік объектілер, сауда нүктелері, қонақ үйлер, қоғамдық тамақтану, өндірістік объектілер).

"Абдин" ЖК коммуналдық кәсіпорны Денисов және Тельманск ауылдық округтерінде 610 жеке тұлғаға және 83 заңды тұлғаға қызмет көрсетеді, бұл ауданның барлық жеке тұлғаларының 3,7% және заңды тұлғалардың 87% құрайды. Бұл ретте тұрғындардан контейнерлік алаңдардан шығарылатын коммуналдық қалдықтардың көлемі коммуналдық қалдықтарды әкетуге арналған шарттары бар және осы қызметтерге ақы төлейтін абоненттерден пайда болатын қалдықтардың нормасынан 3-5 есе асады. Бұл факт көпқабатты тұрғын үйлерде орналасқан халықтың және сауда

нүктелерінің басым бөлігі коммуналдық қалдықтарды әкетуге шарт жасаспайтындығына және коммуналдық кәсіпорынның қызметтеріне ақы төлемейтіндігіне байланысты, бірақ қалдықтар көпқабатты тұрғын үй құрылысында орнатылған контейнерлік алаңдарға үнемі шығарылады. Осыған байланысты контейнерлердің толып кетуі және контейнер алаңдарының ластануы орын алады.

4. Халықтың коммуналдық қалдықтарын толық есепке алудың болмауы. Денисовка және Тельманск ауылдық округтерінің, Денисовка, Некрасовка, Гришенка, Антоновка, Алчановка ауылдарының тұрғындары мен әлеуметтік нысандарынан қоқысты шығаруды бекітілген кестеге сәйкес "Абдин" ЖК жүзеге асырады. Басқа елді мекендерде коммуналдық қалдықтарды шығаруды жеке және заңды тұлғалар дербес жүргізеді. Шығару қалдықтардың көлемі мен салмағын есепке алмай жүзеге асырылады, өйткені қалдықтарды жинау хаотикалық және ұзақ уақыт аралығында жүзеге асырылады. Қалдықтарды одан әрі орналастыру орындары белгісіз, қалдықтарды ресми беру орын алмайды, қалдықтарды орналастыру үшін төлем болмайды, салық аударымдары жүргізілмейді.

5) Қалдықтарды уақытша жинайтын ұйымдасқан орындардың болмауы (контейнерлер, контейнерлік алаңдар). "Абдин" ЖК коммуналдық кәсіпорны қызмет көрсететін көп қабатты тұрғын үй құрылысының тұрғын секторында және жеке тұрғын үйлердің ұйымдасқан тобының орындарында контейнерлер мен контейнерлік алаңдардың болуы Денисов және Тельманск ауылдық округтерінің елді мекендерінде ғана белгіленген. Денисов ауданының Архангельск, Аршалы, Аят, Красноармейск, Покровск, Приреченск, Свердловск, Крым, Перелески, Глебовка ауылдарында тұрғындар өз қалдықтарын орналастыратын ұйымдасқан орындар жоқ. Тұрғындардың коммуналдық қалдықтарды жинауға арналған контейнерлерді немесе ыдыстарды орнатуға арналған контейнерлік алаңдар жоқ, екінші шикізатты (пластик, шыны, металл, картон) жинауға арналған контейнерлер жоқ. Контейнерлер жоқ, коммуналдық қалдықтарды шығаруға қызмет көрсететін ұйым жоқ. Аудан аумағында құрамында сынап бар шамдарды жинауға арналған 2 контейнер және пластик қалдықтарын бөлек жинауға арналған 72 контейнер орнатылған. Сынап шамдарына арналған контейнерлерге ТКШ бөлімінің тапсырысы бойынша мердігерлік ұйымдар қызмет көрсетеді, Денисов және Тельманов ауылдық округтерінде пластикке арналған 31 контейнер тұр, олар дүкендердің, автовокзалдың, көппәтерлі үйлердің, мектептердің, балабақшалардың контейнерлік алаңдары, қалған ауылдық округтер бойынша 41 контейнер, әр мектепте бір-бірден және осындай қалдықтар пайда болған жерлерде орнатылады, "Абдин" ЖК қызмет көрсетеді.

Артқы ауладағы әр тұрғын үйдің көпшілігінде 0,2 м³ көлеміндегі жеке металл бөшке бар (ү сурет), тұрғындар өздерінің коммуналдық қалдықтарын жинайды және өртейді, өйткені халықтың қалдықтарды ұйымдасқан түрде шығаруының болмауына байланысты қалдықтарды азайту бойынша басқа шешім жоқ.

8-9 сурет. Денисов ауданы Денисовка а. және Фрунзенское а. ЖТҚ аумақтары шегінде қалдықтарды жинауға арналған жеке металл бөшекелер

ЖТҚ тұрғындарымен коммуналдық қалдықтарды үймеде мал шаруашылығы қалдықтарымен (көң, қоқыс және т.б.) және күл қалдықтарымен (10-11 сурет.) қоймалау жүзеге асырылады.

10-11 сурет. Мал шаруашылығы қалдықтарын, күл қождарын және қатты тұрмыстық қалдықтарды орналастыру

Қалдықтарды орналастырудың осы шарттары санитарлық-эпидемиологиялық талаптарға және ҚР ЭК "Қатты тұрмыстық қалдықтарды жинаудың орталықтандырылған жүйесі" туралы 367-бапқа қайшы келеді. Жеке үй иеліктерінде, оларға қалдықтарды жинау үшін қақпағы бар (ағаш, металл және басқалары) еркін конструкциялы ыдыстарды пайдалануға жол беріледі.

6) Халықтың қауіпсіз тұруы үшін санитарлық-эпидемиологиялық жағдайлар жоқ. Жеке тұрғын үй құрылысының орамшілік өткелдерінің аумағы коммуналдық қалдықтармен және күл қалдықтарымен араласқан мал шаруашылығы қалдықтарымен (көң, қоқыс және т.б.) қоқыстанған (11 сурет). Қалдықтар ашық жерде сақталады және атмосфералық жауын-шашынның, желдің әсеріне ұшырайды, үй жануарлары, жәндіктер, егеуқұйрықтар бұл қалдықтарға еркін қол жеткізе алады. мұның бәрі жақсы емес-қоршаған ортаға және халықтың денсаулығына жағымды әсер етеді.

7) Рұқсат етілмеген полигондар. 2022-2023 жылдар аралығында Денисов ауданының шегінде санкцияланбаған полигондар анықталды, оларда әртүрлі қоқыстар орналастырылады. Қостанай облысы бойынша экология департаментінің мәліметтеріне сәйкес Денисов ауданының аумағында 58 рұқсат етілмеген қоқыс орны анықталды. Олардың координаттары:

Денисов ауданындағы рұқсат етілмеген қоқыс орындарының координаттар

8 кесте

№ р/с	Тұрғын пункті	Ендік	Бойлық
1	Денисов ауданы Приреченск а/о Приреченка а.	61° 17' 45,828" E	52° 37' 16,275" N
2	Денисов ауданы	61° 22' 52,799" E	52° 38' 42,660" N
3	Приреченск а/о, Окраинка а.	61° 22' 52,504" E	52° 38' 47,849" N
4		61° 43' 40,049" E	52° 28' 55,035" N
5		61° 43' 43,134" E	52° 28' 54,371" N
6	Денисов ауданы	61° 44' 9,130" E	52° 28' 50,388" N
7	Тельманск ауылы Антоновка а.	61° 43' 10,678" E	52° 28' 51,153" N
8		61° 43' 8,423" E	52° 28' 37,411" N
9		61° 46' 45,967" E	52° 27' 26,771" N
10		61° 42' 29,429" E	52° 26' 12,523" N
11	Денисов ауданы	61° 42' 30,925" E	52° 26' 12,346" N
12	Денисовка а/о, Денисовка а.	61° 42' 52,198" E	52° 26' 36,053" N
13		61° 42' 53,288" E	52° 26' 37,782" N
14	Денисов ауданы	61° 43' 29,038" E	52° 24' 49,093" N
15	Денисовка а/о, " Солнечный" балалар жазғы лагерінің ауданы	61° 43' 17,466" E	52° 24' 40,637" N
16		61° 41' 31,969" E	52° 24' 2,245" N
17		61° 41' 38,522" E	52° 23' 59,551" N
18		61° 41' 32,601" E	52° 23' 56,771" N
19		61° 41' 36,412" E	52° 23' 57,281" N
20		61° 41' 29,659" E	52° 24' 0,468" N
21		61° 41' 37,598" E	52° 24' 9,773" N

22		61° 41' 39,988" E	52° 24' 9,380" N
23	Денисов ауданы Денисовкак а/о Гришенка а.	61° 41' 36,613" E	52° 24' 4,944" N
24		61° 41' 36,523" E	52° 24' 2,441" N
25		61° 41' 32,242" E	52° 23' 59,057" N
26		61° 41' 29,339" E	52° 24' 9,675" N
27		61° 41' 33,660" E	52° 24' 10,768" N
28		61° 41' 15,031" E	52° 24' 4,771" N
29		61° 41' 18,530" E	52° 24' 2,788" N
30		61° 35' 24,361" E	52° 18' 29,502" N
31		61° 35' 8,156" E	52° 18' 16,000" N
32		Денисов ауданы Глебовка а.	61° 31' 31,883" E
33	Денисов ауданы Глебовка а.	61° 31' 12,339" E	52° 12' 52,677" N
34	Денисов ауданы Тельманск а/о Алчановка а.	61° 48' 51,931" E	52° 29' 20,805" N
35		61° 50' 13,295" E	52° 29' 10,131" N
36		61° 47' 59,686" E	52° 28' 27,643" N
37		61° 48' 3,617" E	52° 28' 31,079" N
38		61° 48' 7,375" E	52° 28' 30,576" N
39		61° 48' 8,818" E	52° 28' 30,637" N
40	Денисов ауданы Тельманск а/о Антоновка а.	61° 47' 54,927" E	52° 26' 57,606" N
41	ҚТҚ полигоны ауданында	61° 47' 34,373" E	52° 27' 0,632" N
42		61° 47' 21,485" E	52° 27' 0,424" N
43		61° 47' 20,023" E	52° 27' 3,482" N
44		61° 47' 52,923" E	52° 26' 53,619" N
45		61° 47' 49,049" E	52° 26' 55,182" N
46		61° 47' 37,750" E	52° 26' 53,454" N
47	Денисов ауданы Крым а/ о	62° 3' 7,736" E	52° 41' 49,098" N
48		62° 3' 2,464" E	52° 41' 48,208" N
49		62° 3' 4,309" E	52° 41' 51,282" N
50		62° 3' 6,588" E	52° 41' 52,203" N
51		62° 3' 10,091" E	52° 41' 53,503" N
52		62° 3' 13,510" E	52° 41' 53,219" N
53		62° 3' 1,690" E	52° 41' 57,152" N
54	Денисов ауданы	62° 3' 46,786" E	52° 31' 47,454" N
55	Перелески а.	62° 3' 46,144" E	52° 31' 57,670" N
56		62° 3' 49,843" E	52° 31' 51,057" N
57	Денисов ауданы	62° 3' 54,449" E	52° 31' 48,401" N

Рұқсат етілмеген полигондар жойылды, коммуналдық қалдықтар "Абдин" ЖК ҚТҚ полигонына шығарылды. Рұқсат етілмеген қоқыстарды жою бюджет қаражаты есебінен жүзеге асырылады.

8) Денисов ауданының елді мекендерінде коммуналдық қалдықтарды әкетудің орталықтандырылған жүйесінің болмауы.

Денисов ауданының ауылдық округтерінің елді мекендерінде қалдықтарды басқарудың орталықтандырылған жүйесі жұмыс істемеуінің себептері:

- Денисов және Тельманск ауылдық округтерінен тыс жерлерде халықтың коммуналдық қалдықтарын шығару жөніндегі коммуналдық кәсіпорынның, әлеуметтік объектілердің, сауда нүктелерінің болмауы;

- ауылдық округтерде қатты тұрмыстық қалдықтар полигондарының болмауы.

Елді мекендер арасындағы үлкен қашықтық, нашар көлік жолдары және олардың су тасқыны мен қатты жауын-шашын кезінде болмауы. Қоқыс шығаратын техниканың ең аз мөлшері Денисов ауданының ауылдық округтерінде тұрғындардан коммуналдық қалдықтарды әкетудің орталықтандырылған жүйесінің толыққанды жұмысына кедергі келтіреді.

Бұл ретте, Денисов ауданында белгіленген тариф Қостанай облысындағы ең жоғары тарифтердің бірі болып табылады және абаттандырылмаған үй иесінің бір тұрғынынан айына 573 теңгені және абаттандырылған қосымша иеленудің бір тұрғынынан айына 519 теңгені құрайды. 1 м³ үшін белгіленген тариф 4985 теңгені құрайды.

07.12.2023 ж. Қостанай облысында коммуналдық қалдықтарды жинау мен әкетуге бекітілген тарифтермен коммуналдық қалдықтарды жинау және әкету бойынша қолданыстағы орталықтандырылған жүйесі бар аудандар бойынша салыстырмалы кесте

9 кесте

Аудан/қала атауы	Абаттандырылған үй иелері	Абаттандырылмаған үй иелері	Бірлікке жылдық тариф, көлемі	
	Бір тұрғыннан айлық тариф, теңге (ҚҚС-сыз)		Есеп бірлігі	Теңге (ҚҚС-сыз)
Алтынсарин ауданы	193,57	227,81	1 м ³	1786,78
Амангелді ауданы	77	83	1 м ³	1426,64
Әулікөл	318,32	321,6	1 м ³	3937,99
Денисов	519,67	573,72	1 м ³	4988,85
Жітіқара	402,82	419,6	1 м ³	4028,15
Қамысты	180,92	206,76	1 м ³	1148,67
Қарабалық	258,12	322,65	1 м ³	3871,85
Қарасунский	186,29	186,29	1 м ³	1510,46
Қостанай	425,91	456,67	1 м ³	2839,38
Меңдіқара	-	191	1 м ³	2081

Наурызым	133	142	1 м3	2274
Сарыкөл	314,21	377,46	1 м3	2448,39
Б. Майлин	223,50	242,13	-	2235
Ұзынкөл		158	1 м3	2876
Федоров	161	177	1 м3	2039,14

Коммуналдық қалдықтардың түзілу және жинақталу нормаларын салыстырмалы талдау

10 кесте

№	Коммуналдық қалдықтарды жинақтау объектісі	Есеп бірлігі	Жылдық норма, 1 есептік бірлікке текше метр			
			Денисов ауданы	Қамысты ауданы	Жетіқара ауданы	Қостанай ауданы
1	Абаттандырылған үй иелігі	1 тұрғын	1,25	1,89	1,20	1,8
	Абаттандырылмаған үй иелігі	1 тұрғын	1,38	2,16	1,25	1,93
2	Жатақханалар, интернаттар, балалар үйлері, қарттар үйлері және басқа да осындай объектілер	1 орын	1,0	-	0,78	0,31
3	Қонақ үйлер, санаторийлер, демалыс үйлері	1 орын	0,85	1,20	0,60	1,04
4	Балабақшалар, бөбекжайлар және басқа да мектепке дейінгі мекемелер	1 орын	1,27	1,40	0,39	0,48
5	Мекемелер, ұйымдар, офистер, кеңселер, банктер, байланыс бөлімшелері	1 қызметкер	0,67	1,12	0,93	0,81
6	Емханалар, медициналық орталықтар	1 бару	0,0075	0,008	0,0012	0,0040
7	Ауруханалар, өзге де емдеу-алдын	1 төсек-орын	1,37	0,81		1,70

	алу мекемелері				1,69	
8	Мектептер және басқа оқу орындары	1 оқушы	0,22	0,28	0,14	0,17
9	Мейрамханалар, кафелер, басқа да ойын-сауық орындары мен қоғамдық тамақтану мекемелері	1 отыратын орын	0,7	0,86	1,3	0,85
10	Театрлар, кинотеатрлар, концерт залдары, түнгі клубтар, ойын автоматтары залдары, интернет-кафелер, компьютерлік клубтар	1 отыратын орын	0,02	0,36	0,1	0,38
11	Мұражайлар, көрмелер	1 м2 жалпы ауданы	0,09	0,081		-
12	Стадиондар, спорт алаңдары	Жоба бойынша 1 орын	0,05	0,070	0,03	0,04
13	Спорт, би және ойын залдары	1 м2 жалпы ауданы	0,05	0,13	0,04	0,02
14	Азық-түлік және өнеркәсіптік дүкендер, аралас дүкендер	1 м2 сауда алаңы	0,64	0,83	0,19	0,47
15	Машиналардан сауда жасау	1 м2 сауда алаңы		-		-
16	Базарлар, сауда павильондары, дүңгіршектер, науалар	1 м2 сауда алаңы	0,3	0,24	0,39	0,20
17	Көтерме базалар, өнеркәсіптік,	1 м2 сауда алаңы		-		-

	азық-түлік тауарларының қоймалары				0,10	
18	Вокзалдар, автовокзалдар	1 м2 жалпы ауданы		-	0,14	-
19	Дәріханалар	1 м2 сауда алаңы	0,15	0,24	0,32	0,23
20	Автотұрақтар, автокөлік жуу орындары, ЖҚС	1 машина орны	1,5	1,65	2,48	1,50
21	Автокөлік шеберханалары	1 қызметкер	2	1,58	2,61	0,85
22	Гараж кооперативтері, гараждар, паркингтер	1 гараж үшін		-	0,004	0,20
23	Шаштараздар, сұлулық салондары	1 жұмыс орны	0,8	1,05	2,95	1,0
24	Кір жуу, құрғақ тазалау, тұрмыстық техниканы жөндеу, тігін ательесі	1 м2 жалпы ауданы	0,4	-	2,95	0,30
25	Зергерлік шеберханалар, аяқ киім жөндеу, сағат	1 м2 жалпы ауданы	0,3	0,24		0,85
26	Шағын жөндеу және қызмет көрсету (кілттерді дайындау және т. б.)	(1 жұмыс орны		-		-
27	Моншалар, сауналар	1 м2 жалпы ауданы	0,4	0,36	0,13	1,30
28	Қала аумағында жаппай іс-шараларды ұйымдастыратын заңды тұлғалар, саябақ қалдықтары	1000 қатысушы		-		0,16

Бау-бақша кооперативтері	1 учаске	-	0,45	1,56
--------------------------	----------	---	------	------

9. Тұрғындардан және елді мекендердің инфрақұрылым объектілерінен коммуналдық қалдықтарды жинау үшін контейнерлер орнату қажеттілігінің негіздемесі . Табиғи қоқыс орындарының пайда болуының маңызды себептерінің бірі елді мекендер мен коммуналдық қалдықтарды жинауға арналған контейнерлердің болмауы болып табылады. Бұл факт Денисов ауданының көптеген елді мекендерінде халықтың коммуналдық қалдықтарын, сауда, медициналық және әлеуметтік объектілерді жинау мен әкетудің орталықтандырылған жүйесінің болмауына байланысты, осыған байланысты халық өз қалдықтарын үйлерінің артына жай тастап, оларды көңмен, күлмен араластырады немесе үй пештерінде, бөшкелерде және т.б. қалдықтарды жағады.

Ауылдық округ Әкімдіктері ұсынған ақпаратқа сәйкес, тұрғындардың саны, тұрғын үйлердің, әлеуметтік, сауда және медициналық объектілердің саны бойынша мыналар анықталды:

- Денисов ауданының ауылдарында қолайсыз жеке тұрғын үй құрылыстарының (ЖТҚ) басым санына байланысты ең аз көлемі 0,2 м³ (200 литр) коммуналдық қалдықтарды жинау үшін жеке контейнерлер орнату қажет. Бұл жаңа контейнерлер немесе пайдаланылған немесе өздігінен жасалған контейнерлер болуы мүмкін (металл бөшкелер, ағаш контейнерлер. өз бетінше дайындалған ыдыс және т.б.). Бұл сыйымдылықтар қалдықтарды коммуналдық ұйымға бергенге дейін уақытша сақтау үшін қажет. Қалдықтарды уақытша контейнерлерде сақтау елді мекендерде иттер мен мысықтардың қалдықтарды сүйреп апаруына жол бермейді;

- сауда нүктелері, қоғамдық тамақтану орындары және басқа да сауда объектілері мекеменің аумағына және қызмет көрсетуші персоналдың санына байланысты көлемі кемінде 0,7 м³ және одан көп коммуналдық қалдықтарды жинауға арналған жеке контейнерлермен жарақтандырылуы тиіс. Әрбір тамақтану орны үшін күнделікті қоқыс көлемін сақтай алатын контейнерлер саны бар контейнер алаңы ұйымдастырылуы керек. Бір-бірінен 100 м қашықтықта бірнеше тамақтану орындары мен сауда нүктелері болған жағдайда, бизнес объектілерінің әрқайсысы үшін контейнер орната отырып, контейнер алаңын ұйымдастыруға болады.

- Әлеуметтік объектілер (мектептер, мектепке дейінгі мекемелер, медициналық ұйымдар) және аудан әкімшілігінің ғимараттары Денисов ауданында қалдықтардың пайда болу нормаларына сәйкес есептік көлемі бар коммуналдық қалдықтарды жинауға арналған контейнерлермен алаңдармен жабдықтандырылады (Қостанай облысы Денисов ауданы мәслихатының 2022 жылғы 09 маусымдағы № 45, бұдан әрі "НҚ 1" шешімі).

- Меншіктің барлық нысандарындағы өндірістік объектілердің иелері өз қаражаты есебінен өз объектілерінде контейнерлер орнатуы, қалдықтардың пайда болуының бекітілген нормаларына сәйкес есеп жүргізуі және қатты тұрмыстық қалдықтарды әкету сәтіне дейін жеті күндік сақтауды қамтамасыз ету үшін осындай сыйымдылықтағы контейнерді қамтамасыз етуі тиіс.

- Ауданда орнатылған пластмасса және құрамында сынап бар шамдарға арнаған контейнерлеріне қызмет көрсетуді, олар қалдықтардың жиналуына қарай босатуды мамандандырылған компаниялармен жалғастыра береді.

Ауылдық округтер бөлінісінде Денисов ауданының тұрғындарынан коммуналдық қалдықтардың бір күндік жинақталуын есептеу

№ рс	Ауылдық округтің атауы	Халық саны және пайда болған қалдықтар объектілері	Коммуналдық қалдықтарды жинауға арналған контейнерлердің қажетті саны	Түзілетін қалдықтардың есептік көлемі
1.	Денисов ауылдық округі 3 ауыл	5685 адам	1,38 м3/жыл	7845,3м3/жыл
		2296 үйлер	2296 (0,2 м3)	21,49 м3/тәулік
		9 әлеу.объектілер	9 (0,7-1,1 м3)	150,43 м3/апта
		43 сауда нүктелері	43 (0,7-1,1 м3)	(НҚ 1) сәйкес
		23 кәсіпорындар	23 (0,7-1,1 м3)	(НҚ 1) сәйкес
2.	Архангельск ауылдық округі 2 ауыл	954 адам	1,38 м3/жыл	1316,5 м3/жыл
		340 үйлер	340 (0,2 м3)	3,61 м3/тәулік
		6 әлеу.объектілер	6 (0,7-1,1 м3)	25,3 м3/апта
		8 сауда нүктелері	8 (0,7-1,1 м3)	(НҚ 1) сәйкес
		2 кәсіпорын	2 (0,7-1,1 м3)	(НҚ 1) сәйкес
3.	Аршалы ауылдық округі 4 ауыл	1116 адам	1,38 м3/жыл	1540,1 м3/жыл
		328 үйлер	328 (0,2 м3)	4,2 м3/тәулік
		7 әлеу.объектілер	7 (0,7-1,1 м3)	29,5 м3/апта
		7 сауда нүктелері	7 (0,7-1,1 м3)	(НҚ 1) сәйкес
		28 кәсіпорындар	28 (0,7-1,1 м3)	(НҚ 1) сәйкес
4.	Аят ауылдық округі ауыл	1066 адам	1,38 м3/жыл	1471,1 м3/жыл
		557 үйлер	557 (0,2 м3)	4,03 м3/тәулік
		5 әлеу.объектілер	5 (0,7-1,1 м3)	28,2 м3/апта
		11 сауда нүктелері	11 (0,7-1,1 м3)	(НҚ 1) сәйкес
		15 кәсіпорын	15 (0,7-1,1 м3)	(НҚ 1) сәйкес
		1473 адам	1,38 м3/ жыл	2032,7 м3/жыл
		519 үйлер	384 (0,2 м3)	5,57 м3/тәулік
				39,0 м3/апта

5.	Красноармейский сельский округ 3 села	3 әлеу.объектілер	3 (0,7-1,1 м3)	(НҚ 1) сәйкес
		12 сауда нүктелері	8 (0,7-1,1 м3)	(НҚ 1) сәйкес
		14 кәсіпорын	14 (0,7-1,1 м3)	(НҚ 1) сәйкес
6.	Покровка ауылдық округі 2 ауыл	375 адам	1,38 м3/жыл	517,5 м3/жыл
		98 үйлер	98 (0,2 м3)	1,42 м3/тәулік 9,94 м3/апта
		6 әлеу.объектілер	6 (0,7-1,1 м3)	(НҚ 1) сәйкес
		1 сауда нүктесі	1 (0,7-1,1 м3)	(НҚ 1) сәйкес
		15 кәсіпорын	15 (0,7-1,1 м3)	(НҚ 1) сәйкес
7.	Приреченск ауылдық округі 2 ауылдар	1055 адам	1,38 м3/жыл	1455,9 м3/жыл
		297 үйлер	297 (0,2 м3)	3,99 м3/тәулік 27,93 м3/апта
		5 әлеу.объектілер	5 (0,7-1,1 м3)	(НҚ 1) сәйкес
		4 сауда нүктелері	4 (0,7-1,1 м3)	(НҚ 1) сәйкес
		6 кәсіпорын	6 (0,7-1,1 м3)	(НҚ 1) сәйкес
8.	Тельманск ауылдық округі 2 ауыл	1347 адам	1,38 м3/жыл	1858,9 м3/жыл
		316 үйлер	316 (0,2 м3)	5,09 м3/тәулік 35,63 м3/апта
		6 әлеу.объектілер	6 (0,7-1,1 м3)	(НҚ 1) сәйкес
		7 сауда нүктелері	7 (0,7-1,1 м3)	(НҚ 1) сәйкес
		11 кәсіпорын	11 (0,7-1,1 м3)	(НҚ 1) сәйкес
9.	Свердловск ауылдық округі 3 ауыл	807 адам	1,38 м3/жыл	1113,7 м3/жыл
		188 үйлер	188 (0,2 м3)	3,05 м3/тәулік 21,36 м3/апта
		2 әлеу.объектілер	2 (0,7-1,1 м3)	(НҚ 1) сәйкес
		6 сауда нүктелері	6 (0,7-1,1 м3)	(НҚ 1) сәйкес
		12 кәсіпорын	12 (0,7-1,1 м3)	(НҚ 1) сәйкес
10	Крым а.	635 адам	1,38 м3/жыл	876,3 м3/жыл
		229 үйлер	229 (0,2 м3)	2,4 м3/тәулік 16,8 м3/апта
		2 әлеу.объектілер	2 (0,7-1,1 м3)	(НҚ 1) сәйкес
		5 сауда нүктелері	5 (0,7-1,1 м3)	(НҚ 1) сәйкес
		3 кәсіпорын	3 (0,7-1,1 м3)	(НҚ 1) сәйкес
11	Перелески а.	1495 адам	1,38 м3/жыл	1058,4 м3/жыл
		470 үйлер	145 (0,2 м3)	2,9 м3/тәулік 20,3 м3/апта
		6 әлеу.объектілер	6 (0,7-1,1 м3)	(НҚ 1) сәйкес
		11 сауда нүктелері	11 (0,7-1,1 м3)	(НҚ 1) сәйкес
		5 кәсіпорын	5 (0,7-1,1 м3)	(НҚ 1) сәйкес
12	Глебовка а.	486 адам	1,38 м3/жыл	670,7 м3/жыл
		165 үйлер	165 (0,2 м3)	1,84 м3/тәулік 12,8 м3/апта
		6 әлеу.объектілер	6 (0,7-1,1 м3)	(НҚ 1) сәйкес
		3 сауда нүктелері	3 (0,7-1,1 м3)	(НҚ 1) сәйкес

Есептеулер көрсеткендей, Денисов ауданының ауылдық округтері шегінде күнделікті қалдықтарды жинау үшін келесі контейнерлер саны белгіленуі керек:

- әрбір тұрғын үйде коммуналдық қалдықтарды жинау үшін көлемі 0,2 м3 5803 контейнер бар (1 үйде орта есеппен 4 адам тұратын отбасы бар екенін ескерсек, бір тәулік ішінде 0,024 м3 ҚТҚ пайда болады, бір апта ішінде орта есеппен 0,17 м3 ҚТҚ пайда болады);

- әрбір сауда нүктесі үшін көлемі 0,7-1,1 м3 жеке контейнер көзделуі тиіс, ұсынылған деректерге сәйкес Денисов ауданында 118 сауда нүктесі орналастырылады, осыған байланысты көлемі 0,7-1,1 м3 118 контейнер орнату қажет. Сауда объектілері бір-бірінен 100 м аспайтын қашықтықта орналастырылған жағдайда, әрбір сауда нүктесінің бірнеше контейнерлерін орнату үшін 1 контейнер алаңын орнатуға болады. Мәселен, Зааят а. дүкен мен наубайхананың жанында контейнер алаңы орнатылған, бірақ оған кіреберіс абаттандырылмаған, оған арнайы көлікке жету қиын, контейнерде қалдықтардың өртеніп жатқанын көзбен көруге болады;

12 сурет. Зааят ауылының сауда нүктесі мен наубайханасына арналған контейнерлік алаң

- Денисов ауданындағы әлеуметтік объектілер мен әкімшілік ғимараттардан коммуналдық қалдықтарды жинау мен әкетудің орталықтандырылған жүйесін қамтамасыз ету мақсатында коммуналдық қалдықтарды жинау үшін контейнерлік алаңдарды жабдықтау және 0,7-1,1 м3 көлемімен 63 контейнер орнату қажет.

- Денисов ауданының аумағында негізінен ауыл шаруашылығы кәсіпорындарына қызмет көрсету үшін 149 өндірістік объект орналасқан. Әрбір кәсіпорын көлемі 0,7 - 1,1 м3 контейнерлер орнатуға және осы контейнерлерден қалдықтарды әкетуге шарт жасасуға міндетті.

- ҚР Экологиялық кодексінің 321-бабына сәйкес коммуналдық қалдықтарды жинау мен әкетудің орталықтандырылған жүйесі инфрақұрылымының мынадай объектілерін құра отырып, қалдықтарды бөлек жинауды алдын ала қарау қажет:

- аудан орталығында халықтан қайталама шикізатты, оның ішінде картонды, макулатураны, пластик ыдысты, әйнекті, алюминий банкаларды өтеулі немесе өтеусіз қабылдау үшін қабылдау пункті көзделсін,

- құрамында сынап бар шамдарды, аспаптарды, термометрлерді, батареяларды жинауға арналған арнайы контейнерлер орнатылсын;

- тұрмыстық қалдықтар мен қайта өңдеуге арналған контейнерлері бар алаңдар ұйымдастырылсын (пластик, шыны, картон).

10. Контейнер алаңдары. Денисов ауданы әкімдігінің ТКШ бөлімімен әлеуметтік маңызы бар объектілердің немесе ең көп баратын объектілердің (мектептер, ауруханалар, ХҚКО) жанында 63 бірлік көлемінде контейнерлік алаңдар орнатуды көздеу қажет.

Контейнерлік алаңдар - бұл ұсынылған 3 м*1,5 м мөлшерімен келетін профильді парақпен қоршалған алаң. алаңдарда қатты жабын және арнайы көліктерге арналған кірме жолдар болуы керек, контейнерге атмосфералық жауын-шашынның түсуіне жол бермейтін шатыры болуы керек (13 сурет).

13 сурет. Ұсынылатын контейнер алаңы

Қатты жауын-шашын кезінде атмосфералық жауын-шашын контейнердің салмағын одан әрі арттырады, мұндай контейнерлерді түсіру кезінде техниканың көтеру механизмдеріне зақым келтіру қаупі бар. Сондықтан контейнер алаңдарын шатырмен жабдықтау ұсынылады. Көлемі 0,7 м³ болатын металл контейнерлердің орнына көлемі 1,1 м³ болатын жылжымалы пластикалық контейнерлерді орнату ұсынылады. Пластикалық контейнерлердің тағы бір артықшылығы - қоқыс жәшігіндегі қалдықтарды жағу мүмкіндігі болмайды. Контейнерлерді коммуналдық ұйым үнемі босатып отыруы керек, оның қызметтерін қалдықтардың сол жерге жиналуына

байланысты қалдықтарды шығарушылар төлеуі керек: халық пен құрылыс иелері, мемлекеттік органдар,

Қоқыс жәшіктеріне қосымша контейнерлік алаңдарда пластикке арналған торлы контейнерлер және қауіпті қалдықтарға арналған арнайы қызғылт сары контейнерлер орнатылады. Қостанай облысындағы қызғылт сары контейнерлерге бюджет қаражаты есебінен лицензияланатын ұйым қызмет көрсетеді, торлы контейнерлерге осы контейнерлердің иелері қызмет көрсетеді, олар әдетте коммуналдық ұйымдар немесе қалдықтарды жинаушылар болып табылады.

11. Қалдықтарды бөлек жинау. Тұтыну қалдықтары немесе ҚТҚ күрделі қоспаны білдіреді және морфологиялық негізде ҚТҚ қазіргі уақытта келесі компоненттерден тұрады: қағаз, пластмасса, тамақ және өсімдік қалдықтары, әртүрлі металдар, шыны сынықтары, тоқыма бұйымдары, ағаш, былғары, резеңке, сүйектер. ҚТҚ-ның морфологиялық және фракциялық құрамының уақыт бойынша гетерогенділігі маусымдық ауытқуларға (күз айларында жемістер мен көкөністер қалдықтарының үлесінің артуы байқалады) және апталық өзгерістерге (жексенбі және дүйсенбіде пластик пакеттер мен қаптаманың басқа қалдықтарының үлесінің артуы байқалады) байланысты болады. Ауданда көлемі 1,5 текше метр болатын 72 пластикалық қалдықтарға арналған контейнері орнатылып және қызмет жасалып жатыр. Айына 108 м³ пайда болады, оларды шығару жиілігі 1 айды құрайды. Жалпы үйіндідегі барлық қалдықтар ҚТҚ полигонына немесе рұқсат етілмеген полигонға түседі, жанғыш қалдықтар қоқыс жәшіктерінде жағылады, бұл қалдықтар қайта өңдеуге берілмейді.

Сауда нүктелері бар заңды тұлғалар мен жеке кәсіпкерлер күн сайын сауда нүктелері мен кеңсе бөлмелерінен пайда болатын сұрыпталмаған, коммуналдық қалдықтарды шығарып, темір бөшке мен контейнерлерге жағады. Бұл коммуналдық қалдықтарды жинау мен шығарудың орталықтандырылған жүйесінің болмауының салдары. Сондықтан халық өз қалдықтарын жою бойынша шаралар қабылдауға мәжбүр

Денисов ауданында қалдықтарды сұрыптау үлесі өте төмен, ол қалыптасу кезеңінде және 2022 жылдың қорытындысы бойынша 0,2% құрады. Жергілікті кәсіпкердің мұндай төмен көрсеткіші қайта өңделетін тауарларға жақсы бағаның болмауымен және қайта өңделетін тауарларды жинау шығындары оны сатудан түскен кірістен асып түсуімен түсіндіріледі, бұл шикізатты жинауды экономикалық тұрғыдан тиімсіз етеді. Келесі кестеде Қостанай облысының қалған аудандары мен қалаларында қалдықтарды бөлек жинау үлесі мен түзілу көлеміне салыстырмалы талдау ұсынылған.

2022 ж. ҚТҚ полигондарында орналастырылған қалдықтардың көлемі

11 кесте

					ҚТҚ, олардың пайда болуына
--	--	--	--	--	----------------------------

№ р/с	Қаланың, ауданның атауы	Облыста қайта өңделген және кәдеге жаратылған ҚТҚ жалпы көлемі, тонна	Облыста ҚТҚ көмудің жалпы көлемі, тонн	Облыста ҚТҚ пайда болуының жалпы көлемі, тонн	қайта өңдеу және кәдеге жарату үшін (% ҚТҚ қайта ө. = $V_{\text{қайта өң.}} / V_{\text{пайда б.}} * 100\%$), %
1	2	3	4	5	6
1	Алтынсарин	0,0	0,0	0,0	0,0
2	Амангелді	32,0	580,0	612,0	5,2
3	Әулікөл	1 301,0	2 787,2	4 088,2	31,8
4	Денисов	3,2	1 435,6	1 438,8	0,2
5	Жангелдин	0,0	35,4	35,4	0,0
6	Жітіқара	1 478,3	5 778,5	7 256,8	20,4
7	Қарабалық	233,0	6 673,0	6 906,0	3,4
8	Қамысты	12,0	2 455,0	2 467,0	0,5
9	Қарасунский	3 840,1	5 470,3	9 310,4	41,2
10	Қостанай	4 040,5	43 233,0	47 273,5	8,5
11	Мендіқара	82,0	4 715,5	4 797,5	1,7
12	Наурызым	0,0	230,0	230,0	0,0
13	Сарыкөл	6 335,0	1 055,0	7 390,0	85,7
14	Б. Майлин атын.	1 300,8	2 393,7	3 694,4	35,2
15	Ұзынкөл	34,0	3 469,0	3 503,0	1,0
16	Федоров	514,0	3 492,0	4 006,0	12,8
17	Арқалық қ.	12,5	8 272,3	8 284,8	0,2
18	Лисаков қ.	4 166,2	3 205,8	7 372,0	56,5
19	Рудный қ.	4 392,3	19 375,0	23 767,3	18,5
20	Қостанай қ.	10 605,1	57 753,4	68 358,5	15,5
	Барлығы:	38 381,9	172 409,4	210 791,3	18,2

11. Медициналық қалдықтар. Медициналық қалдықтардың пайда болудың негізі - жергілікті аудандық аурухана. Мемлекеттік сатып алу рәсімі арқылы аурухана Б, В класындағы медициналық қалдықтарды шығару және кәдеге жарату жөніндегі қызметтерді сатып алады. Мед. қалдықтары 1000 - 1200 градус Цельсий (бұдан әрі - °С) температурада қалдықтарды жағуға арналған арнайы пештерде термиялық тәсілмен жойылады. Мед. қалдықтарын жағу өнімдері ҚТҚ полигонында көміледі.

12. Ақпараттық жұмыс. Денисов ауданының бұқаралық ақпарат құралдарында, әлеуметтік желілерде және оқу орындарында экологиялық жаңғырту және бөлек жиынды насихаттау жүргізілмейді.

2.3. Қоқыс шығаратын компаниялар мен ҚТҚ полигондарына шолу

Денисов ауданының Денисов және Тельманск ауылдық округтерінде халықтың коммуналдық қалдықтарын шығару жөніндегі коммуналдық кәсіпорын "Абдин"ЖК-ге

тиесілі. Кәсіпорын ұсынылған ақпаратқа сәйкес 610 жеке тұлғаға, 49 заңды тұлғаға; 34 мемлекеттік мекемеге (әлеуметтік нысандарға) қызмет көрсетеді. ҚТҚ контейнерлерден шығару бекітілген кестеге сәйкес жүргізіледі. Қалдықтарды орналастыру Антоновка кентінде орналасқан "Абдин" ЖК ҚТҚ жеке полигонында жүзеге асырылады. Кәсіпорынның балансында:

- GPS навигациялық жүйесімен жабдықталған алдыңғы тиегіш, Камаз 55111 автосамосвалы және Газ 3309-0357 базасындағы қоқыс тасығыш;

- 30 дана меншікті 178 жалға алынған металл контейнерлер;

- 72 дана жалға алынған торлы контейнерлер.

Елді мекендерде пайда болатын коммуналдық қалдықтарды, оның ішінде санкцияланбаған қоқыстарды шығарумен арнайы техникасы мен жүк көлігі бар жеке кәсіпкерлер айналысады: Красноармейск ауылдық округінде А.М. Несипов ЖК; Аят ауылдық округінде В.В. Михалев ЖК.

Денисов ауданында қатты тұрмыстық қалдықтарды (ҚТҚ) қабылдау және орналастыру полигондары.

ҚТҚ полигондары - ҚТҚ сақтауға және окшаулауға арналған, топырақты, жер үсті және жер асты суларын қорғауды қамтамасыз ететін, кеміргіштердің, жәндіктер мен ауру тудыратын микроорганизмдердің таралуына жол бермейтін табиғат қорғау құрылыстарының кешендері.

"Абдин" ЖК ҚТҚ полигоны Денисов ауданы Тельманск ауылдық округінің Антоновка ауылының аумағында орналасқан. Полигон ашық алаңда орналасқан, ауылдың қоныстану бөлігінен 2000 м-ден астам қашықтықта орналасқан, полигонның жалпы ауданы 2 га құрайды, қоршаумен қоршалған және алаңдар бойынша бөлінген: ҚТҚ-ны үйіп қою және тығыздау әдісімен орналастыру; күл қождарын уақытша сақтау үшін, полигонға қызмет көрсетуге арналған шаруашылық аймақ. Кәсіпорын жыл сайын 9250 тонна қатты тұрмыстық қалдықтарды орналастыруға № № KZ88VCZ00322302 рұқсат ресімдеді.

"Фрунзенское" ЖШС ҚТҚ полигоны Денисов ауданы Красноармейск ауылдық округінің Фрунзенское ауылында орналасқан. Ең жақын тұрғын үй құрылысы ҚТҚ полигонының орналасқан жерінен 2 км-ден астам қашықтықта орналасқан. Полигон - барлық жағынан үйінділермен қоршалған және арықтармен қоршалған шаршы түріндегі алаң. Жалпы ауданы 1,0 га құрайды. ҚТҚ полигонындағы ғимараттар жоқ. Кәсіпорын қоршаған ортаға эмиссияларға 2027 жылға дейінгі мерзімге 27.07.2018 ж. KZ40VCZ00172234 рұқсат ресімдеді, ол бойынша жыл сайын 720 тонна қатты тұрмыстық қалдықтарды орналастыруға рұқсат етіледі. Полигон "Фрунзенское" ЖШС өз қалдықтарын орналастыруға арналған. Тұрғындардан коммуналдық қалдықтарды қабылдамайды.

"Колос-Фирма" ЖШС ҚТҚ полигоны Денисов ауданы Свердлов ауылдық округінің Свердловка ауылында орналасқан. Участке Свердловка ауылының солтүстік бөлігінде

1200 м қашықтықта орналасқан, өндірістік алаңның жалпы аумағы 1,3125 га құрайды. Алаңда ғимараттар мен құрылыстар жоқ. Участке қоршалған бұрын сүрлемді сақтау үшін қолданылған. Полигон елді мекеннің шекарасынан тыс жерде орналасқан. Полигонға кірме жолдар бар. Кәсіпорын қоршаған ортаға эмиссияларға 2028 жылға дейінгі мерзімге 19.11.2019 ж. KZ16VCZ00508771 рұқсат ресімдеді, ол бойынша жыл сайын полигонда 1102,3 тоннаға дейін қалдықтар орналастырылуы мүмкін. Полигон "Колос-Фирма" ЖШС өз қалдықтарын орналастыруға арналған. Халықтың коммуналдық қалдықтарын кәсіпорын қабылдамайды.

"Приреченское" ЖШС ҚТҚ полигоны Денисов ауданы Приреченка ауылының жанында орналасқан. Бұл участкаға Приреченка ауылы мен Окраинка ауылында пайда болған қалдықтарды жүйелі түрде шығару жүргізіледі. ҚТҚ полигонының ауданы 2,0 га. полигонның жобалық қуаты жылына 300,0 тонна ҚТҚ, экологиялық қорытындыға сәйкес сұрыпталғаннан кейін жылына 175,5 тонна көму жоспарланып тұр. Кәсіпорында 03.12.2019 ж. № KZ50VCZ00449280 полигоннан ластаушы заттарды шығаруға және полигонда 2026 жылғы 03 желтоқсанға дейінгі мерзімде 178,5 тонна ҚТҚ орналастыруға рұқсат ресімделді

14 сурет. Денисов ауданындағы ҚТҚ полигондарында қалдықтарды с орналастыру лимиттері

Осылайша, Денисов ауданында орналасқан ҚТҚ полигондарының жобалық қуаты ауданда пайда болған қалдықтардың барлық көлемін орналастыру үшін жеткілікті.

2.4. Қалдықтардың пайда болуы мен жинақталуы бойынша қолда бар нормативтік база

02.01.2021 ж. ҚР жаңа Экологиялық кодексінде қалдықтарға арналған 19-бөлім, онда қалдықтар ұғымына анықтама берілген, қалдықтардың иелеріне анықтама берілген, қалдықтарды басқару тәртібі сипатталған.

"Қалдықтарды бөлек жинау" ұғымы пайда болды.

321-баптың 2-тармағына сәйкес "Қалдықтарды жинау жөніндегі операцияларды жүзеге асыратын адамдар осы Кодекстің талаптарына сәйкес қалдықтарды бөлек жинауды қамтамасыз етуге міндетті.

Қалдықтарды бөлек жинау деп одан әрі мамандандырылған басқаруды жеңілдету мақсатында қалдықтарды түрлері немесе топтары бойынша бөлек жинау түсініледі".

Елдің басты экологиялық құжатына сәйкес бөлек жинау құрғақ және дымқыл фракциялар бойынша жүргізілуі тиіс:

- 1) "Құрғақ" (қағаз, картон, металл, пластик және шыны);
- 2) "Ылғал" (тамақ қалдықтары, органикалық заттар және басқалар).

Қалдықтарды басқарудың барлық келесі кезеңдерінде бөлек жиналған қалдықтарды араластыруға тыйым салынады.

Сурет. 15. "Құрғақ" және "Ылғал" фракцияларды бөлек жинауға арналған контейнерлер

--	--

Сурет. 16. Коммуналдық қалдықтардың сұрыпталған "Ылғал" фракциясын компосттауға арналған алаң

17 сурет. Компост алаңдарында компост алу технологиясы

Жаңа кодекс бойынша контейнерлік алаңдарда фракциялардың екі түріне ("Құрғақ" және "Ылғал") арналған контейнерлер болады, олар жинақталған кезде алдымен сұрыптау алаңына шығарылады және осы қалдықтардың бір бөлігі ғана көміледі. Бұрын дамыған елдерде танымал қалдықтарды түстерге бөлу тәжірибесі насихатталған. Бірақ көптеген контейнерлерді сатып алу қала бюджетіне немесе мүдделі кәсіпкерге жүктеме болып табылады.

331-бапқа сәйкес "Қалдықтарды түзуші болып табылатын кәсіпкерлік субъектілері мұндай қалдықтарды, олар пайда болған сәттен бастап Экологиялық кодекстің 339-бабының 3-тармағына сәйкес лицензия негізінде қалдықтарды қалпына келтіру немесе жою жөніндегі операцияларды жүзеге асыратын адамның иелігіне берген сәтке дейін тиісті басқаруды қамтамасыз етуге жауапты болады".

339-баптың 3-тармағына сәйкес "қалдықтарды шығарушылар өздері өндірген қалдықтардың иелері болып табылады". "Ластаушы төлейді" принципіне сәйкес қалдықтарды дайындаушы, қазіргі және бұрынғы қалдықтардың иелері қалдықтарды қалпына келтіру немесе жою операцияларын жүзеге асыратын адамға осындай қалдықтарды иеленуге бергенге дейін қалдықтарды басқару жөніндегі экологиялық талаптардың сақталуын қамтамасыз етуге жауапты".

Барлық кәсіпкерлік субъектілері, соның ішінде сауда нүктелерінің объектілері, қызмет көрсету объектілері де қалдықтарды шығаруға қатысуға және қалдықтарды

мамандандырылған компанияға берген сәтке дейін жауапты болуға міндетті. Кәсіпкерлік субъектілері қоқыс контейнерлерін тікелей өз сауда нүктелерінің жанына орнатуға міндетті. Кодекстің 367 - бабының 3-тармағына сәйкес "тұрғын үйлерде немесе жеке тұрған ғимараттарда (құрылыстарда) қызметін жүзеге асыратын заңды тұлғалар мен дара кәсіпкерлер орталықтандырылған жүйені пайдалану кезінде қатты тұрмыстық қалдықтарды жинауды және тасымалдауды жүзеге асыратын қалдықтарды басқару саласындағы кәсіпкерлік субъектілерімен жергілікті атқарушы органдар айқындаған қатты тұрмыстық қалдықтарды тасымалдауға осы Кодекспен шарт жасасуға міндетті". Кәсіпкерлер сондай-ақ "рұқсаттар және хабарламалар туралы" Қазақстан Республикасының Заңына сәйкес Рұқсаттар мен хабарламалар тізіліміне енгізілген қалдықтармен жұмыс істейтін кәсіпорындардың қызметтерін пайдалана алады. Қатты тұрмыстық қалдықтарды өз бетінше әкету кезінде заңды тұлғалар мен дара кәсіпкерлер қатты тұрмыстық қалдықтарды қайта өңдеуді және (немесе) көмуді жүзеге асыратын кәсіпкерлік субъектілерімен шарттар жасасуға міндетті. Сонымен қатар, қалдықтарды аймақта қайта өңдеуші болмаған жағдайда ғана полигонға шығаруға болады.

Кодексте сонымен қатар жергілікті атқарушы органдардың қалдықтармен жұмыс істеу өкілеттіктері сипатталған. Кодекстің 365-бабының 3-тармағына сәйкес " аудандардың, облыстық маңызы бар қалалардың, республикалық маңызы бар қалалардың, астананың жергілікті өкілді органдары коммуналдық қалдықтарды басқару саласындағы мемлекеттік саясатты:

1) өз құзыреті шегінде коммуналдық қалдықтарды басқару жөніндегі бағдарламаны бекіту;

2) Коммуналдық қалдықтардың пайда болу және жинақталу нормаларын бекіту;

3) халық үшін қатты тұрмыстық қалдықтарды жинауға, тасымалдауға, сұрыптауға және көмуге арналған тарифтерді бекіту.

4. Аудандардың, аудандық және облыстық маңызы бар қалалардың, республикалық маңызы бар қалалардың, астананың жергілікті атқарушы органдары коммуналдық қалдықтарды басқару саласындағы мемлекеттік саясатты:

1) коммуналдық қалдықтарды басқару және олардың орындалуын қамтамасыз ету жөніндегі бағдарламаларды әзірлеуді ұйымдастыру;

2) тиісті жергілікті өкілді органдарға коммуналдық қалдықтардың пайда болу және жинақталу нормаларын әзірлеу және бекітуге ұсыну;

3) коммуналдық қалдықтарды басқару объектілерін салуға және (немесе) орналастыруға, оның ішінде контейнерлік алаңдарды және қайталама шикізатты қабылдау пункттерін жайластыру үшін жер учаскелерін бөлу;

4) коммуналдық қалдықтарды жою және көму жөніндегі объектілердің құрылысын қамтамасыз ету;

5) осы Кодекске, коммуналдық қалдықтарды басқару қағидаларына сәйкес, оның ішінде мемлекеттік-жекешелік әріптестік арқылы коммуналдық қалдықтардың айналымына бақылауды жүзеге асыру, сондай-ақ коммуналдық қалдықтардың түзілу көлемін азайтуға бағытталған іс-шаралар мен экономикалық құралдарды әзірлеу, оларды қайта пайдалануға, қайта өңдеуге, кәдеге жаратуға даярлау деңгейін арттыру және көмуге жататын коммуналдық қалдықтардың көлемін қысқарту;

6) Коммуналдық қалдықтардың пайда болу және жинақталу нормаларын есептеу қағидаларын бекіту;

7) қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган әзірлейтін және бекітетін әдістемеге сәйкес есептелген қатты тұрмыстық қалдықтарды жинауға, тасымалдауға, сұрыптауға және көмуге халық үшін тарифтерді әзірлеу және тиісті жергілікті өкілді органдарға бекітуге ұсыну;

8) қатты тұрмыстық қалдықтарды жинау, тасымалдау, сұрыптау және көму жөніндегі операцияларды жүзеге асыратын субъектілер арасында тарифті бөлу тәртібін айқындау;

9) коммуналдық қалдықтарды бөлек жинауды, оның ішінде тасымалдауды және қалпына келтірілгенге немесе жойылғанға дейін жинақтауды көздейтін, оларды жинаудың ұтымды және экологиялық қауіпсіз жүйесін ұйымдастыру;

10) коммуналдық қалдықтарды жинау, тасымалдау, сұрыптау, қалпына келтіру және жою жөніндегі, оның ішінде мемлекеттік-жекешелік әріптестік арқылы қызметті жүзеге асыратын кәсіпкерлік субъектілері үшін қажетті инфрақұрылым құруды және оның жұмыс істеуін қамтамасыз ету;

11) коммуналдық қалдықтарды басқару кезінде қоршаған орта сапасының нысаналы көрсеткіштеріне қол жеткізуді қамтамасыз ету;

12) органикалық коммуналдық қалдықтарды бөлек жинауды, оның ішінде компосттау жолымен ынталандыру және оларды қалпына келтіру;

13) тұрғылықты жері бойынша тіркелген азаматтардың санын сәйкестендіру мақсатында халықты тіркеу туралы мәліметтерге коммуналдық қалдықтарды жинау, тасымалдау, сұрыптау, қалпына келтіру, оның ішінде қайта өңдеу және жою жөніндегі қызметті жүзеге асыратын ұйымдар үшін қолжетімділікті қамтамасыз ету;

14) бөлек жинауды қоса алғанда, қатты тұрмыстық қалдықтарды жинаудың, кәдеге жаратудың және қайта өңдеудің ұтымды жүйесі туралы халықты хабардар ету;

15) қалдықтарды энергетикалық кәдеге жарату объектілерінің иелері үшін қалдықтарды шығару жөніндегі жұмысты ұйымдастыру.

5. Ауылдардың, кенттердің, ауылдық округтердің жергілікті атқарушы органдары коммуналдық қалдықтарды басқару саласындағы мемлекеттік саясатты:

1) Органикалық коммуналдық қалдықтарды бөлек жинауды, оның ішінде компосттау жолымен ынталандыру және оларды қалпына келтіру;

2) коммуналдық қалдықтарды тұрақты әкетуді ұйымдастыру;

3) коммуналдық қалдықтарды басқару кезінде экологиялық талаптардың сақталуын қамтамасыз ету;

4) коммуналдық қалдықтарды рұқсатсыз жағудың алдын алу және жолын кесу.

6. Коммуналдық қалдықтардың қауіпті құрамдас бөліктері (электрондық және электр жабдықтары, құрамында сынабы бар қалдықтар, батареялар, аккумуляторлар және басқа да қауіпті компоненттер) бөлек жиналып, мамандандырылған кәсіпорындарға қалпына келтіруге берілуі тиіс.

Кодексте мемлекеттік-жекешелік әріптестік механизмдерінің (бұдан әрі - "МЖӘ") сипаттамасы пайда болады. "Инфрақұрылымды жобалау, салу, құру, реконструкциялау, жаңғырту және пайдалану және қатты тұрмыстық қалдықтарды жинау, тасымалдау, сұрыптау, көму, стихиялық қоқыс үйінділерін жою (бұдан әрі – қатты тұрмыстық қалдықтарды басқару) жөніндегі қызметті жүзеге асыру" МЖӘ шеңберінде Қазақстан Республикасының Мемлекеттік-жекешелік әріптестік жобаларын іске асыру жолымен Мемлекеттік-жекешелік әріптестік саласындағы заңнамасына сәйкес жүзеге асырылуы мүмкін." (кодекстің 366-бабы).

Қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган МЖӘ жобаларын іске асыру тәртібі мен шарттарын, оның ішінде жекеше әріптесті айқындау жөніндегі конкурсты өткізу тәртібін, МЖӘ жобасының конкурстық құжаттамасын және үлгілік шарттарды, сондай-ақ жекеше әріптестің шығындарын өтеу тәртібі мен шектерін әзірлейді және бекітеді.

Жеке әріптестің шығындары халық үшін қатты тұрмыстық қалдықтарды жинауға, тасымалдауға, сұрыптауға және көмуге арналған тарифтен және өзге де қаржыландыру көздерінен алынған қаражат есебінен өтеледі.

РОП операторы ҚТҚ жинауға, тасымалдауға, сұрыптауға және көмуге арналған шекті тариф пен халық үшін ағымдағы тариф арасындағы айырмашылықты өтейді.

Тұрмыстық қатты қалдықтарды жинауға, тасымалдауға, сұрыптауға және көмуге арналған мемлекеттік-жекешелік әріптестіктің әрбір жобасы үшін шекті тарифтің мөлшерін қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган әзірлейді және бекітеді және тиісті қалада, ауданда көрсетілген операциялар бойынша нақты және инвестициялық шығыстарды көрсетеді.

Қоқыс шығаратын компаниялардың көлік құралдары "Қазақстан Республикасының қоршаған ортасы мен табиғи ресурстарының жай-күйі туралы Ұлттық деректер банкі" ақпараттық жүйесіне қосылған спутниктік навигациялық жүйелермен жабдықтандырылуға және осы жүйелерді тұрақты жұмыс күйінде ұстап тұруға тиіс (368-бап).

Жаңа экологиялық кодекске сәйкес қалдықтарды басқару саясаты келесі принциптерге негізделуі керек:

- 1) иерархиялар;
- 2) көзге жақындығы;

3) қалдықтарды дайындаушының жауапкершілігі;

4) өндірушілердің (импорттаушылардың) кеңейтілген міндеттемелері.

Қалдықтар иерархиясының принципі қалдықтарды басқаруда "кезеңділікті" міндетті түрде орындауды білдіреді. Қалдықтарды пайда болдыратындар, ең алдымен, қызмет барысында қалдықтардың пайда болуын болдырмауға (немесе азайтуға), содан кейін қайта пайдалануға, қайта өңдеуге, кәдеге жаратуға және ең соңында қалдықтарды ұстауға (көмуге) қол жеткізуі тиіс.

18 сурет. принцип 5 R

The 5 R's Rule

- Refuse – бас тарту,
- Reduce - қысқарту,
- Reuse – қайтадан пайдалану,
- Recycle – қайта өңдеу,
- Recover – қалпына келтіру

Пайда болған қалдықтар, егер бұл техникалық, экономикалық және экологиялық тұрғыдан негізделген болса, олардың пайда болу көзіне мүмкіндігінше жақын қалпына келтірілуі немесе жойылуы тиіс (ҚР ЭК 330-бабы).

ҚТҚ полигондары үшінші класқа жатады. ҚТҚ полигондарында улы, өрт қауіпті қасиеттері бар бірқатар қауіпті қалдықтарды, тұрақты органикалық ластағыштарды, медициналық, биологиялық қалдықтарды, шиналарды, пестицидтерді және т. б. көмуге тыйым салынады.

ҚР жаңа ЭК енгізілуімен көмуге тыйым салынған қалдықтардың тізбесі едәуір кеңейді және оған тамақ және құрылыс қалдықтары, қайта өңдеуге, қалпына келтіруге жарамды бірқатар коммуналдық қалдықтар (пластик, қағаз, шыны және шыны сынықтары, металл сынықтары, аккумуляторлық батареялар және т.б.) кірді. Толық тізім Кодекстің 351-бабында көрсетілген.

01.01.2025 ж. бастап қалдықтарды көмгені үшін салық төлемінің мөлшерін 0,19 АЕК-тен 0,38 АЕК-ке дейін 2 есеге ұлғайту жоспарлануда, бұл "2" коэффициентін ескере отырып, Қостанай облысында қалдықтарды көмгені үшін төлем 0,76 АЕК-ті құрайды.

12 кесте

№ р/с	Қалдықтардың түрлері	ҚР Салық кодексінің төлемақы ставкалары (АЕК)	
		1 тоннаға қолданыста редакция	бұрын болған редакция
1.	Полигондарда өндіріс және тұтыну қалдықтарын көмгені үшін		
1.1.	Коммуналдық қалдықтар (қатты тұрмыстық қалдықтар, тазарту құрылыстарының кәріз лайлары)	0,19	0,38
	Полигон операторларына және коммуналдық қалдықтарды көмуді жүзеге асырушыларға түсетін коэффициентті ескере отырып төлемақы ставкалары*	0,04	0,076

* Ескерту: ҚР Салық кодексінің 577-бабы 2-тармағының 2-тармақшасына сәйкес қалдықтарды орналастырғаны үшін төлемақы мөлшерлемесіне 0,2 төмендету коэффициенті қолданылады.

Бұл ҚТҚ полигондарының иелерін қалдықтарды аз көмуге ынталандыруы және қалдықтарды көму көлемін азайту үшін ҚТҚ-ны бөлек сұрыптауды енгізуі керек. Мысалы, "Абдин" ЖК 2022 жылы ҚТҚ полигонына 2656 тонна қалдық қабылдады. 2022 жылы Денисов ауданының бюджетіне қалдықтарды көмгені үшін төлемдер 2,656 млн теңгені құрады.

2022 жылы қалдықтарды көмгені үшін қоршаған ортаға эмиссияларды есептеу

13 кесте

Көмілген қалдықтар	Саны, тонн	Төлем ставкасы	АЕК 2022	Арттыру коэффициенті	Төмендету коэффициенті	Қоршаған ортаға эмиссияларды есептеу
А	В	С	Д	Е	Ғ	=В*С*Д*Е*Ғ
Коммуналдық қалдықтар	1033,841	0,019	3180	2	0,2	24 986
Күл	1253,067	0,33	3180	2	-	2 629 937
Көң	308,974	0,001	3180	2	-	1 965

2034 ж. бастап							
Коммуналды қалдықтар	1033,841	0,019	7263	2	0,2	4	228 258
Күл	1253,067	0,33	7263	2	-	4	24 025 791
Көң	308,974	0,001	7263	2	-	4	17 952
Барлығы	2595,882						24 272 001
2037 ж. бастап							
Коммуналды қалдықтар	1033,841	0,019	8897	2	0,2	8	559 253
Күл	1253,067	0,33	8897	2	-	8	58 865 253
Көң	308,974	0,001	8897	2	-	8	43 984
Барлығы	2595,882						59 468 490

Экологиялық және салық кодекстеріне тиісті түзетулер енгізілді.

Мындай жағдайда КЭР қайтарып алынады:

- ұзарту мерзімдері шегінде негізгі іс-шараның аяқталмауы;
- белгіленген мерзімде қандай да бір технологиялық нормативтерге 3 %- дан артық қол жеткізбеу;
- теріс әсерді кезең-кезеңмен төмендету көрсеткіштеріне қол жеткізу кестесінде белгіленген мерзімге қол жеткізбеу, осындай көрсеткіштердің кез келгені 30%-дан астам;
- ұзартудың тиісті мерзімдері шегінде кезең-кезеңмен төмендеу көрсеткішіне қол жеткізбеу.

Қалдықтарды басқару жөніндегі экологиялық талаптарды бұзғаны үшін айыппұл мөлшерін ұлғайту тұрғысынан ҚРЗ 5.07.2014 жылғы № 235-V әкімшілік құқық бұзушылық туралы Кодексінің талаптары да қатаңдатылды (344-бап).

Қалдықтармен жұмыс істеу қағидаларын бұзғаны үшін айыппұл санкцияларының мөлшері

14 кесте

№ р/с	Құқық бұзушылық түрі	Айыппұл мөлшері
1.	Қазақстан Республикасының экологиялық заңнамасында көзделген қалдықтардың жекелеген түрлерін көмуге тыйым салуды бұзу	Бұзушылық жасау нәтижесінде алынған экономикалық пайда сомасының 100%
	Қалдықтарды жинақтауға немесе көмуге арналмаған арнайы белгіленген орындардан тыс жинау, сол сияқты экологиялық	Жеке тұлғаларға 50 АЕК, лауазымды тұлғаларға, шағын кәсіпкерлік субъектілеріне немесе коммерциялық емес ұйымдарға – 100 АЕК,

2.	рұқсатсыз қалдықтарды немесе қоршаған ортаға әсер ету туралы декларацияда мәлімделмеген қалдықтарды көму	орта кәсіпкерлік субъектілеріне – 100%, ірі кәсіпкерлік субъектілеріне-бұзушылық нәтижесінде алынған экономикалық пайда сомасының 200%.
3.	Қалдықтарды жинақтау, жинау, тасымалдау, есепке алу, қалпына келтіру, жою және залалсыздандыру жөніндегі экологиялық талаптарды бұзу	Жеке тұлғаларға-40 АЕК, лауазымды тұлғаларға, шағын кәсіпкерлік субъектілеріне немесе коммерциялық емес ұйымдарға – 100 АЕК, орта кәсіпкерлік субъектілеріне - 200 АЕК, ірі кәсіпкерлік субъектілеріне - 500 АЕК
4.	Қалдықтарды басқару жөніндегі операцияларға қойылатын экологиялық талаптарды бұзу	Жеке тұлғаларға - 20 АЕК, шағын кәсіпкерлік субъектілеріне немесе коммерциялық емес ұйымдарға – 50 АЕК, орта кәсіпкерлік субъектілеріне – 100 АЕК мөлшерінде, ірі кәсіпкерлік субъектілеріне-300 АЕК.
5.	Осы баптың үшінші бөлігінде көзделген, бір жыл ішінде, ал ірі кәсіпкерлік субъектілері әкімшілік жаза қолданылғаннан кейін үш жыл ішінде қайталап жасаған іс – әрекет	Жеке тұлғаларға 100 АЕК, лауазымды тұлғаларға, шағын кәсіпкерлік субъектілеріне немесе коммерциялық емес ұйымдарға – 200 АЕК, орта кәсіпкерлік субъектілеріне-300 АЕК мөлшерінде, ірі кәсіпкерлік субъектілеріне – қауіпті қалдықтарды қайта өңдеуге, залалсыздандыруға, кәдеге жаратуға және (немесе) жоюға лицензияның қолданылуын тоқтата тұра отырып, 1000 АЕК.

Айыппұлдар қалдықтарды жинақтауға немесе көмуге арналмаған арнайы белгіленген орындардан тыс жерде жинауды жүзеге асыратын тұрғындарға (жеке тұлғаларға) да қолданылатынын атап өткім келеді. Жергілікті атқарушы органдар арнайы белгіленген орындардан тыс жерде қалдықтарды жинау үшін жауапкершілік шаралары туралы халықты хабардар ету мақсатында профилактикалық жұмыс жүргізуі қажет.

2.5. Соңғы үш жылдағы динамикадағы бөлінген қаражаттың сипаттамасы және талдауы

Табиғатты қорғау іс-шараларына бөлінген қаражат сомасын талдау үшін 2020-2022 ж.ж. кезеңінде бюджеттік ұйымдардың сатып алулары талданды және 06.12.2023 ж. жағдай бойынша 2023 жыл қамтылды. Осы кезеңде аудан ұйымдары қалдықтарды азайту жөніндегі іс-шаралардан ҚТҚ мен қожды әкетуге және көмуге қаражат бөлді,

медициналық ұйымдар медициналық қалдықтарды кәдеге жарату қызметтерін сатып алды.

Қалдықтарды шығару бойынша қызметтерді негізінен аудан мектептері үшін білім бөлімі сатып алады, сондай-ақ бұл қызметті мемлекеттік органдардың көпшілігі пайдаланады. Медициналық қалдықтарды шығаруды конкурстық негізде жергілікті аудандық аурухана сатып алады. Жергілікті әкімдік 2023 жылы Денисов ауылдық округінен қалдықтарды шығару қызметтерін сатып алды.

2023 жылы Денисов ауданы үшін қалдықтарды басқару бағдарламасына тапсырыс берілді, онда аудандағы қалдықтарды азайту, ҚР заңнамасына сәйкес қалдықтарды бөлек жинау үлесін ұлғайту моделі сипатталған.

2-қосымшада қалдықтарды шығару, қалдықтарды басқару бағдарламасын әзірлеу, контейнерлерді сатып алу және полигондарды жою жөніндегі іс-шараларға бюджет қаражатын жұмсау кестесі келтірілген. Аудандағы басқа іс-шаралар әлі сатып алынбайды. Оларға ақша бөлінбейді. 2020-2023 жылдары талданған кезеңде ауданда қалдықтарды шығаруға 31,5 млн теңге, оның ішінде 2023 жылы – 15,4 млн теңге, 2022 жылы – 7,136 теңге, 2021 жылы - 4,366 теңге, 2020 жылы - 4,159 теңге бағытталды. Қалдықтарды басқару бағдарламасына 2023 жылы 2,95 млн теңге жұмсалды. 2023 жылы 40 контейнер сатып алуға 2,449 млн теңге, 2022 жылы тағы 20 контейнер сатып алуға 1,490 млн теңге жұмсалды.

Бөлінген қаражаттың толық толық жазылуы, қызметтердің саны мен атауы 2-қосымшада сипатталған.

Осылайша, ауданда қалдықтарды азайту үшін қаражат бөлу қажет:

- халықты, мемлекеттік және жеке ұйымдарды контейнерлермен жабдықтандыру,
- контейнерлік алаңдарды, қайта өңдеуге арналған контейнерлерді орнату және жабдықтандыру,
- қалдықтарды бөлек жинауды енгізу,
- ақпараттық жұмыс жүргізу,
- коммуналдық ұйымды қоқыс шығаратын техникамен жабдықтандыру,
- қалдықтарды жинауға, әкетуге және қайта өңдеуге арналған тарифтерді тұрақты қайта қарау,
- ауданның барлық ұйымдары мен халыққа қалдықтарды шығару бойынша Коммуналдық қызметтерге ақы төлеу және осы қалдықтарды басқару бағдарламасын іске асыру жөніндегі іс-шаралар жоспарында көзделген басқа да шығыстар.

Егер бөлек жинау енгізілмесе және барлық шығарылатын қалдықтар бұрынғыдай көміліп қалса, онда қатты тұрмыстық қалдықтарды әкету шығындарының құны 2031 жылдан бастап 2 есеге, 2034 жылдан бастап 4 есеге және 2037 жылдан бастап 8 есеге өседі.

Қорытындылар:

Қалдықтар иерархиясының принципі қалдықтарды басқаруда "кезеңділікті" міндетті түрде орындауды білдіреді. Қалдықтарды шығарушылар, ең алдымен, қызмет барысында қалдықтардың пайда болуын болдырмауға (немесе азайтуға), содан кейін қайта пайдалануға, қайта өңдеуге, кәдеге жаратуға және ең соңында қалдықтарды көмуге қол жеткізуі керек.

Экономикалық реттеу құралы ретінде қалдықтарды орналастырғаны үшін салық төлемі іс жүзінде тиімсіз болып шықты: кәсіпорындар қалдықтарды қайта өңдеуді/жоюды ұйымдастырудың орнына, оларды көму үшін мүмкіндігінше тезірек беруге тырысады.

Экологиялық кодекстің жаңа редакциясында табиғат пайдаланушыларды қалдықтарды қайта өңдеуге/кәдеге жаратуға ынталандыру мақсатында қалдықтарды орналастырғаны үшін ең жақсы қолжетімді технологияларды пайдалану негізінде, оларды қайта өңдеу жөніндегі іс-шараларды кешенді экологиялық рұқсаттарға енгізу, сондай-ақ қалдықтарды көму үшін ақылы ақыны енгізу арқылы жалпы төлемнен бас тарту ұсынылды.

ҚР ӘҚБтК-де қалдықтарды басқару кезінде экологиялық талаптарды бұзғаны үшін экологиялық айыппұлдардың мөлшері көзделген.

3. Мақсаты, міндеттері және нысаналы көрсеткіштері

Елді мекеннің кез-келген тұрғынының және Денисов ауданының халыққа қызмет көрсететін кәсіпорындарының тіршілік әрекеті сөзсіз коммуналдық қалдықтардың пайда болуына алып келеді және оларды орналастыру, кәдеге жарату немесе көму проблемасын тудырады.

Халықаралық тәжірибені ескере отырып, қалдықтармен қауіпсіз жұмыс істеу мынадай негізгі қағидаттарға негізделеді (ҚР Экологиялық кодексінің 329-бабы):

- қалдықтардың пайда болуын болдырмау;
- қалдықтарды қайта пайдалануға дайындау;
- қалдықтарды қайта өңдеу;
- қалдықтарды кәдеге жарату;
- қалдықтарды жою.
- қалдықтардың пайда болуын болдырмау (өндірістің жабық циклін қолдана отырып, олардың мөлшері мен зияндылығын азайту);
- заттардың пайдалы қасиеттері толық алынғанға дейін қалдықтарды кәдеге жарату (шикізатты қайта пайдалану);
- қалдықтарды қауіпсіз орналастыру;
- қайта өңдеудің оларды орналастырудан басымдығы;
- қалдықтарды халықтың денсаулығына зиян келтірместен және қоршаған ортаға зиян келтірместен орналастыру.

Иерархия қағидатын қолдану кезінде сақтық қағидаты мен орнықты даму қағидаты, техникалық мүмкіндіктер мен экономикалық орындылық, сондай-ақ қоршаған ортаға, адамдардың денсаулығына және облыстың әлеуметтік-экономикалық дамуына әсер етудің жалпы деңгейі назарға алынуы тиіс.

Осы бағдарламаны әзірлеудің мақсаты Денисов ауданының ауылдық округтерінде қоршаған ортаны қорғауды және ауылдық округтер мен онда тұратын халықтың санитарлық-эпидемиологиялық салауаттылығын қамтамасыз ететін коммуналдық қалдықтарды интеграцияланған басқару жүйесін құру болып табылады.

Коммуналдық қалдықтардың барлық сатыларында қалдықтардың сапасы мен мөлшерін және ластаушы заттардың шығарылуын басқарудан тұратын коммуналдық қалдықтарды басқарудың жаңа моделін әзірлеу.

Қалдықтарды басқару жүйесі қоршаған ортаны басқару жүйесіндегі негізгі ақпараттық буын болып табылады және келесі мақсаттарға ие:

- ҚР Экологиялық кодексінде көзделген талаптарға сәйкес тұрғындардан пайда болатын коммуналдық қалдықтардың қоршаған ортаға теріс әсерін азайту;

- ҚР қолданыстағы нормативтік құжаттарына сәйкес коммуналдық қалдықтардың барлық түрлерін ("құрғақ" және "ылғал" фракция) қалыптастыру, жою және залалсыздандыру процестерін жүйелеу.

- Коммуналдық қалдықтарды басқару бағдарламасының міндеті қоқысты қайта өңдеу үлесін ұлғайту және полигондардың санын азайту болып табылады.

- Азаматтарды қоқысқа тастауға, сұрыптауға және қалдықтарды дұрыс шығаруға болмайтын нәрсені бірнеше рет қолдануға үйрету.

Коммуналдық қалдықтарды басқару бағдарламасының негізгі мақсаты ҚР Экологиялық кодексінің талаптарына сәйкес коммуналдық қалдықтарды жинаудың орталықтандырылған жүйесін дамыту болып табылады.

Қойылған мақсатты іске асыруға әкелетін іс-әрекеттер:

1. Коммуналдық қалдықтарды, халықтың тіршілік әрекеті нәтижесінде пайда болатын, өзінің тұтыну қасиеттерін толық немесе ішінара жоғалтқан тұтыну қалдықтарын, олардың қаптамасын және жарамдылық мерзімі олардың агрегаттық жай-күйіне қарамастан аяқталған, сондай-ақ меншік иесі өз бетінше физикалық түрде құтылған өзге де заттарды немесе олардың қалдықтарын, оның ішінде ірі көлемді қалдықтар (жиһаз, тұрмыстық техника) жинау инфрақұрылымын құру.

2. Денисов ауданының ауылдық округтерінің тұрғындарынан коммуналдық қалдықтарды шығару бойынша қызметтер көрсетуге ниет білдірген қатысушылар арасында конкурс (тендер) өткізу. ТКШ бөлімі өткізген конкурс арқылы коммуналдық қалдықтарды ҚТҚ полигонына жинау және шығару бойынша тұрақты негізде қызметтер көрсетуге дайын меншікті немесе жалға алынған мамандандырылған техникасы, қоқыс таситын көліктері бар компанияны айқындау.

3. Денисов ауданының тұрғындарымен үй иелерінің жеке конт-тейнерлерінен коммуналдық қалдықтарды әкетуге шарт жасасу.

4. ТКШ бөліміне, ауылдық округтер әкімдіктеріне сауда объектілері, ауылдық округтердегі әлеуметтік объектілер үшін ұйымдастырылған контейнерлік алаңдар астында жер учаскелерін ресімдесін, кейіннен оларды қызмет көрсету үшін коммуналдық ұйымға берілсін.

5. Сондай-ақ оларды дұрыс ұстау бойынша келесі іс-шаралардың орындалуын ұйымдастыру қажет:

- контейнерлік алаңдар, оларға кіреберістер мен кірме жолдар қатты жабынға ие болуы тиіс;

- контейнерлік алаңдар іргелес аумақтарға қоқыстың таралуын болдырмайтын тұтас қоршаумен қоршалуы тиіс;

- мамандандырылған көліктен контейнерлерден қайталама шикізатты (тоқыма, банкалар, бөтелкелер және басқа да заттар) алуға жол берілмейді.

- контейнерлік алаң контейнерлік алаңның периметрі бойынша 5 м алдын ала істерде коммуналдық қалдықтардан тазартылуы тиіс.

- жазғы уақыт кезеңінде контейнерлер жуғыш заттармен жуылып, он күнде кемінде 1 рет дезинфекциялануы тиіс.

- қыс мезгілінде-мамандандырылған автокөліктің жұмысы мен халықтың пайдалануы үшін қалыпты жағдай жасау мақсатында контейнерлік алаңдарға кіреберістер мен кірме жолдар қардан және мұздан тазартуды қамтамасыз ету.

6. Контейнерлік алаңдарда контейнерлердің ең аз жиынтығы орнатылсын:

- сыйымдылығы 1,1 м3 пластикалық контейнерлер, ПЭТ бөтелкелері мен пластик қалдықтарын сақтауға арналған көлемі 1,6 м3 бір торлы контейнер;

7. Коммуналдық ұйымның коммуналдық қалдықтарды әкету кестесі бекітілсін

- абаттандырылған сектор үшін-күн сайын 7.00-ден ерте емес және 18.00-ден кешіктірмей;

- жеке сектор үшін-аптасына 1 рет.

1. Денисов ауданының елді мекендерінің әкімдіктері Денисов ауданының барлық елді мекендерінде контейнерлік алаңы көзделсін:

- ПЭТ бөтелкелері мен пластикалық қалдықтарға арналған торлы контейнерлер,

- қайталама шикізатты жинауға арналған контейнер (шыны, қалайы банкалар, картон, қағаз),

Бұл контейнерлерді жинақталуына қарай коммуналдық ұйым үнемі босатып отыруы тиіс.

Ескертпе: құрамында сынап бар шамдарды, термометрлерді, аккумуляторлық батареяларды қабылдауға арналған арнайы контейнерлерге бюджеттік немесе жеке қаражаттан қызмет көрсету (әкету) көзделсін.

9. Денисов ауданының аумағында тұрғындардан қайта шикізат қабылдау пункттерін ұйымдастыру үшін кәсіпкерлерге үй-жайлар немесе жер учаскелері жалға берілсін.

10. Бұқаралық ақпарат құралдары, әлеуметтік желілер, парақшалар, мектептер мен оқу орындарында, халықпен кездесулерде және еріктілердің көмегімен қалдықтарды бөлек жинауды насихаттауды келесі форматта жүргізуге болады:

- қалдықтарды жағуға тыйым салу және қайта өңделетін қалдықтарды, тамақ және қауіпті қалдықтарды бөлу және оларды арнайы белгіленген контейнерлерге орналастыру қажеттілігі туралы халықты хабардар ету;

- қалдықтарды бөлек жинаудың, саналы түрде тұтынудың және қайта пайдаланудың сәтті мысалдарын көрсету;

- ауыл тұрғындарының өміріне экологиялық әдеттерді енгізу (макулатура, тұрмыстық техника, батареялар, киім және т.б. жинау бойынша акцияларға қатысу).

- қалдықтарды қайта шикізатты алу және оны қайта шикізатты қабылдау пунктіне немесе арнайы контейнерлерге беру арқылы тікелей үйде бөлек жинауды ұйымдастыру

- мұқтаждарға ескі киімдерді қабылдау қайырымдылық пунктін ашу, аудан орталығының ірі сауда орындарында көмекші бокстарды орнату, кейіннен жиналған киімдерді ауданның аз қамтылғандарына беру.

Қоршаған орта сапасының нысаналы көрсеткіштері ретінде қалдықтарды бөлек жинау.

ҚР Экологиялық кодексінің 37-бабының талаптарына сәйкес қоршаған орта сапасының нысаналы көрсеткіштері деп қоршаған ортаның жекелеген компоненттерінің жай-күйінің сандық және сапалық сипаттамаларының және белгілі бір уақыт кезеңінде қол жеткізуге тиіс қоршаған ортаны қорғау және қалдықтарды тиімді басқару жөніндегі шараларды қамтамасыз ету деңгейін сипаттайтын өзге де көрсеткіштердің жиынтығы түсініледі. Сапаның нысаналы көрсеткіштері әрбір облыс, республикалық маңызы бар қала және астана деңгейінде белгіленеді.

Сапаның нысаналы көрсеткіштері белгіленетін ең төмен индикаторлар тізбесіне міндетті түрде коммуналдық қалдықтардың түрлері бойынша көрсеткіштер – оларды бөлек жинау, қайта пайдалануға дайындау, қайта өңдеу, кәдеге жарату және жою (жою және (немесе) көму) үлесі енгізіледі.

Нысаналы көрсеткіштер полигонға түсетін қалдықтардың санын азайту, қайта пайдалануға және қайта өңдеуге жарамды шығарылатын қалдықтардың көлемін ұлғайту, қалдықтарды бөлек жинау үлесін ұлғайту, қалдықтарды азайту және оларды қайта пайдалану процестеріне аймақ тұрғындары мен кәсіпкерлердің көбірек санын тарту үшін әзірленеді. ҚР ЭК 37-бабының 8-тармағына сәйкес сапаның нысаналы көрсеткіштері сапаның экологиялық нормативтері сақталмайтын әкімшілік-аумақтық бірліктер, аумақтар (акваториялар) үшін белгіленеді, олар сапаның экологиялық нормативтеріне он жылдан аспайтын мерзімде кезең-кезеңімен қол жеткізуді

қамтамасыз ететіндей етіп белгіленуге тиіс. Сапаның экологиялық нормативтері сақталатын тиісті әкімшілік-аумақтық бірліктердің аумақтарында сапаның экологиялық нормативтерімен салыстырғанда қоршаған орта сапасының неғұрлым жоғары деңгейін қамтамасыз ететін сапаның нысаналы көрсеткіштері белгіленуі мүмкін.

Коммуналдық қалдықтармен жұмыс істеу жөніндегі қызметті және өсу/құлау динамикасын сипаттайтын көрсеткіштер ретінде мынадай көрсеткіштер айқындалды:

Коммуналдық қалдықтарды басқару бағдарламасын іске асыруға қол жеткізудің нысаналы көрсеткіштері

15 кесте

№ р/с	Нысаналы көрсеткіш	Ағымдағы көрсеткіш	жоспарлы көрсеткіш				
			2024	2025	2026	2027	2028
6.	Қайталама қалдықтарды сұрыптау үшін	0,2%	2%	4%	6%	8%	10%
7.	Коммуналдық қалдықтарды шығару бойынша халықты қамту	3,7%	16%	32%	48%	64%	80%

Қалдықтар туралы есеп беру

16 кесте

Есеп беру деректері	Есептілікті кім тапсырады	Кезең	Есеп беру нысаны
пайда болған коммуналдық қалдықтардың саны	- қалдықтарды шығару жөніндегі коммуналдық ұйымдар; - қайта өңделген қалдықтарды жинау кәсіпорындары, - пайдаланылған шамдарға, термометрлерге және аккумуляторлық батареяларға арналған арнайы контейнерлерден қауіпті қалдықтарды шығаратын кәсіпорындар; - ҚТҚ полигондары	Күнтізбелік жыл	https://oos.ecogeo.gov.kz/ . сайттағы қалдықтарды түгендеу туралы есеп Мемлекеттік органның сұрауы бойынша анықтама
	- қалдықтарды шығару жөніндегі коммуналдық ұйымдар; - қайта өңделген қалдықтарды жинау кәсіпорындары,		https://oos.ecogeo.gov.kz/ .

кайта өңдеуге берілген коммуналдық қалдықтардың көлемі	- пайдаланылған шамдарға, термометрлерге және аккумуляторлық батареяларға арналған арнайы контейнерлерден қауіпті қалдықтарды шығаратын кәсіпорындар ; - ҚТҚ полигондары	Күнтізбелік жыл	сайттағы қалдықтарды түгендеу туралы есеп Мемлекеттік органның сұрауы бойынша анықтама
көмілген қалдықтардың көлемі	- ҚТҚ полигондары	Күнтізбелік жыл	https://oos.ecogeo.gov.kz/ сайттағы қалдықтарды түгендеу туралы есеп Мемлекеттік органның сұрауы бойынша анықтама
Денисов ауданы бойынша коммуналдық қалдықтардың пайдалану және жинақталу нормасы (күнтізбелік жыл)	Жергілікті атқарушы органдар	-	Денисов ауданы бойынша коммуналдық қалдықтардың пайдалану мен жинақталуының бекітілген нормалары.
контейнерлік алаңдар саны	Жергілікті атқарушы органдар	-	Есеп, анықтама
контейнерлік алаңдағы қалдықтардың әртүрлі түрлеріне арналған контейнерлер саны, оның ішінде құрамында сынап бар шамдар мен аккумуляторлық батареяларды қабылдауға арналған арнайы контейнерлер	Жергілікті атқарушы органдар	-	Есеп, анықтама
қалдықтарды әкетуге, сұрыптауға, көмуге тартылған кәсіпорындар саны	Жергілікті атқарушы органдар	-	Есеп, анықтама
табылған және жойылған рұқсат етілмеген қоқысорындарының саны	Жергілікті атқарушы органдар	-	Есеп, анықтама
Қайталама қалдықтарды бөлек жинау үшін			

Қойылған мақсаттарға қол жеткізу, коммуналдық қалдықтармен жұмыс істеу бойынша белгілі бір іс-шараларды іске асырумен қамтамасыз етіледі, олардың ішінде:

- коммуналдық қалдықтарды шығару бойынша халықты толық қамту;
- халықтың және заңды тұлғалардың қалдықтарды бөлуі және оларды мүдделі кәсіпкерлерге немесе коммуналдық ұйымға беру;

- мемлекет пен жеке кәсіпкерлік субъектілері арасындағы ынтымақтастықты көздейтін ҚР ЭК 366-бабына сәйкес МЖӘ тетігін қолдану;

- коммуналдық қалдықтарды басқару жөніндегі мемлекеттік-жекешелік әріптестік жобаларын іске асыру үшін кәдеге жарату төлемдерінің қаражатын тарту.

Экологиялық жағдайды жақсарту үшін қалдықтарды басқару қызметінен туындаған зиянды жою маңызды. Осы қызметті сипаттайтын көрсеткіштердің арасында:

- жойылған қоқыс үйінділерінің жалпы санынан үлесі (саны);
- коммуналдық қалдықтарды рұқсатсыз орналастыру орындарының санын азайту;
- нормативтік жағдайға келтірілген коммуналдық қалдықтарды жинау және жинақтау орындарының үлесі (контейнерлік алаң).

Экономикалық көрсеткіштер арасында мыналар бар:

- коммуналдық қалдықтарды қайта өңдеу саласында жаңа жұмыс орындарын құру;
- коммуналдық қалдықтарды бөлек жинау жүйесін ілгерілетуге, инвесторлар өндіретін қайталама шикізат жинау бойынша акциялар өткізуге бағытталған тартылған инвестициялардың көлемі (ПЭТ бөтелке, полиэтилен, картон қаптама, жұмыртқа науалары және т.б.);

- қоқыс шығарудан және оларды көмуден түсетін қосымша салық түсімдері.

4. Бағдарламаны қаржыландырудың қажетгі ресурстары мен көздері

Бағдарламаны қаржыландыру көздері жергілікті бюджет, қалдықтарды жинау, әкету, кәдеге жарату және қайта өңдеудегі мүдделі ұйымдардың меншікті қаражаты, өндірушілердің (импорттаушылардың) Кеңейтілген Міндеттемелерінің Операторы (Кодекстің 388-бабы 1-тармағының 10) тармақшасына сәйкес кәдеге жарату төлемі түрінде, оның банктік шотына өндірушілер мен импорттаушылардан түскен қаражаттан), отандық өндірушілердің (импорттаушылардың), халықаралық қаржы экономикалық ұйымдардың немесе донор елдердің, Екінші деңгейдегі банктердің кредиттері және Қазақстан Республикасының заңнамасында тыйым салынбаған басқа да көздер.

Коммуналдық қалдықтарды азайту жөніндегі іс-шараларды төлеу көздерінің бірі, оларды басқару қоршаған ортаға теріс әсер еткені үшін төлем ретінде түсетін жергілікті бюджет қаражаты болуы мүмкін. ҚР Бюджет кодексінің 64-бабының 1-тармағына сәйкес "Қоршаған ортаны қорғау жөніндегі іс-шараларға қаражат жіберу нормативі Қазақстан Республикасы Экологиялық кодексте көзделген қоршаған ортаны қорғау жөніндегі іс-шаралар жоспарын әзірлеу және бекіту жылының алдындағы үш жыл ішінде жергілікті бюджетке түскен қоршаған ортаға теріс әсер еткені үшін төлемақының кемінде жүз пайызы мөлшерінде қабылданады".

ҚР ЭК 29-бабының 3-тармағына сәйкес "Қоршаған ортаны қорғау жөніндегі іс-шаралар ұйымдастырылады:

- 1) Жергілікті деңгейде – облыстардың, республикалық маңызы бар қалалардың, астананың жергілікті атқарушы органдары;
- 2) республикалық деңгейде – қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті орган"

ҚР ЭК 29-бабының 7-тармағына сәйкес "Қоршаған ортаны қорғау жөніндегі бекітілген іс-шаралар жоспары осы іс-шаралар жоспарын әзірлеу және бекіту жылының алдындағы үш жыл ішінде жергілікті бюджетке түскен қоршаған ортаға теріс әсер еткені үшін төлемақының сомасынан кем емес көлемде бюджет қаражаты есебінен іске асырылады.

Қоршаған ортаға теріс әсер еткені үшін түскен төлемақы сомасынан қалыптастырылатын және қоршаған ортаны қорғау жөніндегі іс-шараларға жіберілетін қаражат жеткіліксіз болған жағдайда, қоршаған ортаны қорғау жөніндегі бекітілген іс-шаралар жоспары қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның келісімі бойынша ғана өзгертілуі мүмкін".

2019 жылдан 2022 жылға дейін кезеңінде Денисов ауданының бюджеті қоршаған ортаға эмиссиялар үшін төлем ретінде түсті қоршаған ортаға эмиссиялар үшін:

- 2019 жыл - 53,9758 млн теңге;
- 2021 жыл - 66,3294 млн теңге;
- 2022 жыл - 58,096 млн теңге;

2023 жылға күтілетін түсімдер сомасы - 40,756 млн теңге.

Экологиялық және бюджеттік кодекстерге сәйкес бұл сома табиғатты қорғау іс-шараларын іске асыруға жұмсалуды тиіс.

5. КОММУНАЛДЫҚ ҚАЛДЫҚТАРМЕН БАСҚАРУ БАҒДАРЛАМАСЫН ІСКЕ АСЫРУ ЖӨНІНДЕГІ ІС-ШАРАЛАР ЖОСПАРЫ

(Қаржыландыру көлемі әрбір іс-шараны өткізуге арналған шығыстар сметасы негізінде айқындалады және тиісті жылға арналған бюджетті қалыптастыру кезінде нақтыланатын болады)

№ р/с	Іс-шаралар атауы	Аяқтау нысаны	Орындауға жауаптылар	Орындау мерзімі	Қаржыландыру көлемі	Қаржыландыру көздері
1	2	3	4	5	6	7
1. Коммуналдық қалдықтарды басқарудың интеграцияланған жүйесін құру және тұтыну қалдықтарымен жұмыс істеу мәселелері бойынша нормативтік-әдістемелік және заңнамалық базаны қамтамасыз ету						
	Денисов ауданының барлық елді мекендерінің тұрғындарына және заңды тұлғаларынан коммуналдық			"Денисов ауданы әкімдігінің		

1.1.	қалдықтарды шығару жөніндегі коммуналдық ұйымды тарту (Қ Т Қ полигонының қолданыстағы меншік иесінің қызметтерінің тізбесін жаңа немесе кеңейте отырып)	Ынтымақтастық туралы меморандум	тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы, жолаушылар көлігі және автомобиль жолдары бөлімі" ММ	2024 жж.	-	-
1.2.	Қалдықтарды жинауды, тасымалдауды, қайта пайдалануға дайындауды, сұрыптауды, өңдеуді, қайта өңдеуді және (немесе) кәдеге жаратуды жүзеге асыратын ұйымдардың материалдық-техникалық базасын, сондай-ақ ҚТҚ жинау және тасымалдау жүйесін жаңғырту және жетілдіру	Есеп	коммуналдық ұйым	2024-2028 жж	2 бірлік автокөлік жаңа техниканың құны 37,5-47 млн теңге, б/п техниканың құны 10 млн теңгеден басталады)	Коммуналдық ұйымның меншікті немесе қарыз қаражаты, бюджет қаражаты

1.3.	Қайта өңдеу пункттерін ұйымдастыру үшін мүдделі тұлғаларға жер учаскелері мен үй-жайлар бөлу	МЖӨ, үй-жайды жалға алу немесе пайдалану шарты	"Денисов ауданы әкімдігінің тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы, жолаушылар көлігі және автомобиль жолдары бөлімі" ММ	2024-2028 жж	Қажет емес	қайта өңдеу
------	--	--	---	--------------	------------	-------------

						пункттерінің иелері
1.4.	Әділ тарифтерді белгілеу, оларды жүйелі түрде қайта қарау	Жергілікті мәслихаттың шешімі	"Денисов ауданы әкімдігінің ТКШ, ЖК және АЖ бөлімі" ММ	2024-2028 жж		Қажет емес
1.5.	Коммуналдық қалдықтарды, олардың пайда болу көзінен үнемі шығару (тұрғын үй секторы, дүкендер, сауда және қызмет көрсету салалары, мемлекеттік және әлеуметтік объектілер, өндірістік объектілер және т.б.). Коммуналдық қалдықтарды шығару кестесі мен жиілігін анықтау	Қоқысты шығару бойынша қызметтер көрсетуге арналған шарт	Коммуналдық ұйым	2024 ж.	Коммуналдық ұйымның сметасына сәйкес	Коммуналдық ұйымның жеке қаражаты
1.6.	Денисовка кентіндегі контейнерлерден қауіпті қалдықтарды (құрамында сынабы бар қалдықтарды (қызу өлшегіштер, шамдар), батареяларды, аккумуляторларды және басқаларды) шығару.	Кейіннен қауіпті коммуналдық қалдықтарды қайта өңдеумен және жоюмен арнайы контейнерлерге қызмет көрсету бойынша қызметтер көрсетуге арналған шарт	"Денисов ауданы әкімдігінің ТКШ, ЖК және АЖ бөлімі" ММ	2024- 2028 жж.	жылына 150 мың теңгеден бастап	Бюджет қаражаты
	Күл-қож, құрылыс және	Рұқсат етілмеген	"Денисов ауданы әкімдігінің			

1.7.	коммуналдық қалдықтардың рұқсат етілмеген үйінділерін жою	полигондарды жою бойынша қызметтер көрсетуге арналған шарт	ТҚШ, ЖК және АЖ бөлімі" ММ Ауыл және ауылдық округ әкімдері	2024-2028 жж	бір тонна қоқыс үшін 1000 теңгеден (полигон үшін 800 мың теңгеден бастап)	Бюджет қаражаты
1.8	Қалыптасқан көзінен қалдықтарды бөлек жинауды енгізу (Экологиялық кодекстің 351-бабында көзделген құрғақ және дымқыл фракцияларға, ірі габаритті қалдықтарға, электрондық және электр жабдығының қалдықтарына, құрамында сынабы бар, медициналық, құрылыс және басқа да қалдықтарға). Азық-түлік қалдықтарын халықтың үй қажеттіліктері үшін пайдалануға рұқсат етіледі (үй шаруашылығына жем ретінде, үй учаскелеріне тыңайтқыш ретінде) Әрбір бюджеттік және мемлекеттік ұйым, әрбір жеке аула, сауда объектілеріні	Қалдықтарды бөлек жинау үшін	"Денисов ауданы әкімдігінің тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы, жолаушылар көлігі және автомобиль жолдары бөлімі" ММ, Ауыл және ауылдық округ әкімдері, Коммуналдық ұйым	2024-2028 жж -		жеке тұлғалардың қаражаты (меншік нысанына қарамастан

	н, әлеуметтік объектілердің иелері, өндірістік үй-жайлардың иелері өз бетінше және өз есебінен ҚТҚ жинауға арналған контейнерлер орнатады және коммуналдық ұйыммен, олардың тұрақты шығуына ш а р т жасасады.					жеке және заңды)
--	---	--	--	--	--	------------------

2. Қалдықтармен басқару бағдарламасының мониторингі

2.1	" Бағдарламада " белгіленген нысаналы көрсеткіштерге жыл сайын мониторинг жүргізу. Олардың кілттері: - қалдықтарды бөлек жинау, қ а й т а пайдалануға, қайта өңдеуге , кәдеге жаратуға және жоюға (немесе) көмуге) дайындық үшін. - халықты ж ә н е қалдықтарды шығарумен қамту, - қалдықтарды басқару	Коммуналдық қалдықтардың түрлері бойынша нысаналы көрсеткіштердің мониторингі жөніндегі есеп	"Денисов ауданы әкімдігінің тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы, жолаушылар көлігі және автомобиль жолдары бөлімі" ММ	2024 – 2028 жж.	Сметалық құны бойынша	
-----	---	--	---	-----------------	-----------------------	--

	бағдарламасы н д а белгіленген медициналық, құрамында сынап бар, құрылыс қалдықтарын және т. б. шығару және кәдеге жарату					Бюджет қаражаты
3. Коммуналдық қалдықтардың пайда болуын азайту, бастапқы материалдық ресурстар ретінде қайталама шикізатты барынша пайдалану						
3.1	Қайталама шикізатты жинаумен айналысатын кәсіпкерлер үшін жағдай жасау: жер учаскелерін, мүлкті пайдалануға беру, қайта шикізатты қабылдау пункттерін, қайта шикізатты жинауға арналған контейнерлік бактарды орнату үшін жалға беру. О с ы мақсаттар ү ш і н меншікті мүлкі бар кәсіпкерлерді тарту.	Жерге акті, ж е р учаскелерін беру шарты	Ауыл және ауылдық о к р у г әкімдері	2024-2028жж -		Бюджет қаражаты, ж е к е инвестицияла р, демеушілік көмек
3.2	Аудан аумағында қайталама қалдықтарды сұрыптауға, жинауға, қайта өңдеуге қатысатын кәсіпорындардың тізбесін кеңейту	есеп	Ауыл және ауылдық о к р у г әкімдері, бюджеттік ұйымдар, кәсіпкерлер, ш а р у а қожалықтары	2024 – 2028 жж.		Бюджет қаражаты, ж е к е инвестицияла р, демеушілік көмек

4. Аудан аумағын абаттандыру бойынша іс-шаралар

<p>4.1.</p>	<p>Ауылдық округтер аумағындағы сауда нүктелері мен әлеуметтік объектілер мен әкімшілік ғимараттардың жанында қоғамдық пайдалану орындарында ұсақ коқыстарға арналған қосымша жәшіктер орнату. Урналар меншік нысанына қарамастан әрбір кәсіпорынға, ұйымға, мекемеге, дүкенге кіреберісте, қоғамдық көлік аялдамаларында біреуден кем емес мөлшерде орнатылады. Урналарды тазалау олар толған кезде жүргізілуі тиіс.</p>	<p>Урналарды орнату туралы фотоесеп</p>	<p>Ауыл және ауылдық округ әкімдері, "Денисов ауданы әкімдігінің тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы, жолаушылар көлігі және автомобиль жолдары бөлімі" ММ, кәсіпорындар мен ұйымдар</p>	<p>2024 – 2028 жж.</p>	<p>63 әлеуметтік нысан мен 118 сауда нүктесі үшін бір урнаның құны 15 мың теңге, барлығы 2715 мың теңге</p>	<p>Бюджет қаражаты, жеке және заңды тұлғалардың қаражаты, демеушілік көмек</p>
	<p>Ауқымды іс-шаралар кезінде орталық саябақтардың, спорттық және қоғамдық іс-шараларды өткізуге арналған орындардың</p>					

4.2.	және пластикке арналған торлардың жанында жылжымалы эко қоқыс жәшіктерін орнату. Қайта өңделетін шикізатты (макулатура, пластик, шыны, алюминий және қалайы банкалар) қабылдау пунктін ашу	Есеп	Іс-шараны ұйымдастырушы	2024 – 2028 жж.	-	іс-шараны ұйымдастырушының қаражаты
4.3.	Қайта өңделетін шикізатты (макулатура, пластик, шыны, алюминий және қалайы банкалар) қабылдау пунктін ашу	Денисовка ауылында қайта шикізат қабылдау пунктін ашылуы	Әкімдік, ТКШ бөлімі, кәсіпкерлік бөлімі	2024 ж.	-	
5. Өз қалдықтарын коммуналдық ұйымдарға беруге халықты тарту						
5.1	Тұрғындардың өз тұрғын үйінің жанына сыйымдылығы 0,2 м3 жеке контейнер орнатуы. Металл бөшкелерге немесе ағаштан жасалған ұйыдыстарына рұқсат етіледі	Әр тұрғын үйге жеке контейнерлер орнату	Ауыл және ауылдық округ әкімдері ауылдық округтердің халқы	2024-2028 ж.	-	халықтың өз қаражаты есебінен
	Коммуналдық қалдықтарды, оған тыйым салу және	Әрбір сауда объектісінде, қызмет көрсету нүктесінде, әкімшілік			БАҚ пен әлеуметтік желілерде	

5.2	айыппұлдар туралы халықты хабардар ету жолымен өртеуді тоқтату	және әлеуметтік объектіде коммуналдық қалдықтарға арналған қосымша контейнерлер орнату	Ауыл және ауылдық округ әкімдері, кәсіпорындар мен ұйымдар	2024 ж.	хабарландырулар жариялау үшін 100 мың теңге	бюджет қаражатынан
5.3	Ауданның коммуналдық қалдықтарын, сауда нүктелерін және кәсіпорындарын жинауды 100% қамтуға қол жеткізумен қамтамасыз ету	Коммуналдық қалдықтарды жинау мен әкетудің орталықтандырылған жүйесінің жұмыс істеуін қамтамасыз ету	Ауыл және ауылдық округ әкімдері, Денисов ауданы әкімдігінің тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы, жолаушылар көлігі және автомобиль жолдары бөлімі" ММ	2024 – 2028 жж.	-	Коммуналдық ұйымның және халықтың меншікті қаражаты
5.4	Коммуналдық қалдықтарды бөлек жинау деңгейін коммуналдық қалдықтар қалыптасуының жалпы көлемінен 10% - ға дейін арттыру	Коммуналдық қалдықтарды көму көлемін қысқарту	"Денисов ауданы әкімдігінің тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы, жолаушылар көлігі және автомобиль жолдары бөлімі" ММ	2024-2028 ж.		Қайта шикізат жинайтын кәсіпорындар, коммуналдық ұйымдар
	Денисов ауданының елді мекендері шегінде рұқсат		"Денисов ауданы әкімдігінің тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы, жолаушылар көлігі және автомобиль жолдары бөлімі" ММ			

5.5	етілмеген қоқыс орындарын, олардың жаңа құрылымынсыз, оның ішінде тұрғын үйлердің артынан толық жою.	Елді мекендердің аумағында рұқсат етілмеген қоқыс үйінділерін жою	Контейнерлік алаңдарға қызмет көрсететін және коммуналдық қалдықтарды ҚТҚ полигонына әкетуді жүзеге асыратын қоқыс шығаратын компания Ауыл және ауылдық округ әкімдері	2024-2028 жж		халықтың жеке қаражатынан
5.6	Сауда нүктелерінің, әлеуметтік объектілердің және әкімшілік ғимараттардың контейнерлік алаңдарынан халық пен кәсіпорындардың коммуналдық қалдықтарын әкетудің кестесі мен кезеңділігін белгілеу	Кесте	Қоқыс шығаратын компания	2024-2028 жж		Коммуналдық ұйымның қаражаты
	Сауда нүктелерінің және қызмет көрсету саласының (кафе, ТҚҚ, шаштараз және т.б.) меншік иелерінің өз қызметінен түзілетін қайталама шикізатты қайта	Қайталама шикізатты беру шарты			Қайта Шикізатты	Қайталама шикізатты, сауда

5.7.	шикізатты қабылдау пункттеріне немесе оны жинаушыларға беруі. Қайта өңдеуге жіберілетін қалдықтардың ішінде: картон және полиэтилен қаптамасы, пластикалық бөтелкелер, алюминий ыдыстар.	қайталама шикізатты жинау жөніндегі ұйымдар	Сауда нүктесінің иесі	2024-2028 жж	қабылдау нарықтық бағамен жүзеге асырылады	нүктелерінің меншігін қабылдау жөніндегі кәсіпорын
5.8.	Кеңсе ғимараттарының, жеке тұрған дүкендердің және қызмет көрсету саласының меншік иелерін пайдаланған коммуналдық қалдықтарды сауда үй-жайынан қалдықтарды шығару жөніндегі коммуналдық ұйым келген сәтке дейін уақытша жинақтау үшін өз контейнерлерін орнатуға міндеттеу	Қалдықтарды қабылдау-беру актісі	Сауда нүктесінің иесі	2024 ж.	жаңа металл контейнердің құны 40 мың теңгеден басталады. 22 мың теңгеден бастап пластикалық контейнер, урналар - 8 мың теңгеден бастап, б/п контейнерлерін орнатуға жол беріледі	Кәсіпкердің өз қаражаты
5.9.	Сауда нүктесінің қоқыс шығаратын компаниямен контейнерлерден	Қалдықтарды шығару қызметтеріне арналған шарт	Сауда нүктесінің иесі	2024 ж.	белгіленген тарифке сәйкес	

	қалдықтарды әкетуге шарт жасасуы					Кәсіпкердің өз қаражаты
6. Экологиялық білім беру және насихаттау						
6.1	<p>Коммуналдық қалдықтарды бөлек жинау тақырыбында мектеп, колледж және Ж О О оқушыларына экологиялық білім беру бойынша іс-шаралар өткізу:</p> <ul style="list-style-type: none"> - сынып сағаттары, - макулатура, киім, тұрмыстық техника, батареяларды жинау бойынша акциялар, - экологиялық тақырыптағы роликтерді көрсету. 	<p>Экологиялық білімді арттыру бойынша сабақтар өткізуге арналған оқу орталығымен немесе еріктілермен, коммерциялық емес қоғамдық бірлестіктермен шарт</p>	<p>Әкімдіктер, білім бөлімі, оқу орындары</p>	<p>2024 – 2028 жж.</p>	<p>Нарықтық бағаларға сәйкес</p>	<p>бюджет қаражаты, гранттар</p>
	<p>Қалдықтарды бөлек жинау ауданының бұқаралық ақпарат құралдарында және әлеуметтік желілерінде тұрақты жариялау, полигондарды ұйымдастыруға,</p> <p>қоқыстарды жағуға және коммуналдық қалдықтармен байланысты басқа да шешу жолдарын</p>		<p>Ауыл және ауылдық округ әкімдері "Денисов ауданы әкімдігінің тұрғын</p>			

6.2.	болдырмау. БАҚ пен әлеуметтік желілерде келесі бейнелер айналдырылуы мүмкін: - " Ауылдардағы экологиялық қауіпсіздік", - " Коммуналдық қалдықтарды бөлек жинау", - "Қайта өңдеу", - " Үй қалдықтарын сұрыптау" және т. б.	Есеп	үй-коммуналдық шаруашылығы, жолаушылар көлігі және автомобиль жолдары бөлімі" ММ	2024-2028 жж	Нарықтық бағаларға сәйкес	Бюджет және жеке қаражат
6.3.	БАҚ-та, олардың беттерінде, сондай-ақ әлеуметтік желілерде қайта шикізат қабылдау пункттерінің мекенжайлары мен телефондарын жариялау	Есеп	Ауыл және ауылдық округ әкімдері, " Денисов ауданы әкімдігінің тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы, жолаушылар көлігі және автомобиль жолдары бөлімі" ММ	2024-2028 жж	Нарықтық бағаларға сәйкес	Бюджет және жеке қаражат
6.4.	Бұқаралық ақпарат құралдарының, әлеуметтік желілердің көмегімен қоқыс үйінділерін ұйымдастырғаны, әр контейнер алаңында ақпараттық плакаттар	Есеп	Ауыл және ауылдық округ әкімдері, " Денисов ауданы әкімдігінің тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы	2024-2028 ж.	Нарықтық бағаларға сәйкес	

орналастырғаны және мүліктің бүлінгені үшін ықтимал айыппұлдар туралы халықты хабардар ету.	ы , жолаушылар көлігі және автомобиль жолдары бөлімі" ММ			Бюджет және жеке қаражат
---	--	--	--	--------------------------

6. Түйіндеме

1. Бұл қалдықтармен басқару бағдарламасы аудандағы коммуналдық мәселелерді шешуге бағытталған:

- осы жүйеге қатысушыларды (тұрғындарды, кәсіпкерлерді) барынша тарта отырып, қалдықтарды шығарудың орталықтандырылған жүйесін құру. қалдықтарды жинау, қайта пайдалану, қайта өңдеуге беру және көмілетін қалдықтардың көлемін азайту жолымен аудандағы қалдықтардың көлемін біртіндеп қысқарту;

- қалдықтарды бөлек жинау үлесінің көрсеткіштерін ұлғайту;

- контейнерлік алаңдарды орнату, елді мекендер шегінде және шегінен тыс қалдықтар үйінділерін жою;

- қалдықтарды басқару бойынша МЖӘ құру шарты.

2. Денисов ауданы Қостанай облысында орналасқан және оған 9 ауылдық округ кіреді. Денисов ауданының ауданы 6,8 мың км² құрайды, 2023 жылғы 01 қыркүйектегі жағдай бойынша халық саны 16497 адамды құрайды. Аудан қызметінің негізгі түрі өсімдік шаруашылығы және мал шаруашылығы болып табылады. Аудан халқы құс пен жануарларды аулада өсіруді де жүзеге асырады. Ауданда 149 кәсіпорын, 118 сауда нүктесі, 54 әлеуметтік нысан жұмыс істейді, олардың ішінде фельдшер-акушерлік пункттер, мектеп және мектепке дейінгі оқу орындары, мәдени-сауықтыру және әкімшілік объектілер бар. Кәсіпорындардың халқы мен шаруашылық қызметі, сауда және қызмет көрсету салалары коммуналдық қалдықтардың пайда болу көзі болып табылады.

Денисов ауданының елді мекендеріндегі негізгі қызмет түрлері мал шаруашылығы және өсімдік шаруашылығы болып табылады. Ауыл шаруашылығы алқаптарының жалпы ауданы - 622 мың га, оның ішінде егістік - 407 370 га; жайылым - 207 152 га; шабындық - 8 293 га. Орман алқабының болуы - 3 260 га, су қоры - 10 959 га. Аудан экономикасы негізінен ауыл шаруашылығымен ұсынылған. Ауданның өңдеу өнеркәсібінің негізі тамақ өнімдерін өндіру болып табылады. Ауданның өнеркәсіптік әлеуетінің жалпы көлеміндегі өңдеу өнеркәсібінің үлесі 90 %. Базалық кәсіпорындар: " Сарыағаш" ЖШС, "Қрымское" ЖШС, "Ольшанское" ЖШС, "Баталинское" ЖШС, "Фрунзенское" ЖШС, "Колос-фирма" ЖШС (асыл тұқымды ірі қара өсіру және бидай өндіру), ЖК "Нуртлесов Б. К. " (нан-тоқаш өнімдерін өндіру бойынша). Ауданда 5

диірмен, 13 наубайхана бар. Денисов ауданының аумағында 2 элеватор орналастырылған.

3. Денисов ауданында тұрғындардан жыл сайын 7,287 мың тонна коммуналдық қалдықтар пайда болады, оның ішінде қалдықтардың тек 22% - ы ҚТҚ полигонына жетеді. Қалған қалдықтар рұқсат етілмеген полигондарға орналастырылады, дұрыс емес жерлерге тасталады, өртеледі. Жиналатын қалдықтардың жалпы көлемі 2021-2022 жылдары орта есеппен 7287 тоннаны құрады, оның ішінде ҚТҚ полигонында орта есеппен 1500 тонна коммуналдық қалдықтар көмілді. Қоқысты бөлек жинау үлесі өте төмен және 2021-2022 жылдың қорытындысы бойынша орташа есеппен 0,2% құрады.

4. Ауданда Тельманск ауылдық округінде "Абдин" ЖК балансында, Красноармейск ауылдық округінде "Фрунзенское" ЖШС балансында, Свердловск ауылдық округінде "Колос-фирма" ЖШС балансында және "Приреченское" ЖШС тиесілі Приреченское ауылында орналасқан 4 ҚТҚ полигоны жұмыс істейді. Тельманск және Денисов ауылдық округтерінің тұрғындарынан коммуналдық қалдықтарды тек "Абдин" ЖК ғана шығарады және өзінің ҚТҚ полигонына орналастырады, Денисов ауданының ауылдық округтеріндегі ҚТҚ басқа полигондарында кәсіпорындардың өз қалдықтары ғана орналастырылады, халық шығаратын қалдықтарды өртейді немес елді мекендердің аумақтары шегінде заңсыз орналастырады, бұл стихиялық қоқыс үйінділерінің пайда болуына әкеледі. 2022 жылы "Абдин" ЖК полигонында 1,3 мың тонна қалдық, оның ішінде ауыл шаруашылығы қалдықтары, күл қождары және коммуналдық қалдықтар көмілді. Қалдықтарды көмуге рұқсат етілген лимит жылына 9,25 мың тонна қоқыс.

5. Осылайша, ауданда коммуналдық қалдықтар пайда болады, оларды орналастыру орындары бар, бірақ байланыстырушы буын: қайталама қалдықтарды сұрыптау және қалған қалдықтарды көму үшін халық пен кәсіпкерлердің, мемлекеттік және жеке кәсіпорындардың қалдықтарын ҚТҚ полигонына шығаратын коммуналдық ұйым тек аудан орталығында ғана бар. Денисовка және Тельманск ауылдық округтеріне қызмет көрсететін Денисовка, қалған ауылдық округтерде коммуналдық кәсіпорындар жоқ, пайда болған коммуналдық қалдықтар ҚТҚ полигонына шығарылмайды, бірақ халық өртеп жібереді немесе үй маңындағы аумаққа қоқыс түрінде орналастырылады.

Денисов ауданының барлық ауылдық округтерінде қалдықтарды шығарудың орталықтандырылған жүйесін құру жөніндегі жұмыс, оның қалыптасу сатысында тұр.

Елді мекендерде қалдықтарды шығару жөніндегі коммуналдық кәсіпорынның болмауы; әрбір тұрғын үйдің жанында ұйымдастырылған контейнерлік алаңдардың, жеке контейнерлердің болмауы ауданда тұрғын үйлердің артында, орман екпелерінде, елді мекендердің сыртында және шегінде стихиялық қоқыс үйінділерінің пайда болуына әкеледі. Рұқсат етілмеген қоқыс үйінділерін жою осы мәселені бюджет қаражаты есебінен шешетін мемлекеттік органдардың иығына түседі. Дүкендер мен жеке сектор қалдықтардың көп бөлігін тұрмыстық пештерде немесе металл бөшкелерде өртейді. Ауданда құрамында сынабы бар қалдықтар мен аспаптарға, батареяларға

арналған 2 контейнер, сондай-ақ пластик қалдықтарға арналған 72 контейнер орнатылған.

Ауданда коммуналдық қалдықтарды шығару жөніндегі бірыңғай коммуналдық ұйымның болмауының себептерінің бірі - ауылдардың саны аз және олардың бір-бірінен алыстығы, қалдықтарды әкетуге арналған қолданыстағы тариф халық пен кәсіпорындардың қалдықтарын Антоновка ауылындағы ҚТҚ орталық полигонына (ЖЖМ, жалақы, салықтар, әкімшілік шығыстар) әкету жөніндегі қызметтерге арналған шығыстарды және коммуналдық ұйымды техникалық жабдықтандыруға инвестицияларды өтемейді. Осыған байланысты Денисов ауданының шекарасында солтүстік-батыс және солтүстік-шығыс жақтарынан орналасқан шалғайдағы ауылдық округтерде коммуналдық қалдықтарды басқару жөніндегі орталықтандырылған жүйені ұйымдастыру мақсатында қолданыстағы ҚТҚ полигондарын іске қосу және жұмыс істеп тұрған кәсіпорындар базасында коммуналдық кәсіпорын құру қажет.

6. Қалдықтарды басқарудың заңнамалық тәртібі ҚР Экологиялық кодексінде сипатталған. Кодексте қалдықтарды кезең-кезеңімен қысқартуға бағытталған қалдықтар иерархиясы көзделеді. Бұл дегеніміз, ең алдымен қайта өңдеуге болатын қалдықтарды бөліп алу керек, пайда болған қалдықтарды қайта пайдалану, қайта өңдеу немесе кәдеге жарату керек және тек полигондарда соңғы рет көму керек. Осылайша, көмілген қалдықтардың үлесі уақыт өте келе азаюы керек. Сондай-ақ, қалдықтарды бөлек жинаудың қажеттілігі туралы халықпен түсіндіру жұмыстарын жүргізу қажет. Қалдықтар шартты түрде қайта өңделетін және қайта өңделмейтін қалдықтарға бөлінеді, оларды көмуге болады. Кодексте олар "кұрғақ" және "ылғал" фракциялардың қалдықтары ретінде анықталады. Тұтыну қалдықтарының барлық түрлерін көму бойынша бұрын қолданылған тәсіл неқтауалды болып табылады. Қалдықтарды алдымен қайта өңдеу керек, тек кішкене бөлігін ғана көмуге болады. Экологиялық кодекстің 351-бабында көмуге болмайтын қалдықтардың тізімі кеңейтілді. Бұл тізімге тамақ, құрылыс, пластик, шыны, қағаз, құрамында сынап бар қалдықтар және т.б. кірді. Көмуге тыйым салынған қалдықтардың барлығы 20 атауы бар.

Кодексте екі маңызды қағида енгізілген, олардың бірі: "ластаушы төлейді", басқа қағидатқа сәйкес өндіріс пен тұтыну қалдықтарын басқаруды жетілдіру қажет. Әкімшілік кодексте қалдықтарды басқару жөніндегі операцияларды жүргізу кезінде талаптарды бұзғаны үшін жауапкершілік енгізілді. Қалдықтармен жұмыс істеу жөніндегі заңнаманы бұзғаны үшін айыппұл санкциялары ұлғайтылды. Рұқсат етілмеген қоқыс тастағаны үшін жеке тұлғаларға 40 АЕК, ал шағын бизнес субъектілеріне 100 АЕК, орта және ірі кәсіпкерлік субъектілеріне айыппұлдар одан да жоғары болуы мүмкін. Сондай-ақ қалдықтарды жинақтау, жинау, тасымалдау, жою, залалсыздандыру бойынша басқа да бұзушылықтар үшін бірқатар айыппұлдар қарастырылған. Әрине, халыққа айыппұл санкцияларын қолданудың алдында халықпен және бизнеспен өз қалдықтарын дұрыс өңдеу бойынша профилактикалық жұмыс,

қалдықтарды белгіленбеген жерлерде өз бетінше жинағаны үшін ықтимал жауапкершілік туралы, ал қаскүнем құқық бұзушыларға айыппұл санкцияларын қолдану керек.

ҚТҚ полигондарына қойылатын талаптар да қатаңдатылды, олар I санаттағы объектілер ретінде 2031 жылға дейін ең үздік қолжетімді технологияларды қолдануға бағытталған кешенді экологиялық рұқсатты (КЭР) ресімдеуге міндетті. Осындай рұқсаттың қолданылу кезеңінде кәсіпорын бюджетке экологиялық төлемдерді төлеуден босатылады, босатылған қаражатқа кәсіпорын шығарындыларды, төгінділерді азайтуға және қалдықтарды орналастыруға бағытталған өз өндірісін техникалық жарақтандыруды жүргізеді. 2031 жылдан бастап қалдықтарды көму үшін төлемақы мөлшерлемелері 2 есеге, үш жылдан кейін 3 есеге және тағы үш жылдан кейін 8 есеге ұлғаяды. Бұл халық үшін тарифтердің өсуіне, қоқыс шығару проблемаларына және қоғамдағы әлеуметтік шиеленістерге әкеледі. 2037 жылдан бастап ставкалардың өсуін ескере отырып, болашақ экологиялық төлемдердің болжамды есептеулері 12,4 млн теңгеден құрайды. Сондықтан көмілген қалдықтардың көлемін азайтып, қолжетімді технологияларды енгізу қажет. ҚТҚ полигоны үшін бұл қалдықтарды қайталама шикізатқа және қайта өңдеуге жарамсыз қалдықтарға қолмен немесе автоматтандырылған сұрыптау.

7. Коммуналдық мәселені шешу үшін ауданда бірқатар іс-шаралар ұйымдастыру қажет, олардың ішінде:

- коммуналдық техникамен жабдықтандырылған ҚТҚ полигонына қалдықтарды шығару бойынша жаңа ұйым тарту немесе құру;

- контейнерлер орнатылған контейнерлік алаңдарды ұйымдастыру, аудан тұрғындарының өз үйлерінде коммуналдық ұйым келгенге дейін өз қалдықтарын уақытша жинақтау үшін жеке контейнерлер немесе сыйымдылықтар орнатуы;

- аудан тұрғындарымен және сауда нүктелерімен қоқысты міндетті түрде шығаруға шарттар жасасу. Осылайша, қоқысты шығару бойынша халықты 100% қамтуға қол жеткізу қажет,

- кәсіпкерлерді қайта шикізатты қабылдау пункттерін ашуға тарту; оларға МЖӘ немесе қолдаудың өзге де түрлері (ақпараттық, Үй-жайлар мен жер учаскелерін беру және т.б.) шеңберінде жағдайлар жасау;

- қайта шикізат жинаушыларды ауданға тарту;

- медициналық қалдықтарды арнайы лицензияланатын ұйым кәдеге жаратуы тиіс, жергілікті медициналық ұйымдар осы бағыттағы жұмысты жалғастыруы қажет;

- құрылыс және ірі габаритті қалдықтарды, пайдаланылған халық жиһазын коммуналдық ұйым халық есебінен әкетуге, оларды контейнерлерге салуға тыйым салынады, бұл ақпаратта контейнерлік алаңдарда ақпараттық плакаттар болуға тиіс. Осы талаптарды бұзғаны үшін тұрғынға айыппұл салынуы мүмкін;

- халықпен және кәсіпкерлермен өз қалдықтарымен жұмыс істеу мәдениеті туралы, үй жағдайында өз қалдықтарын сұрыптау және оларды тиісті контейнерлерге орналастыру қажеттілігі туралы ақпараттық жұмыс жүргізу, қайталама шикізатты қайта шикізат пункттеріне жатқызу, киімді аз қамтылғандарға тарату, өз қалдықтарын белгіленбеген жерлерде сақтағаны үшін айыппұл санкцияларының мөлшері туралы хабардар ету. Соңғы тыңдаушыға ақпаратты тек халықпен кездесулер ғана емес, сонымен қатар әлеуметтік желілер, БАҚ, whatsapp мессенджерлері арқылы тарату, теле-грам және т.б. арқылы жеткізуге көмектеседі. Тауарлар мен қалдықтарды қайта пайдалану бойынша барлық конкурстар, акциялар, мастер-класстар және т. б. өткізу жақсы жауап алады.

8. Бағдарламада, оның қолданылу мерзімі 5 жыл ішінде қол жеткізілуі тиіс нысаналы көрсеткіштер белгіленген. Бұл қалдықтарды сұрыптау үлесін ұлғайту, қоқыс шығару бойынша халықты және сауда нүктелерін 80% қамту, коммуналдық техника паркін ұлғайту, контейнерлік алаңдарды орнату және ретке келтіру, оларды сыйымдылығы 0,7 - 1,1 м³ контейнерлермен толықтыру, қоқыс таситын көліктерді сатып алу, екінші шикізатты жинауға арналған контейнерлерді ұлғайту. Нысаналы көрсеткіштерге қол жеткізу экологиялық, салық, бюджет және әкімшілік кодекстердегі жаңа өзгерістерді талап етеді.

Тұрғын үй секторынан коммуналдық қалдықтарды әкету бойынша орталықтандырылған жүйені ұйымдастыру және толыққанды жұмыс жасау бойынша қойылған мақсатты іске асыру үшін келесі қадамдарды орындау қажет:

- Халықты қалдықтарды "құрғақ" және "ылғал" фракцияларға, жарма-габаритті қалдықтарға, бу жиһаздарына, құрылыс қалдықтарына өз есебінен ҚТҚ полигонына шығаруға үйрету;

- Ауылдық округтердің әкімдіктері контейнерлік алаңдар астында жер учаскелерін ресімдеп, оларды қызмет көрсететін компанияға жалға берсін;

- "құрғақ" және "ылғал" фракциялардың коммуналдық қалдықтары бөлек шығарылуы тиіс;

- контейнерлік алаң контейнерлік алаңның периметрі бойынша 5 м шегінде рұқсатсыз орналастырылған коммуналдық қалдықтардан тазартылуы тиіс;

- жазғы уақыт кезеңінде қалдықтардың "дымқыл" фракциясына арналған контейнерлер жуғыш заттарды қолдана отырып, жуылуы және он күнде кемінде 1 рет дезинфекциялануы тиіс;

- қыс мезгілінде контейнерлік алаңдарға кіреберістер мен кірме жолдарды қар мен мұздан тазартуды қамтамасыз ету, арнайы автокөліктің жұмыс істеуі және халықтың пайдалануы үшін қалыпты жағдай жасау;

- қоқыс шығаратын компания ҚТҚ полигонында қалдықтарды көму көлемін азайту үшін өзінің қабылдау пунктінде қалдықтарды сұрыптауды ұйымдастыруы керек;

- халық өз бетінше және өз есебінен ҚТҚ полигонына көнді, күл қождарын, құрылыс қалдықтарын, ірі габаритті қалдықтарды (тұрмыстық техника, жиһаз және т.б.) әкетуі қажет, бұл қалдықтарды мамандандырылған ұйымдармен әкетуге жол беріледі. Медициналық ұйымдар өздерінің медициналық қалдықтарын кәдеге жаратуға лицензияланатын ұйымдарға беру практикасын жалғастыру;

- жер учаскелерін, мемлекеттік мүлікті бөлу, контейнерлер мен контейнерлік алаңдарды сатып алу және оларды коммуналдық ұйымдарға қызмет көрсетуге беру жолымен мемлекеттік-жекешелік әріптестікті (МЖӘ) іске асыру,

- мамандандырылған лицензияланатын ұйымның құрамында сынабы бар қалдықтарды мамандандырылған контейнерлерден шығару практикасын жалғастыру.

- ауданның коммуналдық мәселелерін және оларды шешу жолдарын жариялауға БАҚ-қа тапсырыс беру, қалдықтарды бөлек сұрыптау тақырыбында білім беру сабақтарын өткізу үшін мектептер мен еріктілерді тарту. Контейнерлерді дұрыс емес жерлерде қоқыс тастағаны және қалдықтарды сұрыптағаны үшін айыппұл санкцияларының мөлшері туралы ақпараттық плакаттармен жабдықтандыру;

- қалдықтарды басқару бағдарламасының нысаналы көрсеткіштеріне қол жеткізу;

- бағдарламаны қаржыландыру көздері жергілікті бюджет, тікелей шетелдік және отандық инвестициялар, қалдықтарды жинауға, әкетуге, кәдеге жаратуға және қайта өңдеуге мүдделі ұйымдардың меншікті қаражаты, өндірушілердің (импорттаушылардың) Кеңейтілген Міндеттемелерінің Операторы, отандық, халықаралық қаржы экономикалық ұйымдарының немесе страндонорлардың гранттары, екінші деңгейдегі банктердің кредиттері және Қазақстан Республикасының заңнамасында тыйым салынбаған дереккөздердің басқалар болуы мүмкін.

1 қосымша. Денисов ауданындағы коммуналдық қалдықтарды басқарудың орталықтандырылған жүйесінің аудандық инфрақұрылымының ситуациялық карта-схемасы

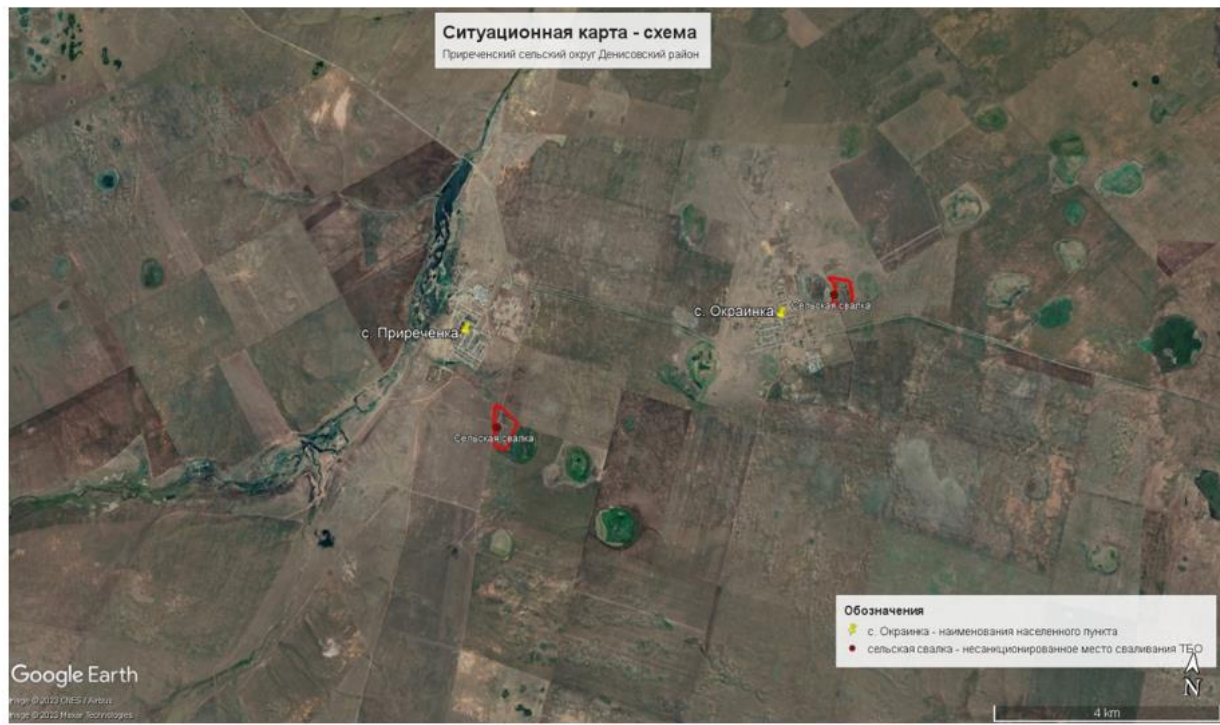

Ситуационная карта - схема
Денисовский и Тельманский сельский округ Денисовский район

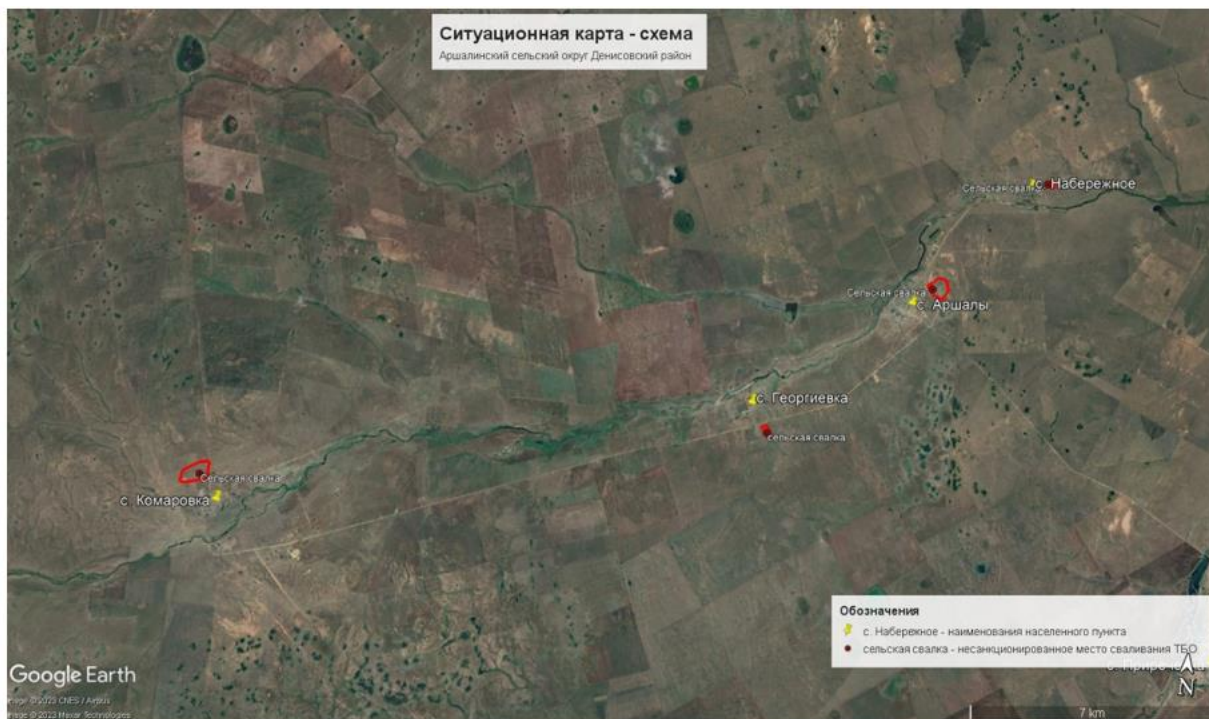
Ситуационная карта - схема
Айтский сельский округ Денисовский район

Қосымша 2. Қалдықтарды қысқартуға және ҚТҚ әкетуге арналған қаржылық шығындарды толық жазу

Тапсырыс беруші	Хабарландыру атауы	Соммасы, теңге
2023 ж.		
Табиғатты қорғау шаралары		
"Денисов ауданы әкімдігінің экономика және қаржы бөлімі" ММ	Денисов ауданында коммуналдық қалдықтарды басқару бағдарламасын әзірлеу.	2 950 000,00
ҚТҚ контейнерлерін сатып алу		
"Денисов ауылдық округі әкімінің аппараты" ММ	ҚТҚ үшін 20 контейнер дайындау бойынша жұмыс 0,7 м3	1 359 500,00
"Денисов ауылдық округі әкімінің аппараты" ММ	ҚТҚ үшін 20 контейнер дайындау бойынша жұмыс 0,7 м3	1 090 000,00
ҚТҚ шығару және көму		
"Денисов ауылдық округі әкімінің аппараты" ММ	Денисов ауылдық округінен қоқыс шығару	1 950 000,00
Қостанай облысы әкімдігі денсаулық сақтау басқармасының "Денисов аудандық ауруханасы" КМК	Өнеркәсіптік қалдықтарды көму (кәдеге жарату)	62 500,00
Қостанай облысы әкімдігінің Табиғи ресурстар және табиғат пайдалануды реттеу басқармасының "Қамысты орман шаруашылығы мекемесі" Коммуналдық ММ	Пайдаланылған қалдықтарды кәдеге жарату жөніндегі қызметтер.	17 857,00
Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрлігі		

Санитарлық-эпидемиологиялық бақылау комитетінің Қостанай облысы бойынша "Ұлттық сараптама орталығы" ШЖҚ РМК филиалы	Қауіпті емес қалдықтарды шығару (жинау) жөніндегі қызметтер	57 010,00
"Денисов ауылдық округі әкімінің аппараты" ММ	Қатты тұрмыстық қалдықтарды орналастыру (талондар)	913 500,00
"Денисов ауданы әкімдігінің ішкі саясат бөлімі" ММ	Қауіпті қалдықтарды/мүлікті/ материалдарды жою жөніндегі қызметтер (көму/өртеу/кәдеге жарату және ұқсас қызметтер)	10 000,00
Қазақстан Республикасы Қорғаныс министрлігінің "Қостанай облысының қорғаныс істері жөніндегі департаменті" РММ	Денисов және Қамысты аудандарының қатты-тұрмыстық қалдықтарын, күл қожын шығару және көму	220 000,00
"Денисов ауданы Қырым ауылы әкімінің аппараты" ММ	Қатты тұрмыстық қалдықтарды орналастыру жөніндегі қызметтер	24 177,25
Қостанай облысы әкімдігі ветеринария басқармасының "Денисов ауданының ветеринариялық станциясы" КМК	Қатты тұрмыстық қалдықтарды орналастыру жөніндегі қызметтер	388 016,15
Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының "Денисов ауданының білім бөлімінің "Солнечный" балалар сауықтыру лагері" коммуналдық ММ	Қауіпті емес қалдықтарды/мүлікті/ материалдарды әкету (жинау) жөніндегі қызметтер	299 100,00
Қазақстан Республикасы Қорғаныс министрлігінің "Қостанай облысының қорғаныс істері жөніндегі департаменті" РММ	"Сарыкөл ауданының ҚЖҚ қатты-тұрмыстық қалдықтарды, күл қожынды көму	220 000,00
"Тельманск ауылдық округі әкімінің аппараты" ММ	Қатты тұрмыстық қалдықтарды орналастыру жөніндегі қызметтер	94 101,10
"Денисов ауданы әкімдігінің мәдениет және тілдерді дамыту бөлімі" ММ	Қауіпті емес қалдықтарды/мүлікті/ материалдарды жою жөніндегі қызметтер	24 177,25
"Денисов ауданы әкімінің аппараты" ММ	Қауіпті емес қалдықтарды/мүлікті/ материалдарды әкету (жинау) жөніндегі қызметтер	170 985,00
"Денисов ауданы әкімдігінің тұрғын үй-коммуналдық шаруашылық, жолаушылар көлігі және автомобиль жолдары бөлімі" ММ	Қауіпті емес қалдықтарды/мүлікті/ материалдарды әкету (жинау) жөніндегі қызметтер	27 517,20
Денисов ауданы әкімдігінің жұмыспен қамту және әлеуметтік бағдарламалар бөлімінің "халықты жұмыспен қамту орталығы" КММ	Қауіпті емес қалдықтарды/мүлікті/ материалдарды жою жөніндегі қызметтер	33 399,50

"Архангельск ауылдық округі әкімінің аппараты" ММ	Қатты тұрмыстық қалдықтарды орналастыру жөніндегі қызметтер	27 517,20
"Денисов ауданы әкімдігінің жер қатынастары бөлімі" ММ	Қауіпті емес қалдықтарды (ҚТК) жою жөніндегі қызметтер	20 838,00
"Қазақстан Республикасы Жоғарғы Соты жанындағы Соттардың қызметін қамтамасыз ету департаментінің (Қазақстан Республикасы Жоғарғы Соты аппаратының) Қостанай облысы бойынша Соттар әкімшісі" РММ	Қауіпті емес қалдықтарды мүлікті/ материалдарды жою жөніндегі қызметтер	50 000,00
Қостанай облысы әкімдігі дене шынықтыру және спорт басқармасының "Денисов аудандық балалар-жасөспірімдер спорт мектебі" КММ	Қатты тұрмыстық қалдықтарды шығару және орналастыру жөніндегі қызметтер	268 442,25
"Денисов ауданы әкімдігінің тұрғын үй-коммуналдық шаруашылық, жолаушылар көлігі және автомобиль жолдары бөлімі" ММ	Қауіпті емес қалдықтарды/мүлікті/ материалдарды әкету (жинау) жөніндегі қызметтер	27 517,20
"Перелески ауылы әкімінің аппараты" ММ	Қауіпті емес қалдықтарды/мүлікті/ материалдарды жою жөніндегі қызметтер	24 177,25
"Денисов ауданы әкімдігінің жер қатынастары бөлімі" ММ	Қауіпті емес қалдықтарды (ҚТК) жою жөніндегі қызметтер	20 838,00
Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының "Денисов ауданының білім бөлімі" ММ	Қатты тұрмыстық қалдықтарды, мүлікті, материалдарды әкету, жинау жөніндегі қызметтер	7 814 831,40
"Аят ауылдық округі әкімінің аппараты" ММ	Қатты тұрмыстық қалдықтарды орналастыру	24 177,25
"Красноармейск ауылдық округі әкімінің аппараты" ММ	Қауіпті емес қалдықтарды/мүлікті/ материалдарды әкету (жинау) жөніндегі қызметтер	30 857,15
Қостанай облысы әкімдігі дене шынықтыру және спорт басқармасының "Денисов аудандық балалар-жасөспірімдер спорт мектебі" КММ	Қатты тұрмыстық қалдықтарды шығару және орналастыру жөніндегі қызметтер	268 442,25
Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының "Денисов ауданының білім бөлімінің" № 2 бөбекжай-балабақшасы" коммуналдық мемлекеттік қазыналық кәсіпорны	Қауіпті емес қалдықтарды/мүлікті/ материалдарды жою жөніндегі қызметтер	959 961,50
Қазақстан Республикасы Қорғаныс министрлігінің "Қостанай облысының қорғаныс істері жөніндегі департаменті" РММ	Қауіпті емес қалдықтарды/мүлікті/ материалдарды жою жөніндегі қызметтер	70 000,00

"Денисов ауданы әкімінің аппараты" ММ	Қатты тұрмыстық қалдықтарды шығару	158 000,00
"Қазақстан Республикасы Қаржы министрлігі Мемлекеттік кірістер комитетінің Қостанай облысы бойынша Мемлекеттік кірістер департаменті" республикалық ММ	Әкімшілік ғимараттың аумағынан ҚТҚ шығару жөніндегі қызметтер	60 119,00
"Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрлігі санитариялық-эпидемиологиялық бақылау комитетінің Қостанай облысының санитариялық-эпидемиологиялық бақылау департаменті" РММ	Қостанай облысы, Денисов ауданы, Денисовка ауылы, Советская көшесі, 62 мекенжайы бойынша ҚТҚ шығару, ҚТҚ және қожды орналастыру.	49 789,00
"Денисов ауданы әкімдігінің дене шынықтыру және спорт бөлімі" ММ	ҚТҚ орналастыру және әкету жөніндегі қызметтер	82 245,00
"Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы министрлігі Агроөнеркәсіптік кешендегі мемлекеттік инспекция комитетінің Қостанай облыстық аумақтық инспекциясы" ММ	ҚТҚ, қожды әкетуге, орналастыруға және көмуге арналған қызметтер	99 558,21
"Денисов ауданы әкімдігінің дене шынықтыру және спорт бөлімі" ММ	ҚТҚ орналастыру және әкету жөніндегі қызметтер	6 679,90
Қостанай облысы әкімдігінің ақпараттандыру, мемлекеттік қызметтер көрсету және мұрағаттар басқармасының "Қостанай облысының мемлекеттік мұрағаты" коммуналдық ММ	Қостанай облысы мұрағатының және оның филиалдарының ҚТҚ шығару, орналастыру және көму жөніндегі қызметтер	30 059,55
"Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы министрлігі Ветеринариялық бақылау және қадағалау комитетінің "Республикалық ветеринариялық зертхана" шаруашылық жүргізу құқығындағы республикалық мемлекеттік кәсіпорнының Қостанай облыстық филиалы	ҚТҚ шығару және тасымалдау	120 000,00
Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының "Денисов ауданының білім бөлімінің" № 1 балабақшасы " коммуналдық мемлекеттік қазыналық кәсіпорны	ҚТҚ орналастыру және шығару	628 309,40
"Денисов ауданы әкімдігінің тұрғын үй-коммуналдық шаруашылық, жолаушылар көлігі және автомобиль жолдары бөлімі" ММ	Қауіпті емес қалдықтарды/мүлікті/ материалдарды әкету (жинау) жөніндегі қызметтер	22 432,50

"Қостанай облысының Прокуратурасы" ММ	Денисов ауданының прокуратурасында қауіпті емес қалдықтарды/мүлікті/ материалдарды әкету (жинау) жөніндегі қызметтер/	32 400,00
2023 ж. барлығы		20 809 032,46
2022		
ҚТҚ үшін 20 контейнер жасау бойынша жұмыс		1490000
Мемлекеттік органдар мен бюджеттік ұйымдардан ҚТҚ шығару		
"Қазақавтожол" ЖШС НФЖ	ҚТҚ шығару және орналастыру	63 000
Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрлігі Санитарлық-эпидемиологиялық бақылау комитетінің Қостанай облысы бойынша "Ұлттық сараптама орталығы" ШЖҚ РМК филиалы	Шығару, орналастыру және жерлеу (ҚТҚ, БШҰ). Техникалық сипаттамамен мұқият танысыңыз	51 036,33
"Денисов ауданы әкімдігінің мәдениет және тілдерді дамыту бөлімінің Денисов орталықтандырылған кітапхана жүйесі" ММ	Қоқысты тиеу арқылы қоқысты шығару қызметі	16 200,00
"Қазақстандық аграрлық сараптама" акционерлік қоғамы	Қауіпті емес қалдықтарды/мүлікті/ материалдарды әкету (жинау) жөніндегі қызметтер	8 550,00
"Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы министрлігі Ветеринариялық бақылау және қадағалау комитетінің " Республикалық ветеринариялық зертхана" шаруашылық жүргізу құқығындағы республикалық мемлекеттік кәсіпорнының Қостанай облыстық филиалы	ҚТҚ шығару бойынша қызметтер Денисов РВЛ	93 600,00
Қостанай облысы әкімдігі ветеринария басқармасының " Денисов ауданының ветеринариялық станциясы" КМК	ҚТҚ орналастыру және әкету жөніндегі қызметтер	204 244,00
"Азаматтарға арналған үкімет" мемлекеттік корпорациясы" КЕАҚ Қостанай облысы бойынша филиалы	Қостанай облысы бойынша КЕАҚ филиалының РГО үшін ҚТҚ шығару және орналастыру	41 628,80
"Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрлігі санитариялық-эпидемиологиялық бақылау комитетінің Қостанай	Қостанай облысы, Денисов ауданы, Денисовка ауылы,	60 360,00

облысының санитариялық-эпидемиологиялық бақылау департаменті" РММ	Советская көшесі, 62 мекенжайы бойынша ҚТҚ шығару, ҚТҚ және қожды орналастыру.	
Қостанай облысы әкімдігінің ақпараттандыру, мемлекеттік қызметтер көрсету және мұрағаттар басқармасының "Қостанай облысының мемлекеттік мұрағаты" КММ	Қостанай облысы мұрағатының және оның филиалдарының ҚТҚ шығару, орналастыру және көму жөніндегі қызметтер	25 650,00
"Денисов ауданы әкімдігінің мәдениет және тілдерді дамыту бөлімінің аудандық мәдениет үйі" коммуналдық мемлекеттік қазыналық кәсіпорны	Қауіпті емес қалдықтарды/мүлікті/ материалдарды әкету (жинау) жөніндегі қызметтер/қауіпті емес қалдықтарды/мүлікті / материалдарды әкету (жинау) жөніндегі қызметтер	215 000,00
"Денисов ауданы әкімдігінің мәдениет және тілдерді дамыту бөлімінің аудандық мәдениет үйі" коммуналдық мемлекеттік қазыналық кәсіпорны	ҚТҚ шығару	54 000,00
"Денисов ауданы әкімінің аппараты" ММ	ҚТҚ шығару	53 571,40
"Денисов ауданы әкімінің аппараты" ММ	ҚТҚ шығару/	231 428,50
"Денисов ауданы әкімдігінің сәулет, қала құрылысы және құрылыс бөлімі" ММ	Қатты тұрмыстық қалдықтарды шығару жөніндегі қызметтер	8 400
"Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы министрлігі Агроөнеркәсіптік кешендегі мемлекеттік инспекция комитетінің Қостанай облыстық аумақтық инспекциясы"ММ	Қатты тұрмыстық қалдықтарды, қожды шығару және орналастыру жөніндегі қызметтер/Денисовская РТИ/қайталама/	83 664,20
"Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы министрлігі Ветеринариялық бақылау және қадағалау комитетінің " Республикалық ветеринариялық зертхана" шаруашылық жүргізу құқығындағы республикалық мемлекеттік кәсіпорнының Қостанай облыстық филиалы	ҚТҚ әкету (жинау) жөніндегі қызметтер	93 600
Қостанай облысы әкімдігі денсаулық сақтау басқармасының "Денисов аудандық ауруханасы" коммуналдық мемлекеттік кәсіпорны	ҚТҚ шығару және орналастыру қызметі	1 084 003
"Денисов ауданы әкімдігінің жұмыспен қамту және әлеуметтік бағдарламалар бөлімі" ММ	Қауіпті емес қалдықтарды/мүлікті/ материалдарды әкету (жинау) жөніндегі қызметтер	18 000

Қазақстан Республикасы Қорғаныс министрлігінің Қостанай облысының қорғаныс істері жөніндегі департаменті" РММ	" Қатты тұрмыстық қалдықтарды, қожды шығару және орналастыру жөніндегі қызметтер	92 598
Қазақстан Республикасы Қорғаныс министрлігінің Қостанай облысының қорғаныс істері жөніндегі департаменті" РММ	" Қатты тұрмыстық қалдықтарды, қожды шығару және орналастыру жөніндегі қызметтер	70 000
Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының " Денисов ауданының білім бөлімі" ММ	Қауіпті емес қалдықтарды/мүлікті/ материалдарды шығару (жинау) жөніндегі қызметтер (қоқысты шығару)	797 495
"Қазақстан Республикасы Жоғарғы Соты жанындағы Соттардың қызметін қамтамасыз ету департаментінің (Қазақстан Республикасы Жоғарғы Соты аппаратының) Қостанай облысы бойынша Соттар әкімшісі"РММ	ҚТҚ шығару және орналастыру (Денисов аудандық соты)	57 600
"Қостанай облысының Прокуратурасы" ММ	Прокуратурада қатты тұрмыстық қалдықтарды шығару жөніндегі қызметтер	32 400
Қостанай облысы әкімдігі дене шынықтыру және спорт басқармасының "Денисов аудандық балалар-жасөспірімдер спорт мектебі" КММ	Қатты тұрмыстық қалдықтарды шығару жөніндегі қызметтер	64 800
"Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы министрлігі Ветеринариялық бақылау және қадағалау комитетінің " Республикалық ветеринариялық зертхана" шаруашылық жүргізу құқығындағы республикалық мемлекеттік кәсіпорнының Қостанай облыстық филиалы	" ҚТҚ әкету (жинау) жөніндегі қызметтер/	93 600
"Денисов ауданы әкімдігінің жұмыспен қамту және әлеуметтік бағдарламалар бөлімі" ММ	Қауіпті емес қалдықтарды/мүлікті/ материалдарды әкету (жинау) жөніндегі қызметтер	18 000
"Денисов ауданы әкімдігінің дене шынықтыру және спорт бөлімі " ММ	Қатты тұрмыстық қалдықтарды шығару жөніндегі қызметтер	54 000
Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының "Денисов ауданының білім бөлімінің" № 1 балабақшасы" КМҚК	Қатты тұрмыстық қалдықтарды шығару жөніндегі қызметтер	216 000
Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының "Денисов		194 400

ауданының білім бөлімінің" № 2 бөбекжай-бақшасы" КМҚК	Қауіпті емес қалдықтарды/мүлікті/ материалдарды әкету (жинау) жөніндегі қызметтер	
Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының "Денисов ауданының психологиялық-педагогикалық түзету кабинеті" КММ	Қауіпті емес қалдықтарды/мүлікті/ материалдарды әкету (жинау) жөніндегі қызметтер	31 000
"Азаматтарға арналған үкімет" мемлекеттік корпорациясы" КЕАҚ Қостанай облысы бойынша филиалы	Қостанай облысы бойынша КЕАҚ филиалының бөлімдері үшін ҚТҚ шығару және орналастыру	41 628,80
"Денисов ауданы әкімдігінің тұрғын үй-коммуналдық шаруашылық, жолаушылар көлігі және автомобиль жолдары бөлімі" ММ	Қауіпті емес қалдықтарды/мүлікті/ материалдарды әкету (жинау) жөніндегі қызметтер	9 450
Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының "Денисов ауданының психологиялық-педагогикалық түзету кабинеті" КММ	Қауіпті емес қалдықтарды/мүлікті/ материалдарды әкету (жинау) жөніндегі қызметтер	32 420
Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының "Денисов ауданының білім бөлімінің" Солнечный" балалар сауықтыру лагері " КММ	Қауіпті емес қалдықтарды/мүлікті/ материалдарды әкету (жинау) жөніндегі қызметтер	306 000
"Қазақстан Республикасы Қаржы министрлігі Мемлекеттік мүлік және жекешелендіру комитетінің Қостанай мемлекеттік мүлік және жекешелендіру Департаменті" ММ	Қатты тұрмыстық қалдықтарды әкету, орналастыру (көму) және жинау жөніндегі қызметтер	55 000
Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы министрлігі Ветеринариялық бақылау және қадағалау комитетінің " Республикалық ветеринариялық зертхана" ШЖҚ РМК НФЖ	ҚТҚ әкету (жинау) жөніндегі қызметтер	93 600
Қостанай облысы әкімдігі денсаулық сақтау басқармасының "Денисов аудандық ауруханасы" КМК	ҚОӘДБ, Қостанай облысы, Денисов ауданы, Денисовка ауылы, Денисовка көшесі, Маслозаводская көшесі, 23, " Денисов аудандық ауруханасы" КМК техникалық ерекшелігіне сәйкес Б және В класындағы медициналық қалдықтарды жинау, әкету және кәдеге жарату жөніндегі қызметтер.	2 455 357
Қазақстан Республикасы Экология , Геология және табиғи ресурстар		

министрлігінің "Қазгидромет" ШЖҚ РМК Қостанай облысы бойынша филиалы	ҚТҚ шығару және орналастыру (2022 жылға)	15 000
2022 ж. барлығы		8 626 285,03
2021		
Қостанай облысы әкімдігі денсаулық сақтау басқармасының "Қостанай облыстық жедел медициналық жәрдем станциясы" КМК	Балды әкету (кәдеге жарату) жөніндегі қызметтерді мемлекеттік сатып алу қалдықтар	220 000
Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының "Денисов ауданының білім бөлімі" ММ		4 008 000
ҚР АШМ Ветеринариялық бақылау және қадағалау комитетінің "Республикалық ветеринариялық зертхана" ШЖҚ РМК НФЖ" ММ	Қатты тұрмыстық қалдықтарды орналастыру	86 428
"Қазақстан Республикасы Қаржы министрлігі Мемлекеттік мүлік және жекешелендіру комитетінің Қостанай мемлекеттік мүлік және жекешелендіру Департаменті" ММ		27 300
"Қазақстан Республикасы Қаржы министрлігі Мемлекеттік мүлік және жекешелендіру комитетінің Қостанай мемлекеттік мүлік және жекешелендіру Департаменті" ММ	Қауіпті емес қалдықтарды/мүлікті/ материалдарды әкету (жинау) жөніндегі қызметтер	24 300
2021 ж. барлығы		4 366 028
2020 ж.		
Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының "Денисов ауданының білім бөлімі" ММ	Қатты тұрмыстық қалдықтарды орналастыру	4 008 257
Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрлігі Санитарлық-эпидемиологиялық бақылау комитетінің Қостанай облысы бойынша "Ұлттық сараптама орталығы" ШЖҚ РМК филиалы	Қатты тұрмыстық қалдықтарды шығару Денисов ауданы, а / с	10 714
Ұйымдастырушы: Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрлігі Санитарлық-эпидемиологиялық бақылау комитетінің Қостанай облысы бойынша "Ұлттық сараптама орталығы" шаруашылық жүргізу		70 579,53

құқығындағы республикалық мемлекеттік кәсіпорнының филиалы	Қатты тұрмыстық және күл-қож қалдықтарын орналастыру Денисов ауданы, а / с	
Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы министрлігі Ветеринариялық бақылау және қадағалау комитетінің " Республикалық ветеринариялық зертхана" НФЖ	Қатты тұрмыстық қалдықтарды шығару және тасымалдау	69 600
2020 ж. барлығы		4 159 151

© 2012. Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінің «Қазақстан Республикасының Заңнама және құқықтық ақпарат институты» ШЖҚ РМК